

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİASPORA DİPLOMASİSİNDE KURUMSALLAŞMA:
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR
BAŞKANLIĞI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
PROF. DR. OĞUZHAN GÖKTOLGA **SELİN TOKGÖZ**

MALATYA-2023

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİASPORA DİPLOMASİSİNDE KURUMSALLAŞMA:
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR
BAŞKANLIĞI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
SELİN TOKGÖZ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. OĞUZHAN GÖKTOLGA**

MALATYA-2023

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA'nın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Diaspora Diplomasinde Kurumsallaşma: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Örneği** başlıklı çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım tüm yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

05.07.2023

Selin TOKGÖZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde ilgisini ve desteğini esirgemeyen, akademik birikimine ve insanlığına büyük saygı duyduğum saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA'ya teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans sürecimin başından sonuna kadar desteğini daima hissettiğim, kapısını her çaldığımda beni içtenlikle karşılayan kıymetli hocam Prof. Dr. Hakan ÖZDEMİR'e minnetlerimi sunarım.

Doğduğum günden bugüne attığım her adımda desteklerini hissettiğim, ne olursa olsun arkamda duran, beni bugünlere getiren annem ve babama verdikleri emekler ve gösterdikleri sabır için yürekten teşekkür ederim.

Selin TOKGÖZ

Malatya, 2023

ÖZET

DİASPORA DİPLOMASİSİNDE KURUMSALLAŞMA: YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI ÖRNEĞİ

SELİN TOKGÖZ

Bu çalışmada, Türk dış politikasının son yıllardaki önemli araçlarından biri olan diaspora diplomasisinin ve onun kurumsallaşma sürecinin ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla sürdürülen çalışmada Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın bir analizinin yapılarak Türk dış politikasına olan katkılarının, işlevlerinin ve eksikliklerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Yurtdışı Türklerin diaspora kapsamına dahil edilmesi, Türkiye'deki diaspora algısının değişimi ve Türk dış politikasında oluşan aktör çeşitliliğinin vurgulanması, çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Çalışmada Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın faaliyet alanını yurtdışı Türkler ile sınırlandırmaması nedeniyle küresel açıdan meşruluğa sahip bir kurum olduğu anlaşılmıştır. Birtakım eksiklikleri olsa da Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın diaspora diplomasisi faaliyetleri neticesinde meşru bir diaspora kurumu olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Diplomasi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türk Dış Politikası.

ABSTRACT

INSTITUTIONALIZATION IN DIASPORA DIPLOMACY: EXAMPLE OF PRESIDENCY FOR TURKS ABROAD AND RELATED COMMUNITIES SELİN TOKGÖZ

In this study, it is aimed to examine diaspora diplomacy, one of the most important instruments Turkish foreign policy in recent years, and its institutionalization process. For this purpose, this study aims to analyze the Presidency for Turks Abroad and Related Communities and reveal its contributions, functions and shortcomings in Turkish foreign policy. The inclusion of Turks abroad in the scope of diaspora, the change in the perception of diaspora in Türkiye and emphasizing the diversity of actors in Turkish foreign policy constitute the other objectives of the study. The study revealed that Presidency for Turks Abroad and Related Communities is a globally legitimized institution as it does not limit its field of activity to Turks abroad. Despite some shortcomings, it has been determined that Presidency for Turks Abroad and Related Communities is a legitimate diaspora institution as a result of its diaspora diplomacy activities.

Key Words: Diaspora, Diplomacy, Presidency for Turks Abroad and Related Communities, Turkish Foreign Policy.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA HAKKINDA BİLGİLER.....	5
1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	5
1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı	5
1.3. Araştırmanın Soruları.....	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi, Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	6
1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	6
İKİNCİ BÖLÜM: DİPLOMASİ VE DİASPORA	7
2.1. Diplomasi 7	
2.1.1. Diplomasinin Tanımı	7
2.1.2. Gelenekselden Moderne Diplomasi	8
2.1.3. Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet Dönemine Türk Diplomasisi.....	13
2.2. Diaspora	14
2.2.1. Diasporanın Tanımı ve Temel Unsurları.....	14
2.2.2. Dünyadan Diaspora Örnekleri	19
2.2.2.1. Yahudi Diasporası	19
2.2.2.2. Ermeni Diasporası	20
2.2.2.3. Çin Diasporası.....	21
2.2.3. Türk Diasporası	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA	
DİPLOMASİSİ	25
3.1. Kamu Diplomasisi	25
3.1.1. Kamu Diplomasisi ve Propaganda Ayrımı.....	31
3.1.2. Kamu Diplomasisinin Araçları ve Aktörleri.....	32
3.1.3. Dünyada Kamu Diplomasisi Uygulamaları	35
3.1.3.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Kamu Diplomasisi.....	35
3.1.3.2. Diğer Kamu Diplomasisi Örnekleri.....	37
3.2. Diaspora Diplomasisi	39
3.3. Türkiye’de Kamu Diplomasisi	43
3.4. Türkiye’de Diaspora Diplomasisi.....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİASPORA DİPLOMASİSİNDE KURUMSALLAŞMA: YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	57
4.1. Kurumsallaşma Kavramı	57
4.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: Kuruluşu, Kurumsal Yapısı ve Faaliyet Kapsamı	58
4.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Teşkilat Yapısı	60
4.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Çalışma Alanları	63
4.4.1. Yurtdışı Vatandaşlar	63
4.4.2. Kardeş Topluluklar	65
4.4.3. Uluslararası Öğrenciler	66
4.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Faaliyetleri	67
4.5.1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2010 Faaliyet Raporu	68
4.5.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2011 Faaliyet Raporu	68
4.5.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2012 Faaliyet Raporu	70
4.5.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2013 Faaliyet Raporu	70
4.5.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2014 Faaliyet Raporu	71
4.5.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2015 Faaliyet Raporu	71
4.5.7. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2016 Faaliyet Raporu	72
4.5.8. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2017 Faaliyet Raporu	72
4.5.9. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2018 Faaliyet Raporu	73
4.5.10. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2019 Faaliyet Raporu	73
4.5.11. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2020 Faaliyet Raporu	74
4.5.12. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2021 Faaliyet Raporu	74
4.5.13. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2022 Faaliyet Raporu	75
4.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Süreli Yayınları	76
4.7. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Sosyal Medya	77

SONUÇ	78
KAYNAKÇA.....	83

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. : Geleneksel ve 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

Tablo 3.2. : Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi Ayrımı

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
KDK	: Diyanet İşleri Başkanlığı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
USAID	: (U.S. Agency for International Development) Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Kuruluşu
USIA	: (United States Information Agency) Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerde devletler sorunlarını çözmek, amaçlarına ulaşmak ve uluslararası alandaki imaj ve prestijlerini arttırmak amacıyla diplomasiyi önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Uzun yıllar boyunca geleneksel diplomatik yöntemlerin kullanıldığı diplomasi, küreselleşmenin sonuçları neticesinde çağın gereklerine ayak uydurmuş ve dönüşüme uğramıştır. Askeri güç unsurlarının ciddi tahribatlara neden olduğu uluslararası sistemde devletler diplomasiyi bir yumuşak güç aracı olarak kullanmayı daha çok tercih eder olmuşlardır. Bilgi teknolojilerindeki ve iletişim alanındaki gelişmeler devletlerin dış politika süreçlerini de oldukça etkilemiştir. Devletler, diplomatik süreçlerin hala en önemli aktörü olsa da biricik aktörü olma konumunu yitirmiştir. Yeni aktörlerin yükselişiyle devletler, uluslararası arenada diğer devletler ve uluslararası örgütleri muhatap almanın yanı sıra diğer devletlerdeki toplumları da önemsemiş ve bu toplumları etkilemeyi önemli bir amaç olarak görmüştür.

Küreselleşme sürecinin etkileri ve diğer toplumları etkileme çabası kapsamında önemli bir yumuşak güç unsuru olan “kamu diplomasisi” dış politika yapım süreçlerinde yerini almıştır. Bu bağlamda devletler farklı ülke kamuoylarını etkilemek; tanınırlıklarını arttırmak amacıyla kalpleri kazanma temeline dayalı kamu diplomasisi uygulamalarına başvurmuştur. Kültür, sağlık, spor ve çevre gibi farklı alanlarda uygulanan kamu diplomasisi, yurtdışındaki vatandaşları da bir diplomasi alanı olarak görmüş ve nihayetinde diaspora diplomasisi kamu diplomasisi çerçevesinde faaliyet gösteren bir diplomasi alanı haline gelmiştir.

Diplomasi kavramı Britannica Sözlüğü’nde yabancı hükümetlerin ve bu hükümetlerin halklarının karar ve davranışlarını, savaş veya şiddet haricindeki diyalog ya da müzakere gibi yöntemler aracılığıyla etkilemenin bir yöntemi olarak tanımlanmaktadır (www.britannica.com/topic/diplomacy 25/12/2022). Dış politika kavramı ile eş tutulan diplomasi, uluslararası sistemde meydana gelen anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi hedefiyle kullanılan bir dış politika aracı olarak görülmektedir (Dağ, 2005: 152). Nicholas J. Cull ise “Public Diplomacy: Lessons From the Last” isimli editoryal kitabında diplomasiyi devlet, uluslararası kuruluşlar, STK’lar ve çok uluslu şirketler gibi çeşitli aktörler tarafından uluslararası sistemi yönetmek amacıyla kullanılan savaş haricindeki yöntemler olarak tanımlamıştır (Cull, 2009: 12). Bununla birlikte Cull,

geleneksel diplomasiyi iki farklı uluslararası aktörün uluslararası alanı yönetme girişimi olarak tanımlarken; kamu diplomasisini ise uluslararası aktörlerin farklı kamuoylarıyla ilişki kurarak uluslararası alanı yönetme girişimi olarak tanımlamıştır.

Anavatanının dışında, bazen yaşadığı ülkenin vatandaşlığını almış, ev sahibi ülkede sayı olarak azınlık olan gruplar diaspora olarak tanımlanmaktadır (Cankurtaran, 2015: 94). Simon Dubnov'a göre Yunanca bir kelime olan diaspora, anavatanlarından ayrılarak farklı uluslar arasında dağılmış, milli kültürlerini koruyan bir ulus veya ulusun parçasını ifade eden bir kavramdır (Dufoix, 2008: 17). Diasporaların özellikle bölgesel sınırları aşan siyasi ve sosyal aktörler olarak küresel siyasetteki rolü, son zamanlarda önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Bulundukları ülkelerde ekonomik ve sosyal gelişim sağlamaları neticesinde ev sahibi ülkelerin siyasal süreçlerinde de önemli aktörler haline gelen diasporalar, anavatan için önemli bir diplomatik aktör olarak görülmeye başlamıştır. Dünya çapında farklı ülkeler diaspora kurumları oluşturarak diasporalar aracılığıyla gerçekleştirilen diplomatik süreçlerin kurumsal çerçevede sürdürülmesini amaçlamıştır.

Türkiye'de diaspora, uzun yıllar boyunca gündemin dışında kalan ve önemsenmeyen bir konu olmuştur. Türkiye'deki diaspora algısının özellikle Ermeni diasporası üzerinden şekillenmesi nedeniyle Türkiye'de çekimser bir diaspora algısı söz konusu olmaktadır. Ancak farklı ülke diasporalarının gerçekleştirdiği başta lobicilik olmak üzere diaspora faaliyetlerinin başarısı, Türkiye'yi bu konuda adım atmaya teşvik etmiştir.

2002 yılında Türkiye'deki hükümet değişikliği, Türkiye'nin diplomasi ve diasporaya yönelik algısında da değişime sebep olmuştur. Geleneksel diplomasi yöntemlerinin iktidar tarafından yetersiz görülmesi ve uluslararası alanda hareket etme kapasitesini arttıracak yeni hamle arayışları, kamu diplomasisinde de dönüşüme sebep olmuştur. Türkiye'de uzun yıllar boyunca diasporaya olan mesafeli yaklaşım, yerini diasporası ile bağları güçlenmiş ve iletişim odaklı bir Türkiye'ye bırakmıştır. Dünyada diaspora faaliyetlerinin genel olarak kurumsal bir çerçevede sürdürülüyor olması, Türkiye'yi bu konuda adım atmaya teşvik eden bir diğer faktör olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, diaspora diplomasisi faaliyetlerini kurumsal bir çatı altında yürütmek amacıyla Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nı kurmuştur.

YTB, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş ve akraba topluluklar ile eğitimini Türkiye’de sürdüren uluslararası burslu öğrenciler ile ilgili çalışmaları düzenleyen; bahsi geçen alanlarla ilgili çalışmaları ilerletmeyi kendine görev edinen bir kamu kuruluşudur (www.ytb.gov.tr 17.10.2022). Vizyonunu, “nerede bir Türk varsa o Türk’e sonuna kadar sahip çıkmak” veya resmi şekilde “nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa biz oradayız” şeklinde ifade eden (Ekşi, 2018: 348) YTB, Türk dış politikasına yeni bir anlayış getirilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda kurum, yalnızca diaspora faaliyetlerini ve yurtdışı Türkleri kapsamamakta; tüm dünyayı bir faaliyet alanı görerek kamu diplomasisinin “kalpleri kazanma” hedefi için de çalışmaktadır. Nihayetinde diaspora kavramı, Türk diplomasisi ve Türk dış politikasının önemli kazanımlarından biri olmuştur.

Bu çalışmada diaspora diplomasisi, kamu diplomasisi temelinde ele alınmış; kurumsallaşma süreci ise YTB çerçevesinde anlatılmıştır. Bu kapsamda ilk bölümde çalışmanın amacı, konusu ve kapsamı hakkında bir bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde ise öncelikle diplomasi kavramı incelenmiş ve gelenekselden moderne diplomasiinin gelişimi anlatılmıştır. Aynı bölümde diaspora kavramı açıklanacak, temel özellikleri sıralanmıştır. Diaspora kavramı ile ilgili yapılan sınıflandırmalar çerçevesinde dünyadan diaspora örnekleri verilmiştir. Bu kapsamda mağdur/mülteci diaspora tasnifinde yer alan Ermeni ve Yahudi diasporası; ticari diaspora tasnifinde yer alan Çin diasporası incelenmiştir. Akabinde ise Türk diasporası anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise kamu diplomasisi, diaspora diplomasisi ve bu iki diplomasi türünün Türk dış politikasındaki incelemesine yer verilmiştir. Bu amaçla öncelikle kamu diplomasisi kavramının çıkış noktası, kamu diplomasisi sınıflandırmaları, araçları, aktörleri ve kamu diplomasisi-propaganda ayrımı anlatılmıştır. Devamında ise kamu diplomasisi kavramının menşe ülkesi olan ABD’deki kamu diplomasisi incelenmiştir. Ek olarak Çin ve AB gibi önemli uluslararası aktörlerin kamu diplomasisi uygulamaları anlatılmıştır. Çalışmanın esas konusunu oluşturan Türk dış politikasında kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi bölümün son başlıkları olarak tahlil edilmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren başta T.C. Dışişleri Bakanlığı olmak üzere Yunus Emre Enstitüsü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, TÜRKSOY gibi kurum ve oluşumlar ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise diaspora diplomasisinin esas kurumu olan YTB incelenmiştir. Çalışmanın diaspora diplomasisinin kurumsallaşması temelinde ele alınmış olması sebebiyle öncelikle kurumsallaşma kavramı kısaca açıklanmıştır. Devamında ise YTB'nin kuruluşu, kapsamı ve faaliyetleri ele alınmıştır. Diaspora diplomasisi faaliyetlerinin kurumsal bir çerçevede istikrarla sürdürülmesi konusunda incelenen faaliyet raporları bölümün temel eksenini oluşturmaktadır. Basın-yayın faaliyetleri çerçevesinde ise kurumun süreli yayınları incelenmiştir.

Türk diasporasının Türk dış politikası gündeminde yer edinen önemli bir aktör olması, diaspora diplomasisinin kurumsal bir çatı altında sürdürülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Diaspora diplomasisinin uygulanma bakımından geleneksel diplomasi yöntemlerine göre yeni bir alan olması; YTB'nin ise bu amaca hizmet etmek amacıyla faaliyet gösteren genç bir kuruluş olması, hem diaspora diplomasisinin hem de YTB'nin kapsamlı bir incelemesini gerektirmektedir. Çalışma ile YTB'nin diaspora diplomasisinin kurumsallaşma sürecinde ne denli başarılı olduğu, katkılarının ve eksikliklerinin neler olduğu sorularına cevap aranacaktır. Bununla birlikte çalışmanın diğer hedefi, Türk diasporasının ve YTB'nin Türk dış politikasında birer aktör olarak ne derece başarılı olduklarını ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA HAKKINDA BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın konusu, kapsamı, önemi ve amacı açıklanarak araştırma hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Bu araştırma kamu diplomasisinin alt dallarından biri olan ve son yıllarda üzerine çalışmalar yapılan diaspora diplomasisini ve Türkiye’de diaspora diplomasisinin kurumsal olarak uygulayıcısı olan YTB’yi konu edinmektedir. Bu bağlamda çalışma kavramsal olarak diaspora diplomasisi, kurumsal olarak YTB ve tarihsel olarak YTB’nin kuruluş tarihi olan 2010 yılı sonrası ile sınırlandırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışmada, Türk dış politikasında diaspora diplomasisinin öneminin, kurumsallaşma sürecinin ve bu amaçla kurulan YTB’nin dış politika yapım sürecine katkılarının, eksikliklerinin ve kurumsal özelliklerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Son yıllarda Türkiye’de değişmeye başlayan diaspora algısına paralel olarak yurtdışında yaşayan Türklerin dış politika yapım sürecinde ve Türkiye’nin uluslararası arenada imajını arttırmaya yönelik faaliyetlerinin YTB çerçevesinde incelenmesi, araştırmanın bir diğer hedefidir. Kamu diplomasisinin alt dallarından biri olan diaspora diplomasisinin yeni bir alan olması, YTB’nin ise diaspora diplomasisi faaliyetlerini kurumsal bir çatı altında yürütmek amacıyla kurulan genç bir kurum olması, çalışmayı kurumun tanıtılması noktasında önemli kılmaktadır. Tüm bunlar gözetilerek yapılan çalışmayla birlikte literatüre kurum ile ilgili yeni bir kaynak kazandırmak, bu konuyla ilgili yapılan çalışma aracılığıyla kurumun tanıtılmasını sağlamak ve YTB’nin analizinin yapılmasının literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Soruları

Araştırmada “YTB’nin diaspora diplomasisi kapsamında Türk dış politikasına olan katkıları nelerdir?” ana sorusu çerçevesinde aşağıdaki alt sorulara cevap aranacaktır:

- 1- Türk diasporası ve YTB, Türk dış politikasında önemli birer aktör müdür?
- 2- Diaspora diplomasisine YTB ile kurumsal kimlik kazandırılması kamu diplomasisini ne ölçüde etkilemiştir?

1.4. Araştırmanın Yöntemi, Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Araştırmada diplomasi, diaspora ve kamu diplomasisi kavramlarının tarihinin bazı ülkeler özelinde ele alınması ve tarihsel süreçte meydana gelen değişikliklerinin anlatılması amacıyla tarihsel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. YTB'nin kurumsal olarak faaliyetlerinin açıklanması amacıyla ise betimsel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırma ortaya konurken her bir başlık ile ilgili birincil kaynaklar başta olmak üzere bir literatür taraması yapılmıştır. Konuyla alakalı kitaplar, makaleler, tezler, raporlar ve kurumların resmi internet sitelerinden faydalanılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırmanın temel konusunu, diaspora diplomasisi ve ona kurumsal kimlik kazandıran YTB'nin kurumsal başarısı oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya kavramsal bir çerçeve çizmek amacıyla diplomasi ve diaspora kavramları ile ilgili genel bilgilendirme yapılmıştır. Diaspora diplomasisinin kamu diplomasisi çatısı altında yer alması sebebiyle öncelikle kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisi açıklanmaya çalışılarak dünyadan örneklerle araştırma desteklenmiştir. Akabinde Türkiye'deki kamu diplomasisi, diaspora politikası ve diaspora diplomasisi kapsamındaki politikalar ele alınmıştır. Nihayetinde YTB kurumsal olarak incelenmiş ve diaspora diplomasisindeki başarısı ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: DİPLOMASİ VE DİASPORA

Bu bölümde diplomasi ve diaspora kavramlarına ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur.

2.1. Diplomasi

Diplomasi kavramı üzerine tarih boyunca birçok tanımlama yapılmıştır. Bunun yanı sıra diplomasi geçmişten günümüze, gelenekselden moderne birçok değişime uğramış ve farklı şekillerde uygulanmıştır. Bu alt başlıkta, diplomasi kavramı üzerine yapılan tanımlamalara yer verilecek; devamında ise diplomasi'nin geleneksel dönemden modern döneme kadar olan gelişimi ele alınmıştır.

2.1.1. Diplomasi'nin Tanımı

Diplomasi, geçmişten günümüze kadar başta devletler ve toplumlar olmak üzere uluslararası sistemdeki aktörler arasındaki ilişkileri düzenleme bakımından, önemli bir işleve sahip olmuştur. Tarihsel süreçte diplomasi hakkında birçok farklı tanımlama yapılmıştır. Diplomasi, köken olarak eski Yunanca bir kelime olan “diploma” kelimesinden türemiştir (İskit, 2012: 2). Diploma kelimesi eski Yunanca’da ikiye katlamak anlamına gelmekteydi. Eski Yunan ve Roma’da devlete ait olan ve özellikle diğer topluluklar ile olan ilişkileri düzenleyen belgeler, katlanmış şekli sebebiyle diploma olarak adlandırılmaktaydı. Diplomasi uzunca bir süre resmî belgelerin arşivlenmesi, korunması ve incelenmesi ile ilgilenen bir bilim dalını ifade ederken; 1796 yılına gelindiğinde Edmund Burke’ün diplomasiyi uluslararası ilişkileri yürütme sanatı olarak tanımlamasıyla anlam değişikliğine uğramış ve bu tanım dünyaca kabul görmüştür (Alkan, 2012: 3-4).

En genel tanımıyla diplomasi, devletlerin dış ilişkilerini ifade ederken; bilgi ve fikirlerin devletler arasında doğrudan iletilme süreci olarak daha dar bir anlama sahiptir (Sönmezoglu, 1987: 54). Britannica Ansiklopedisi’nde diplomasi, yabancı hükümetlerin ve halklarının karar ve davranışlarını, savaş veya şiddet haricindeki diyalog ya da müzakere gibi yöntemler aracılığıyla etkilemenin bir yöntemi olarak tanımlanmaktadır (www.britannica.com/topic/diplomacy 25/12/2022). Diplomasi, bağımsız devletler arasındaki ilişkilerin kendi devletlerinin yurt içi veya yurt dışındaki görevlileri aracılığıyla yürütülmesidir (Berridge ve James, 2001: 62). Genellikle dış politika ile özdeş tutulan diplomasi, uluslararası sistemde meydana gelen anlaşmazlıkların barışçıl

yöntemlerle çözülmesini amaçlayan bir dış politika aracı olarak görülmektedir (Dağ, 2005: 152). Dış politika, devletlerarası ilişkilerin temelini ve hedeflerini oluştururken; diplomasi, bu hedefleri gerçekleştirmenin bir aracı olarak görülmektedir (Evans ve Newnham, 2007: 167). Diplomasi kavramının temelini; devletler ve devlet dışı diğer uluslararası aktörlerle iletişim ve etkileşim halinde bulunma, sürekli karşılıklı temasların varlığı ve müzakereler oluşturmaktadır (Feilleux, 2009: 1). Morgenthau tarafından bu kavrama getirilen tanım ise farklı bir boyuta işaret etmektedir. Morgenthau diplomasiyi *“ulusal gücü meydana getiren farklı öğeleri, ulusal çıkarları en yakından ve en dolaysız şekilde ilgilendiren uluslararası mesele ve durumlar üzerinde en yüksek etkiye bulunabilecek bir yapıya kavuşturma sanatı”* olarak nitelendirmektedir (Morgenthau, 1970: 181).

Bahsi geçen tanımlamaların yanı sıra diplomasi sıklıkla müzakere ile eş tutulmakta ve müzakere, diplomasinin en önemli işlevlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Feilleux, 2009: 5). Bununla birlikte diplomasi, dış politika ile iç içe geçmiştir. Dış politika, diplomasinin hedef ve görevlerini belirlerken; diplomasi, dış politikanın meydana gelmesindeki tüm unsurları içermektedir. Diplomasi, taraflar arasındaki menfaatlerin uyuşmasını sağlamak ve yine her iki tarafın faydasına olan çözümler bulma hedefiyle başvurdukları bir yöntem olması sebebiyle bir uzlaştırma sanatı olarak tanımlanmaktadır. Devletler sorunları savaş dışı yöntemlerle çözme noktasında diplomasiyi önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Bu nedenle diplomasi uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahiptir (Tuncer, 1991: 11-12).

2.1.2. Gelenekselden Moderne Diplomasi

Diplomasi kavramı, uygulanma açısından tarih öncesi devirlere dayanmaktadır. Tarih öncesi devirlerde birbirleri ile savaş halinde olan kabileler ölü ve yaralılarını toplamak ve kısa bir ateşkes yapmak amacıyla görüşmeye çalışır; ancak bu amaçla gönderilen habercilerin de öldürülmesi sebebiyle görüşmeleri gerçekleştiremezdi. Bu görüşmelerin kolaylıkla gerçekleştirilmesi amacıyla bahsi geçen habercilere zamanla bazı ayrıcalıklar tanınmaya başlamıştır. Aradaki sorunları çözmek amacıyla gönderilen bu haberciler, günümüzdeki “elçiler” olarak nitelendirilmiştir. Bu elçiler, görevlerini tamamladığında ülkelerine geri dönerlerdi. Bu özellikler ışığında ilk diplomasi faaliyetlerinin geçici diplomasi özelliği taşıdığı görülmektedir (Tuncer, 1991: 13-14). Her

ne kadar ilk çağ diplomasisi hakkında kural ve uygulanış bakımından muğlaklık söz konusu olsa da diplomasinin devamlılık göstermediği ve kurumsal özelliklere sahip olmadığı söylenebilir (İskit, 2012: 58).

Avrupa’da modern diplomasinin doğuşuna kaynaklık eden uygulamalar Eski Yunan döneminde ortaya çıkmaya başlamıştır. Parçalara bölünmüş Yunan şehir devletlerinin birbirleri üzerinde bir üstünlük kuramaması, diplomatik açıdan eşit ilişkiler kurmalarını sağlamıştır (Bjola ve Kornprobst, 2013: 12). Bununla birlikte uluslararası ilişkilerin ve işbirliğinin temellerinin de yine bu dönemde atıldığı görülmektedir. Özellikle olimpiyatlar bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Olimpiyatlar esnasında duyurulan ateşkesler, işbirliği anlaşmaları yapılması amacıyla ilan edilmiştir (İskit, 2012: 60). Eski Yunan döneminde diplomasi faaliyetleri üç farklı tür temsilcilik yoluyla gerçekleştirilmekteydi. Bunlardan ilki, kısa ve özel işlerde görevlendirilen angelos ya da presbys; ikincisi, özel kişisel haklara sahip olan keryx ve son olarak kendi şehirlerinin dışında gayri resmî sıfatla ve yerleşik bulunan prexenos’dur (Hamilton ve Langhorne, 2011: 14). Eski Yunan diplomasisinin genel haliyle açık diplomasi anlayışına dayandığı ve kamuoyuna açık bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Ülkeye gelecek olan elçilerin konuşmaları, halka duyurulmakta ve elçiler ile yapılan görüşmeler halktan gizlenmezdi. Açık diplomasi ve diplomatik dokunulmazlık ilkesi, Eski Yunan uygarlığının diplomasiye sunduğu önemli katkılardır (Tuncer, 1991: 17-18).

Roma İmparatorluğu’nda ise diplomasinin gelişimi, son derece sınırlı olmuştur. Roma, ilk dönemlerde Eski Yunan uygarlığı tarafından geliştirilen diplomatik prosedürleri uygulamıştır (Hamilton ve Langhorne, 2011: 18). Bu alana sundukları en önemli katkı ise hukuk alanında olmuştur. Roma hukukunda yer alan, sözleşmelerle ilgili kurallar, özellikle “ahde vefa”, uluslararası antlaşmaların esas prensiplerinden birini oluşturmuştur (İskit, 2012: 63). Bunun yanı sıra Senato, sahip olduğu otorite nedeniyle dış politika konusunda da önemli bir etkiye sahipti (Campbell, 2013: 204). Ancak Roma, diğer devletlerle olan ilişkilerini genelde askeri güce dayalı olarak düzenlemiştir. Sahip olunan askeri üstünlüğün farkında olunması, Roma’da yeni diplomasi metotlarının geliştirilmesine engel olmuştur. Ancak tüm bunlara rağmen Roma, diplomasiyi prosedürlere uygun bir şekilde uygulama noktasında özen göstermiştir (Tuncer, 1991: 19-20).

Bizans İmparatorluğu diplomasiyi, Roma İmparatorluğu'nda olduğu gibi sıradan işleri halletmek veya ticari amaçlarla değil, üstünlüğünü korumanın bir aracı olarak kullanmaktaydı. İmparatorluğun içte ve dışta karşılaştığı sorunlar, kaynakların uzun süren askeri mücadelelere yetecek düzeyde olmaması, yeni yollar aranmasına neden olmuştur. Bu noktada ise diplomasi ve diplomatik unsurlar büyük önem kazanmıştır. Bu açıdan Bizans diplomasisinde kullanılan esas yöntemlerden biri, düşmanlar arasında sorun çıkararak onları savaşa itmek olmuştur. Bunun yanı sıra komşu devletlerin iç politikaları ve dış ilişkileri ile ilgili bilgi toplamak, Bizans İmparatorluğu için büyük önem taşımıştır (Hamilton ve Langhorne, 2011: 19-20). Ancak her ne kadar diplomasi etkin olarak kullanılmışsa da Bizans İmparatorluğu'nun diplomasiye olan katkısı, Roma İmparatorluğu'nun sunduğu kurumsallaşma bakımından değil uygulama açısından gerçekleşmiştir. Bu açıdan özellikle "protokol" kavramı önem kazanmış; devletin çektiği kaynak sıkıntısını gizlemek amacıyla farklı uygulamalardan faydalanılmıştır (Ergüven, 2016: 119). Olumlu katkılar olarak görülmesi de düşmanlar arasında anlaşmazlık çıkarma ve rüşvet gibi uygulamalar; yabancı ülkelere elçiler göndererek bu elçilere bilgi toplama ve bu bilgileri kendi ülkelerine iletme görevi de Bizans İmparatorluğu'nda başlayan diplomatik uygulamalar olmuştur (Tuncer, 1991: 22).

Antik Yunan'da kent devletlerinin karşılıklı elçi bulundurması, açık diplomasi, konferans diplomasisi ve diplomatik dokunulmazlık uygulamaları; Roma İmparatorluğu tarafından savaş ve barış meselelerinde belirlenen kurallar, elçilerin Senato tarafından kısıtlı yetkiler ile görevlendirilmesi, diplomatik temaslarda süre kısıtlaması uygulamalarına ilaveten Bizans ile birlikte elçilere istihbarat görevi verilmesi ve protokol kurallarına kurumsal özellik kazandırılması, diplomasi ve dış politika açısından önemli gelişmeler olarak sayılabilir (Kavoğlu, 2018: 19).

Ortaçağ döneminde ise diplomasi alanındaki gelişim ve diplomatik ilişkiler Kilise'nin kurduğu bağlantılar haricinde oldukça seyrek ilerlemiştir. Reform hareketlerine kadar olan süreçte diplomasi faaliyetleri, Kilise hukuku çerçevesinde ilerlemiştir (Hamilton ve Langhorne, 2011: 32). Diplomasinin gelişiminin bu dönemde sınırlı kalmasının en önemli nedenlerinden biri ise Batı'nın kendisini hala daha tek bir toplum olarak görmesiydi (Mattingly, 1988: 16). Ortaçağ sonuna doğru ise Kilise haricinde diplomatik gelişim adına önemli adımlar atan bir diğer siyasi birim, Venedik olmuştur. Bizans ile olan yakın diplomatik ilişkilerinden dolayı Bizans diplomasisinden

etkilenen Venedik, başta İtalyan şehir devletleri, İspanya ve Fransa'nın da örnek aldığı, elçilere yazılı direktifler verme, diplomatik evrakları içine alan diplomatik bir arşiv oluşturma uygulamalarına başlamıştır (İskit, 2012: 72-73).

Rönesans'ın ortaya çıkışıyla birlikte diplomasi önemli bir değişim ve gelişim sürecine girmiştir. Modern diplomasi, yani sürekli kalıcı diplomasi, İtalyan Rönesans'ının ürünlerinden biridir (Mattingly, 1988: 47). Diplomatik faaliyetlerin sürekli hale gelmesiyle birlikte sürekli büyükelçilikler oluşturulmaya başlanmış; daha önceden faaliyet gösteren geçici diplomasi unsurları ise görev yapmaya devam etmiştir (Eren, 2021: 41). Bu gelişmeler ise Ortaçağ sonrasında var olan düzenin yerini bağımsız devletlere bırakmasıyla beraber ortaya çıkmıştır. Sürekli temsilciliklerin ortaya çıkmasıyla yoğun bir diplomasi ağı oluşmuş; Reform hareketiyle birlikte Kilise'nin otorite kaybetmesi ve devletlerin Kiliseden bağımsız yönetilmeye başlanmasıyla diplomasi'nin gelişim süreci, giderek hız kazanmıştır. (İskit, 2012: 74). Bu dönüşümle birlikte diplomasi'nin artan önemi ve sürekli büyükelçilik kurumunun kurulması sonucunda büyükelçiler, görevlerini yerine getirirken sahip oldukları diplomatik dokunulmazlıklarını yasal ve dini açıdan da sağlamlaştırmıştır (Bjola ve Kornprobst, 2013: 26).

18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Avrupa diplomasi tarihinde önemli bir uluslararası ilişkiler sistemi ortaya çıkmış; dış politikanın artan önemine paralel olarak bu alanda uzmanlaşmış kurum ve bakanlıklar oluşturulmuştur (Hamilton ve Langhorne, 2011: 93). Bunun yanı sıra sürekli diplomasi uygulamalarının giderek yaygınlık kazanmasıyla birlikte artan diplomatik temsilcilik sayısı ve Kilisenin etkisinin giderek zayıflamasıyla birlikte bir protokol sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun 1815 Viyana Kongresi'nde ele alınan önemli gündem maddelerinden biri olmuştur (Eren, 2021: 48). Protokol, Viyana Kongresi'nde kabul edilen tüzüğe göre düzenlenmiştir. Buna göre diplomatik temsilciler üç sınıfa ayrılmıştır: (I) Büyükelçiler, legalar. (II) Ortaelçiler ve diğer temsilciler. (III) Maslahatgüzarlar. 1818 yılında Aix-La Chappelle Protokolü ile birlikte bahsi geçen üç diplomatik sınıfa "mukimelçiler" sınıfı eklenmiştir (Alkan, 2012: 17).

1815 Viyana Kongresiyle birlikte bir değişim sürecine giren diplomasi'nin modernleşme sürecinde Woodrow Wilson büyük bir öneme sahiptir. Wilson, Birinci

Dünya Savaşı sonrasında açıkladığı On Dört prensip ile diplomasiye yeni bir boyut kazandırmıştır. Prensipleri ile gizli diplomasi yöntemlerine meydan okuyan Wilson, diplomasiğin gizlice değil açıkça görüşülerek karara bağlanan antlaşmalara dayanması gerektiğini ortaya koymuştur (Kissinger, 2000: 13). Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla diplomaside bir çeşitlilik söz konusu olmuş; çok taraflı diplomasi uygulanmaya başlamıştır (İskit, 2012:152).

Geçmişten günümüze dış politika yapım süreçlerinde kullanılan diplomasi türleri genel itibariyle sürekli elçiliklerin bulunmadığı ve sorunların çözülmesi amacıyla kısa süreliğine görevlendirilen elçilerle uygulanan Ad Hoc Diplomasi; 1648 Westphalia Antlaşması ve 1815 Viyana Kongresi ile kurum, kural ve ilkeleri önemli ölçüde belirlenen çok taraflı diplomasi; iki veya daha fazla parlamentonun birleşmesiyle oluşturulan ve milletvekillerinin de etkin göreve sahip olduğu parlamenter diplomasi ve günümüzde fazlaca kullanılan bir diplomasi yöntemi olan, sorunların çözümünde devlet başkanı, cumhurbaşkanı veya başbakan gibi üst temsil kabiliyetine sahip kişilerin bir araya gelerek yürüttüğü doruk diplomasisi olarak sıralanabilmekte ve günümüzde uygulanmaya devam etmektedir (Kavoğlu. 2012: 20).

Günümüzde diplomasi farklı alanlara yayılmış; çevre, insani yardımlar, terörizm, enerji, insan hakları, doğal afetler, sınır aşan sular vb. alanlarda diplomatik faaliyet gösterilmeye başlanmıştır. Sivil toplum kuruluşları da bu dönemde hükümetlere baskı yapma yoluyla hem gündemi belirlemekte hem de gündemin çeşitlenmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra iç ve dış politika ayrımı ortadan kalkmaya başlamış ve nihayetinde bu iki alan arasında bir kaynaşma söz konusu olmuştur. Bu kaynaşmanın temelinde ise içte meydana gelen sorunların dışa yansması, uluslararası hukukta meydana gelen gelişmeler, sınır aşan uygulamaların artması ve ekonominin küreselleşmesi yatmaktadır. Uluslararası ilişkilerde ulus devlet ve uluslararası kuruluşların başlıca aktör olduğu dönem sona ermiş, örneğin; her devletin ilgili bakanlıkları diğer devlet kurumları ile doğrudan iletişim kurarak diplomatik faaliyet gerçekleştirmeye başlamıştır. Büyükelçiliklerin önemi hala korunmakla birlikte özel amaçlarla görevlendirilmiş misyonların sayısında artış görülmektedir. Hükümet dışı kuruluşlar, çok uluslu şirketler ve bazen dini kuruluşlar gibi ulus ötesi aktörler, karşılıklı ilişki içerisinde uluslararası ilişkilerde önemli işlevlere sahip olmaktadır (İskit, 2012: 350-354).

2.1.3. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Türk Diplomasisi

Ortaçağ'ın son bulmasıyla Avrupa'da uygulanmaya başlanan diplomasi ve hukuki ilkeler uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti'nde uygulamaya konulmamıştır. 1789 yılında padişah III. Selim'in yönetime geldiği döneme kadar Osmanlı Devleti'nde tek taraflı diplomatik yöntemler uygulanmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri olarak devletin güç bakımından kendisini diğer devletlerden üstün görmesi ve kendine yeterlilik ilkesini benimsemiş olması gösterilmektedir. O dönemde karşılıklılık kavramı henüz söz konusu olmadığından Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarında sürekli elçi bulundurması, Osmanlı Devleti'ne gösterilen bir saygı işareti olarak düşünülür ve gelen sürekli elçiler devlet tarafından bir misafir olarak görülürdü. Her ne kadar 18. yüzyıl başlarında Lale Devri döneminde Avrupa'nın bazı başkentlerine geçici elçiler gönderilmişse de bunun sürekli ilişki kurmaktan ziyade, Avrupa'daki bilhassa askeri gelişmeler hakkında bilgi toplamak amacıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir (İskit, 2012: 123-125).

III. Selim dönemi itibariyle Avrupa diplomasi kurallarına uyum sağlama çabaları, dönemin önemli meselelerinden biri haline gelmiştir. Bu alanda gelişim sağlamak ve Avrupa diplomasi kuralları hakkında fikir edinmek maksadıyla İstanbul'daki İngiliz büyükelçisi ile toplantılar düzenlenmiş, Osmanlı Devleti'nin örgütlenme bakımından farklı düşmesi nedeniyle olumlu gelişme sağlanamamıştır. Ancak nihayetinde Osmanlı Devleti'nin ilk büyükelçilikleri Londra, Paris, Viyana ve Berlin'de açılmıştır. 1793 yılında ise Yusuf Agah Efendi, Osmanlı Devleti'nin yurtdışındaki ilk sürekli temsilcisi olarak Londra'ya gönderilmiştir (Sander, 1987: 132).

1699 Karlofça Antlaşması sonrasında başlayan süreç, Osmanlı'nın dış ilişkilerinde birtakım düzenlemelere gitmesini zorunlu kılmıştır. Savaş ve fetihlere dayalı mevcut politikalarını bir kenara bırakan Osmanlı Devleti, mevcudiyetini diplomasiye dayandırmış ve Avrupa'da denge politikası izlemeye başlamıştır. III. Selim döneminde başlayan uygulamalar, sonraki padişahlar tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin; II. Mahmut döneminde elçilikler çağın gerekliliklerine göre düzenlenmiş; yabancı dil eğitimi vermek ve dünyada olup bitenlerden haberdar olmak için güvenilir bürokratlar yetiştirmek amacıyla "Tercüme Odaları" kurulmuştur. Burada amaç diğer devletlerdeki gelişmelerin takip edilerek devlete aktarılması ve müzakere süreçlerinde devletin görüş

ve politikalarının diğer devletlere aktarılmasıydı (Gündoğdu, 2021: 163-165). Bu dönemde diplomasi faaliyetleri, Hariciye Nezareti çatısı altında ve kurumsal bir zeminde gerçekleştirilmekteydi. Ancak buna rağmen Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu güçsüz durum, eşit koşullarda başarı getirebilecek olan müzakerelerin Osmanlı nezdinde karşılıksız taviz vermekten başka bir işlevinin olmamasına neden olmuştur. Bu durum yalnızca Osmanlı Devleti'ni değil Cumhuriyet dönemi Türk diplomasisi faaliyetlerini de oldukça etkilemiştir (İskit, 2012: 141).

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne diplomasi alanında birçok unsurun aktarıldığı görülmektedir. İlk olarak Batı tarzı kurumlar olarak ön plana çıkan Dışişleri Bakanlığı gibi kurum ve örgütlerin, kurumsal yapı ve sivil bürokrasinin Türkiye'ye büyük oranda aktarıldığı görülmektedir. Örneğin; Osmanlı Devleti'nde batılılaşma Batı tarzında yetiştirilen seçkinler aracılığıyla gerçekleştirilirken, Türkiye'de de bu süreç Batı tarzında yetiştirilmiş diplomatlar aracılığıyla yerine getirilmektedir. Türkiye'nin kendinden zayıf devletler üzerinde diplomatik açıdan bir baskınlığı söz konusudur. Bu konuda Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi sorunu Osmanlı-Safevi Devleti arasındaki mücadele ile benzerlik göstermektedir. Osmanlı ve Türk diplomasisi statükoculuğu esas almıştır. Ayrıca denge politikası da her iki devletin izlemiş olduğu ortak politikalarından sayılabilir (Kodaman ve Akçay, 2010: 86-87).

2.2. Diaspora

Son yıllarda uluslararası ilişkilerde devletler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri haricinde diasporalar da önemli birer aktör olmaya başlamıştır. Sınır aşan özellikleriyle birlikte diasporalar taşıdıkları sosyal, kültürel ve siyasi özelliklere paralel olarak küresel siyasette artan önemleri ile son yıllarda önemli bir araştırma konusu olmuştur. Takip eden bölümde diasporalar üzerine yapılan tanımlara ve diasporaların temel unsurlarına yer verilecek; devamında ise dünyadan diaspora örnekleri ile Türk diasporası ele alınacaktır.

2.2.1. Diasporanın Tanımı ve Temel Unsurları

Diaspora kelimesi Yunanca kökenli bir kelime olmakla birlikte dağılma, halkın bir kısmının anavatan dışında olması anlamına gelmektedir. Her ne kadar tarihi milattan önce 6. yüzyıla kadar dayansa da diasporaların sayısı Ortaçağ'ın baskı ortamında giderek

artış göstermiştir (Arsenteva, 2021: 44). Diaspora, aynı yerden gelen ancak farklı yerlere dağılan etnik veya dini bir grubun üyelerini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Ortak köken diasporanın temel özelliklerinden biridir. Ancak bahsi geçen ortak köken ortak bir coğrafyadan çok ortak bir tarih ve kolektif bir kimliği nitelemektedir. Diaspora kavramı, her ne kadar Yahudilere atıfta bulunularak kullanılan bir kavram olsa da 1950’li ve 1960’lı yıllardan itibaren Afrika diasporasına yönelik de kullanılmaya başlanmıştır (<https://www.britannica.com/topic/diaspora-social-science> 30/01/2023).

Diaspora tanımlamalarında birtakım unsurların varlığı söz konusudur. Bu unsurlardan ilki, zamandır. Günümüzde göç oranlarındaki artış, diasporaların göç ettikleri ülkelerde ömürlerinin sonuna dek yaşayanlar ile sınırlandırılmasını olanaksız kılmıştır. Günümüzde ticari amaçlar veya çalışma nedeniyle gerçekleştirilen göçler, diaspora kavramının anlamı ve kapsamı konusunda bazı değişimlere sebep olmuştur. Kenya, Ukrayna, Etiyopya, Filipinler ve Bangladeş gibi ülkeler işçi göçlerini teşvik ederek diasporalara katkı sağlamaktadır. Göç edilen ülkelerde dünyaya gelen diasporalar, önceki nesillere göre kendi anavatanlarına daha fazla aidiyet duygusu hissedebilir. Bu nedenle doğum yeri unsuru tek başına bir diasporaya ait olmayı tanımlamamaktadır. Birçok diaspora, bulundukları ülkenin vatandaşlığını almaktadır. Bu durumda her ne kadar kendi ülkelerine işçi dövizisi olarak bir katkı sunmasa da diasporalar kendi ülkelerinde yatırımlarına devam etmektedir. Bu nedenle vatandaşlık, diasporaları tanımlarken kullanılan temel bir unsur değildir. Bir diasporanın içerisinde yer almak aitlik hissinin gelişmesini sağlar. Ailelerin yapısı, kanunlar, eğitim ve seyahat imkanları aitlik hissinin gelişmesi ya da aksine bu hissin reddedilmesi bakımından büyük öneme sahiptir. Günümüzde resmî kurumlar aracılığıyla geliştirilmeye başlanan diaspora stratejileri, bu noktada önemli bir role sahiptir (Ionescu, 2006: 13-14).

Diaspora konusunda önemli çalışmaları bulunan William Safran, “Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return” adlı çalışmasında diaspora tanımlamalarına yön verecek bir dizi spesifik diaspora özelliğinden bahsetmiştir. Bunlar: (1) Diasporaların ve atalarının belli bir merkezden iki veya daha fazla çevreye yayılması, (2) Diasporaların anavatanları ile ilgili hatıralarını koruması, (3) Ev sahibi toplum tarafından içselleştirilemediklerini düşünmeleri ve bu nedenle yabancı ve izole edilmiş hissetmeleri, (4) Koşullar uygun olduğunda anavatana geri dönme arzusu taşımaları, (5) Anavatanlarının güvenliği ve refahı için çalışmaları gerektiğine inanmaları, (6)

Anavatanları ile ilişki kurmaya devam etmeleri ve bu ilişkiyi toplumsal bilinç ve dayanışmanın temeli olarak görmeleridir (Safran, 1991: 83-84). Robin Cohen ise Safran tarafından sıralanan bu özelliklerin birçoğunun anavatan ile olan ilişkilere dayandığını ekleyerek bahsi geçen özelliklere şunları eklemiştir: İlk özelliğe ek olarak dağılmanın travmatik bir olay sonucu gerçekleştiğini eklemiş; diasporaların, anavatanın güvenliği ve refahı için bakım ve restorasyon çalışmalarında yer almalarının yanı sıra anavatanın yaratılışı noktasında da büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. İlâveten gerçek bir diaspora oluşumu için göç üzerinden belirli bir süre geçmesi gerektiğini belirtmiştir (Cohen, 1997: 23-24). Bahsi geçen tüm özellikler ışığında Cohen, diasporalara ait dokuz özellik sıralamıştır: (1) anavatandan travmatik bir şekilde ayrılma, (2) anavatandan iş bulmak, ticari ya da sömürge gibi amaçlarla ayrılma, (3) anavatan ile ilgili ortak bir hafıza ve söylenceye sahip olmak, (4) varsayılan anavatanı en iyi hali ile düşünme (5), geri dönüş, (6) uzun süredir var olan bir etnik grup bilinci, (7) bulundukları ülke toplumları ile problemli ilişkiler (8), başka ülkelerdeki aynı soydan geldiği vatandaşlar ile var olan bir dayanışma duygusu, (9) hoşgörüye sahip ev sahibi ülkelerde ideal bir hayat kurma hayali (Cohen, 1997: 180). Bu bağlamda Cohen diasporaları beş gruba ayırarak sınıflandırmıştır. Bunlar: “Mağdur/mülteci diasporalar” olarak Yahudiler, Ermeniler, Afrikalılar, “emek diasporası” olarak Türkler, Hintliler, İtalyanlar, “sömürgeci/emperyal diasporalar” olarak İngilizler, Ruslar, Portekizliler ve İspanyollar, “ticaret/iş diasporası” olarak Çinliler, Lübnanlılar, Hintliler ve Japonlar, “kültürel diasporalar” olarak Karayipliler, Çinliler ve Hintliler (Cohen, 1997: 178; Cohen, 2008: 18).

Diaspora ile ilgili tanımlamalar ve sınıflandırmalar çerçevesinde diasporalara yönelik farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, yukarıda Safran ve Cohen tarafından kavramsal çerçevesi çizilmiş olan geleneksel yaklaşımdır. Geleneksel diaspora yaklaşımı; genel olarak Yahudiler, Afrikalılar ve Ermeniler ile ilişkilendirilen bir yaklaşım olmuştur. Küreselleşme sürecinin hız kazanması ve buna paralel olarak teknoloji alanında meydana gelen önemli gelişmeler geleneksel diaspora yaklaşımının değişmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler ışığında küreselleşmenin temelini oluşturduğu Modern Diaspora Yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Özocak, 2015: 8).

Haberleşme olanaklarının artması ve ulaşımdaki hızlanma neticesinde diasporalar yalnızca kendi anavatanları ile kurmuş oldukları ilişkiler ile sınırlı kalmamış; farklı ülkelerdeki soydaşları ile daha sıkı ilişkiler kurarak küresel açıdan önemli aktörler haline

gelmeye başlamıştır (Yaldız, 2013: 304). Michele Reis, “Theorizing Diaspora: Perspectives on ‘Classical’ and ‘Contemporary’ Diaspora” adlı çalışmasında küreselleşme ve diaspora arasındaki ilişkiye değinmiş; küreselleşmenin diasporalar için faydalı bir süreç olduğunu belirterek diasporik süreci kolaylaştırmadaki rolünü nitelemiştir. Buna göre küreselleşme ve beraberinde meydana gelen gelişmeler anavatan ve ev sahibi ülkeler arasında daha yakın bağlar kurulmasını teşvik etmekte ve duygusal mesafeyi kısaltmaktadır (Reis, 2004: 48).

Diasporalar için önemli kavramlardan biri de kimliktir. Özellikle göç edilen ülkelerde karşılaşılan problemlerle baş etme noktasında kimlik, diasporalar için büyük önem taşımaktadır. Ancak diasporalar için kimlik denildiğinde yalnızca anavatanlarına dair değer yargılarını kabul eden ve yaşadıkları ülkelerin değer yargılarını reddeden bir kimlik anlayışından bahsetmek yanlış olacaktır. Kendi değerlerine sadık davranan diasporalar için bulundukları ülkelerin kimlik anlayışına uygun hareket etmek de önemlidir. Her ne kadar kendi değerlerine sıkıca bağlı olsalar da diasporalar göç edilen ülkelerin politik, siyasi ve kültürel süreçlerine adapte olma noktasında önemli çaba sarf etmektedir (Özocak, 2012: 20).

Yukarıda bahsi geçen özelliklerin yanı sıra küreselleşme süreciyle birlikte meydana gelen gelişmeler diaspora ve politika arasında bir ilişkinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu açıdan Lyons ve Mandaville, diaspora ve politika ilişkisini üç noktada ele almıştır. Bunlardan ilki, ulus devletin vatandaşlık taşımayan kişileri yönetmesi; bir diğeri, diasporaların lobicilik faaliyetleri ve siyasi güçleri sayesinde yaşadıkları ülkelerin iç ve dış politikalarında söz sahibi olması; sonuncusu ise diasporaların politik gelişmeler başta olmak üzere sorun ve süreçlere katkılarının dikkate alınmasıdır. Diasporalar küreselleşme sürecini kendi amaçları doğrultusunda yönetmeye başlamasıyla sadece bulundukları ülkelerde lobicilik faaliyetleri ile sınırlı kalmamaya başlamış ve anavatanlarındaki politik süreçlere dâhil olmaya başlamıştır (Lyons ve Mandaville 2010’dan aktaran Yaldız, 2013: 311). Diasporalar ve anavatanları arasındaki ilişki her ne kadar gayri resmi bağlantılar şeklinde karakterize edilse de (Varadarajan, 2010: 6) diasporalar, anavatanları ve ev sahibi ülkeler arasında arabuluculuk yapan ve önemli rolleri olan diplomatlar olarak görülmüştür (Ho ve McConnel, 2019: 249).

Bireylerin veya özel çıkar gruplarının hükümet kararlarını etkilemeye yönelik her türlü girişimi olarak tanımlanabilen lobicilik (www.britannica.com/topic/lobbying 12.03.2023), diasporaların faaliyetleri açısından önemli bir yere sahiptir. Karar verme süreçlerine etki etme ve yön verme bakımından önemli stratejiler olarak nitelendirilen lobicilik faaliyetleri, diasporaların siyasal ve sosyal çıkarlarına yönelik faaliyetlerde bulunması bakımından büyük önem taşır (Yılmaz, 2009: 1). Diasporalar, ev sahibi devletler ve uluslararası kuruluşlar arasında doğrudan lobi yaparak insan haklarını savunma yoluyla barışın inşa edilmesi noktasında olumlu etkilere sahiptir. Diasporalar arabuluculuk faaliyetleri gerçekleştirerek tarafların ilgili konularda müzakere etmelerini sağlamakla işlerin kolaylaşması ve iletişimin sağlanması noktasında arabulucu rolü üstlenerek bir köprü işlevi görebilirler (Ho ve McConnel, 2019: 247).

Yukarıda sıralanan özellikler sonucunda diasporaların anavatanına katkıları şu şekilde sıralanabilir:

- Ülkelerinin markalaşma sürecine katkıda bulunarak marka değerinin yükseltilmesini sağlamak,
- Küresel bir bilgi ağı oluşturarak küresel pazar ağı rolü üstlenmek ve bu yolla yerel şirketlerin gelişmesini sağlamak,
- Hindistan, Meksika ve Çin örneklerindeki gibi ikamet ettikleri ülkelerin pazarları hakkında edindikleri bilgiler ışığında uluslararası ticarete katkı sunmak,
- Anavatanlarının gelişmesine katkıda bulunmak ve yardımlar yoluyla destek sağlamak,
- Yeni neslin uluslararası açıdan başat güç haline gelmesini sağlamak amacıyla eğitilmesini sağlamak,
- Para transferi gibi ekonomik araçları kullanarak anavatanlarının ekonomik açıdan gelişmesini sağlamak,
- Ülkelerinin uluslararası alanda önemli bir aktör haline gelmesini sağlamak amacıyla uluslararası örgütlerde söz sahibi olmak ve ülkelerinin bilinirliğini arttırmak (DEİK, 2011: 22).

Diasporaların, ev sahibi ülkeler ve anavatanları ile bütünleşebilmesi için büyük önem taşımakta ve yol gösterici bir özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu noktada birtakım diaspora stratejisi ön plana çıkmaktadır:

- Diaspora stratejileri bir altyapıya sahip olmalı ve bu bağlamda uyum yaratacak ortak bir gündem hazırlanmalıdır,
- Diasporaların menfaatleri için meseleler ve sorunlar kişiselleştirilmeden ele alınmalı ve ortak fayda temel amaç olmalı ve bu amaçla gerçekleştirilen çalışmalar ve faaliyetler desteklenmelidir,
- Diasporayı oluşturan gruplara uygun stratejiler geliştirilmeli ve özellikle 35 yaş altı grubun oluşturduğu ‘Gelecek Nesil Diasporasına’ gereken önem verilmelidir,
- Stratejiler fikir alınmadan oluşturulmamalı ve analizler çerçevesinde geliştirilebilir olmalıdır,
- Örnek diaspora modeli oluşturularak diasporanın genç üyelerine örnek olmaları sağlanmalıdır.
- Diasporalar anavatandaki devlet kurumları ve STK’lar başta olmak üzere projelere dâhil edilmeli, diasporaların temel alındığı projelerin geliştirilmesi sağlanmalıdır (DEİK, 2011: 36).

2.2.2. Dünyadan Diaspora Örnekleri

Yukarıda değinildiği gibi diasporalar sahip olduğu özelliklere göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bazı diasporalar mağdur/mülteci diaspora sınıflandırmasında yer alırken, bazıları ise ticari amaçlarla oluşan diasporalar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bölümde dünya üzerinde farklı sınıflandırmalarda yer alan diaspora örneklerine yer verilecektir. Bu bağlamda incelenecek olan diasporalar Yahudi, Ermeni ve Çin diasporaları olacaktır.

2.2.2.1.Yahudi Diasporası

Safran tarafından geleneksel diaspora yaklaşımının örneklerinden biri olarak gösterilen, Cohen tarafından ise mağdur/mülteci diaspora sınıflandırmasına dahil edilen Yahudi diasporası, İsrail devletinin kuruluşundan çok daha önce ortaya çıkmış olup

tarihsel açıdan yaklaşık iki bin yıldır varlığını sürdürmektedir. Yahudi diasporası etno-milli-dini bir özellik taşımakla birlikte hem sürgünlerle hem de diğer diasporalar gibi gönüllü göçlerle ortaya çıkmıştır. Yahudi diasporası, Yahudi kökenlerini yalnızca geçmişin bir parçası olarak görmez. Bahsi geçen kökenler günümüzdeki kimliklerinin çok önemli bir unsuru olarak görülmektedir (Schwartz, 2022: 82). Geleneksel olarak Yahudi diasporası, kültürel açıdan yaşanan travmaların temelinde ortak bir kimlik oluşturma hedefiyle yıllardır sürdürülmektedir. Yaşanan sürgünler ve özellikle Babil sürgünü, Yahudilerin manevi değerler sisteminin esas konusunu oluşturmaktadır (Yapıcı, 2016: 326).

Günümüzde Yahudi diasporasının özellikle ABD’de etkin olduğunun söylemek mümkündür. Yahudi diasporası ve bu amaçla hizmet eden kuruluşlar, ABD yönetiminin İsrail ile olan ilişkilerinin olumlu bir şekilde ilerlemesi bakımından önemli bir role sahiptir. İsrail, Yahudi diasporasının lobi faaliyetleri sayesinde kendi lehine kararlar alınabilmesini sağlamakta ve bu sebeple Yahudi diasporası ile olan ilişkilerini önemsemektedir (Ateş ve Ekşi, 2020: 83).

2.2.2.2. Ermeni Diasporası

Ermeni diasporası Yahudi diasporasına benzer şekilde Cohen tarafından ‘mağdur diasporalar’ sınıflandırmasının bir parçasını oluşturmaktadır (Reis, 2004: 45). Ermeni diasporası, kavramsal olarak 1915 sonrasında tanımlanmıştır. 1991 yılında Ermenistan Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte diaspora kavramı farklı bir anlam kazanmış; vatan anlayışı temel alınarak diasporaların bulunduğu ev sahibi ülkelerde etkili bir konuma gelmesi ve sivil katılımı desteklenmiştir (Çelik, 2017: 334-335). Ermeni diasporası, Ermeni soykırımı iddiaları temelinde Batı ile ittifak içinde olduğunu düşünmektedir. Diaspora, ABD ve Fransa gibi ülkelere Ermenistan’a göçü teşvik etmek ve Ermenistan’dan yurt dışına göç edilmesini engellemek amacıyla faaliyetler yürütmekte ve Ermenistan topraklarını demografik açıdan güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Cengiz, 2015: 3-5). Ermeni diasporası birçok farklı konuda fikir ayrılığı yaşasa dahi soykırım iddiaları ve Türkiye’ye karşı ortak bir tutum takınma noktasında uzlaşma sağlayabilmektedir. Hatta öyle ki Ermeni diasporası soykırım iddialarını bulundukları ülkelerde ayakta kalabilmek için bir koz olarak kullanmaktadır (Özocak, 2015: 12).

ABD'ye göç eden Ermeniler bulundukları ülkelerde kalıcı olmak maksadıyla çeşitli örgütlenmeler yoluyla faaliyetlerini yürütmektedirler. Milli kimliklerini korumak amacıyla göçmenlerin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmış ve bunun sonucunda kendi kimliklerine daha çok bağlanmışlardır (Özkan, 2022: 587). Günümüzde Ermeni diasporası başta ABD olmak üzere Gürcistan, Lübnan ve Fransa gibi ülkelerde varlık göstermektedir. ABD'de yaşayan Ermeni diasporası, diğer ülkelerde bulunan soydaşlarına göre ekonomik açıdan daha iyi durumdadır. Bununla birlikte siyasi açıdan önemli bir örgütlenme ve lobi faaliyeti söz konusudur. ABD haricinde Ermeni diasporasının yaşadığı bir diğer önemli ülke, Rusya'dır. Ancak buradaki diaspora faaliyetleri, ABD'ye göre organize olma bakımından daha zayıftır. Ayrıca diaspora, Rusya'nın bazı bölgelerinde kültürel değerlerini tamamen kaybetme noktasına gelmiştir (Çelik, 2017: 328-330). Bu anlamda ABD'de güçlü ve kimliğini korumuş bir Ermeni diasporası söz konusudur.

2.2.2.3. Çin Diasporası

Çin diasporası, Cohen'in sınıflandırmasına göre ticaret/iş diasporası kategorisinde yer almaktadır (Cohen, 1997: 178). Dünya üzerindeki göçmenlerin yaklaşık 40 milyon kadarının Çinli olduğu bilinmektedir. Çin diasporası genelde yakın ülkelere göç etmekte; diasporanın yaklaşık %70'i Güneydoğu Asya'da, diğer kısmı ise ABD ve Avrupa ülkelerinde yer almaktadır. Özellikle ABD'de bulunan diaspora, girişimcilik alanında ön plana çıkarak küresel ekonomide söz sahibi olmaya başlamıştır. Siyasi açıdan ise 11 Eylül sonrasında Çin'in jeopolitik öneminin artması sonucunda Çin diasporası ABD'deki lobi faaliyetlerine hız vermiştir (Topcu, 2020: 744-746). Bunun haricinde Çin diasporası Çin'in dış politika süreçlerinde göz ardı edilemeyen önemli bir aktördür. Kamu diplomasisinin uygulanması noktasında diaspora önemli bir role sahiptir. Ayrıca ekonomik açıdan yüksek standartlara sahip olan Çin diasporası, bu güç sayesinde ev sahibi ülkelerde önemli bir baskı unsuru haline gelmiştir (Akçadağ, 2010).

Çin ekonomisi, denizaşırı Çinlilerin yatırımlarıyla büyük bir destek almıştır. Bu katkıların öneminin farkında olan Çin, diasporadaki çocukların Çin'de eğitim görmesini kolaylaştırma, diaspora üyelerinin kendi memleketleri ile bağ kurmalarını sağlama yoluyla devlet ile olan iletişimini kolaylaştırmaya büyük önem vermiştir (Varadarajan, 2010: 11).

2.2.3. Türk Diasporası

Türk diasporası algısının oluşması ve Türklerin diasporalaşma süreci, geleneksel diaspora yaklaşımının aksine görece geç bir zamanda meydana gelmiştir. Ancak Türk tarihi ile Cohen ve Safran'ın diaspora üzerine yapmış olduğu tanımlamalar, birbiri ile örtüşmektedir. Ortak bir kökenden travmatik bir olay sonrası zorunlu göç etme (Orta Asya'dan kuraklık nedeniyle yapılan göçler), ortak geçmişe sahip olma, ortak mitlere sahip olma ve ortak bir kader fikri bu bağlamda sayılabilecek faktörlerdendir (Akgün ve Çelik, 2015: 299).

1960'lı yıllarda Almanya'ya gerçekleştirilen Türk misafir işçi göçleri, Avrupa'da Türk diasporasının oluşumunu başlatmıştır. 1961 yılında Almanya ve Türkiye arasında imzalanan işçi alımına yönelik ikili anlaşmalar günümüze kadar devam eden bir göç dalgasını ortaya çıkarmıştır (Aydın, 2014: 9). Her ne kadar yaptıkları göçler ile büyük bir toplumsal hareketliliğe sebep olmuşsa da Almanya Türkleri hem anavatanlarında hem de ev sahibi ülkede arada kalmış, bozulmuş, milliyetçi, radikal, muhafazakâr, kayıp kuşak gibi zedeleyici tanımlamalarla karşılaşmıştır. Bununla birlikte resmi Alman söyleminde ise Türk işçilerini tanımlamak üzere misafir işçi (gastarbeiter), yabancı (ausländer), ülke sakini (mitburger) gibi ötekileştiren ve yersiz-yurtsuz olduklarını vurgulayan terimler kullanılmaktadır. Türkiye'de ise Almanya'daki vatandaşlar 'gurbetçi' veya 'Almanya'daki yurttaşlarımız' şeklinde tanımlanmaktadır (Kaya ve Kentel, 2005: 12).

Türkiye, Almanya'da bulunan Türk göçmenler ile kurumsal ilişkiler kurma ve sürdürme stratejileri izleyerek göçmenleri diaspora olarak tanımlamıştır. Göçmenlerin diaspora olarak tanımlanması, onların misafir işçi statüsünden çıkmaları bakımından önemli bir gelişme olmuştur (Aydın, 2016: 174). Geçen zaman içerisinde Türkler ev sahibi ülkelerde gelenek, din, dil ve kültürel unsurlarını korumak amacıyla kendi sınırlarını çizerek bu sınırlar içerisinde yaşamaya çalışmıştır. Ancak bu durum, Türklerin modern bir diaspora olmasının önüne geçmiştir. Yozlaşma tehdidi altında yaşamlarını devam ettiren Türk diasporasının tam anlamıyla ev sahibi ülke toplumu ile bütünleşme de adapte olmaya başladığı görülmüştür. 2000 yılında Alman yasalarında yapılan değişiklikler sonucunda ise yaklaşık 700 bin Türk, Alman vatandaşlığına geçmiştir. Bu gelişmeler sonucunda ise Türk diasporası Almanya'da siyasi etki açısından önemli bir seviyeye ulaşmıştır (Akgün ve Çelik, 2015: 315). Bununla birlikte Türk kökenli

vatandaşların siyasete atıldığı da görülmektedir. Almanya’da 2013 yılında yapılan seçimlerde Türk kökenli milletvekilleri meclisteki sayılarını arttırmış ve on kişi olarak meclisteki yerlerini almıştır. Ayrıca 2013 yılında Almanya’daki koalisyon hükümetinde Göç, Mülteciler ve Uyum Bakanı olarak Aydın Özoğuz görevlendirilmiştir. Bu gelişmenin Almanya ve Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkilerin yeniden gözden geçirilerek Türkiye ile ilgili algının olumlu yöne evrilmesine önemli katkılar sunduğu düşünülmektedir (Çelenk, 2015: 83-88).

Fransa’daki Türk diasporası incelendiğinde Fransa’ya doğru olan Türk göçmen hareketliliğinin 1966 yılında imzalanan iş gücü antlaşması ile başladığı bilinmektedir. Ancak Fransa’da bulunan Afrikalı ve Avrupalı göçmen sayısındaki fazlalık, Türk diasporasının Fransa’da işgücü olarak etkin olmasına engel olmuştur. Bunun haricinde Türk diasporası Fransa’da ilk zamanlar yaşam şartlarını iyileştirme hedefi ile faaliyetler yürütürken, sonraki dönemlerde kendi kültürel değerlerini korumak amacıyla dernek faaliyetlerine başlamıştır. Türk diasporasına bir kimlik kazandırmak amacıyla önce CFAIT-Conseil Français de Associations d’Immigres de Turquie (Türkiye Kökenli Göçmen Dernekleri Fransız Konseyi) daha sonra ise Association Culturelle des Travailleurs de Turquie (Türkiye Kökenli Göçmen İşçileri Kültürel Derneği) ve Association Democratique des Travailleurs de Turquie (Türkiye Kökenli İşçiler Demokratik Derneği) kurulmuştur (Koca, 2021: 152-155). Sosyolojik açıdan ise Türk diasporası, Fransa’daki diğer diaspora gruplarına kıyasla yozlaşma ve asimilasyona karşı güçlü bir direnç göstermektedir (Akgün ve Çelik, 2015: 315). Fransa’da örgütlenmiş bir Türk toplumundan bahsetmek mümkündür. Dini ve kültürel açıdan faaliyet gösteren 400’den fazla Türk derneğinin varlığı söz konusudur. DİTİB, Fransa Millî Görüş Teşkilatı, Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği, COJEP International Fransa’da önde gelen Türk sivil toplum kuruluşlarındandır (TBMM Fransa Raporu, 2009: 4).

Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Hollanda’ya olan Türk göçleri yine 1960’lı yıllarda imzalanan ikili antlaşmalar ile şekillenmiştir. Gerçekleştirilen misafir işçi göçleri, geçici göçler olarak görülmüştür. İlk zamanlarda göçmenlerin anavatana geri dönüşünü teşvik eden ve anavatan ile güçlü bağların sürdürülmesini kolaylaştırmak üzere politikalar izlenmiştir (Mügge, 2011: 24). 1974 yılında özellikle Avrupa’yı etkileyen ekonomik kriz,

Hollanda'ya gerçekleştirilen göçlerin azalmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda devam eden göçlerle birlikte hem Hollanda'daki Türk nüfusu artmış hem de ülkedeki Türk profilinde değişimler meydana gelmiştir. Siyasi açıdan Hollanda'da etkin olmaya başlayan Türkler yerel yönetim ve eyalet yönetimlerinde, Hollanda'nın ulusal parlamentosunda ve Avrupa parlamentosunda yer almaya başlamıştır. İlk göçmenler her ne kadar anavatanına dönme ümidiyle örgütlenmemiş olsalar da özellikle 1980'li yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne başvurmasının da etkisiyle siyasi ve dini kuruluşlar çatısı altında örgütlenmeye başlamıştır (Sipahioğlu, 2019: 92). Günümüzde ise Türkler, Hollanda'daki en büyük göçmen grubunu oluşturmaktadır. Hollanda'daki Türk vatandaşları genellikle iyi işlerde çalışmakta ve ev sahibi ülkede önemli görevleri üstlenebilecekleri ekonomik, sosyal ve kültürel yapının içinde yer almaktadırlar. Bunun yanı sıra Türkler, anavatanları için faaliyetler yürütmek için çaba göstermektedirler (Ertürk, 2012: 43).

ABD'de ise modern bir Türk diaspora topluluğunun oluşumu, İkinci Dünya Savaşı sonrasına uzanmaktadır. Türk göçmenler genellikle eğitimle, orta ve üst sınıftan oluşan beyin göçü kuşağını temsil etmektedir. Bununla birlikte Türkiye haricinde Azerbaycan ve diğer Türk Cumhuriyetlerinden gelen Türkler, Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi (ATAA), Amerikan Türk İş Konseyi, Türkiye'nin Amerikalı Dostları gibi örgütlerin çatısı altında dayanışma içerisinde hareket etmektedir (Akgün ve Çelik, 2015: 310-311).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ VE DİASPORA DİPLOMASİSİ

Bu bölümde çalışmanın temel kavramlarından biri olan kamu diplomasisi ve onun alt dalı olan diaspora diplomasisi ile ilgili kavramsal ve tarihsel bir çerçeve çizilmiştir. Çizilen bu çerçeve dahilinde Türk dış politikasında kamu diplomasisi ve diaspora diplomasisinin açıklanması amaçlanmıştır.

3.1. Kamu Diplomasisi

Küreselleşme süreciyle meydana gelen bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile bilgiye ulaşımın kolaylaşması ve başka ülke kamuoylarını etkilemenin artan önemi, diplomasi alanında da gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak kamu diplomasisi kavramı önem kazanmıştır (Erzen, 2012: 36). Kavram, 1960'lı yıllardaki modern anlamda kullanımına başlanmadan önce kendi anlamı haricinde birçok farklı anlamda kullanılmıştır. London Times'ın 1856 yılındaki baskısında ABD Başkanı Franklin Pierce'in tavrının bir eleştirisi olarak “nezaket” anlamında kullanılmıştır. Kavram, Birinci Dünya Savaşı boyunca ise halkları savaş hakkında bilgilendirmek ve yabancı halkları etkilemenin bir yolu olarak kullanılmıştır (Huijgh, 2016: 438).

Kamu diplomasisinin günümüzdeki tanımı 1965 yılında ABD'de Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı olan Edmund Gullion tarafından ortaya konmuştur. Gullion, kamu diplomasisini geleneksel diplomasiinin ilerisinde hükümetlerin farklı ülkelerde kamuoyu oluşturmalarını, çıkar gruplarının ve baskı gruplarının farklı ülkelerdeki etkileşimini, dış ilişkilerin raporlanmasını ve kültürlerarası iletişim sürecini kapsayan bir kavram olarak tanımlamıştır (Cull, 2006). Gullion, kamu diplomasisini geleneksel diplomaside yer almayan kamuoyunu ve diğer tüm aktörleri içine alan yeni bir diplomasi türü olarak ifade etmiştir. Kamu diplomasisine geniş bir yorum getiren Gullion'un, devletlerin temel aktör olduğu varsayılan uluslararası ilişkilere küresel bir nitelik kazandırdığı söylenebilir (Ekşi, 2018: 128-129). Kamu diplomasisi ile ilgili bir diğer tanıma bakıldığında ise Evan Potter'ın kamu diplomasisini bir hükümetin farklı ülke halklarını ve aydın kesimlerini, o ülkenin politikalarını kendi yararına olacak şekilde etkilemeye çalışması olarak tanımladığı; kamuoyunun artan önemine değinerek artan kültürel çeşitlilik ve küresel kültürün yükselişine vurgu yaptığı görülmektedir (Erzen, 2014: 53, Gilboa, 1990: 58).

Kamuoyunun anlaşılması, etkilenmesi ve kamuoyuna bilgi verilmesi gibi faaliyetlerin birleşimi olarak ifade edilen kamu diplomasisi, günümüzde stratejik önemi olan bir iletişim aracı olarak görülmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetleri devletten kamuoyuna veya kamuoyları arasında gerçekleştirilmektedir. Devlet ve halk arasında gerçekleştirilen faaliyetler, devlet politikaları ve faaliyetlerinin resmi kanallar aracılığıyla halka anlatılmasıdır. Halktan halka kamu diplomasisi ise STK'lar, araştırma merkezleri ve şirketleri, dernekler ve vakıflar ile üniversiteler ve değişim programları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda kamu diplomasisi karşılıklı olarak gerçekleştirilen, süreklilik gösteren ve çok boyutlu bir iletişim sürecidir (Kalın, 2012: 155). Kısa vadeli reaktif faaliyetlerin aksine uzun bir sürece yayılmış proaktif faaliyetlerin ön plana çıktığı kamu diplomasisi; uygulama, hedef halk ve iletişim sürecinin sürdürüldüğü kanallar bakımından geleneksel diplomasiden ayrılmaktadır (Kavoğlu, 2018: 107). Geleneksel diplomasi çerçevesinde yürütülen uluslararası ilişkilerde çoğunlukla hükümetler ve dışişleri bakanlıklarının etkileşimi söz konusudur. Bununla birlikte geleneksel diplomasi genellikle gizlilik gerektiren bir süreç iken, kamu diplomasisi halklar ile doğrudan iletişim kurmayı hedefleyen bir özellik taşımakta ve açık diplomasi örneği sergilemektedir. (Tuch, 1990: 3-4).

Kamu diplomasisi, uygulama alanı bakımından tüm dünyayı, sadece belirli bir ülke, grup veya bölgeyi kapsayabilir. Bazı ülke ve bölgeler hususi bir hedef olabilirken geri kalan ülkeler genel bir faaliyet alanı olarak belirlenebilmektedir. Ülkeler yeterli kaynak ve araçlara sahipse dünya çapında bir kamu diplomasisi uygulama alanına sahip olabilir. Bununla birlikte uygulamalar için eksik kaynaklara sahip olan ülkeler kamu diplomasisi faaliyetleri için evrensel bir dil üretme, mevcut olanı kendi dillerine adapte etme yoluyla küresel açıdan etkin hale gelerek düşük maliyetli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütebilmektedir (Doğan, 2012: 16-17). Devletler, diyaloga dayalı, kalkınma, eğitim veya kültürel yardımlar aracılığıyla, uzun vadeli, kalıcı ilişki geliştirme (Kavoğlu, 2018: 112) anlayışı ile savunmaya dayanmayan, kendi politik sistemleri çerçevesinde bir uluslararası ortam tesis etmek ve bu yönde farklı ülkelerde etkide bulunmak amacıyla kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Proaktif özellikler sergileyen kamu diplomasisi uygulamaları, ülke adına var olan durumu düzeltmekten ziyade yeni bir düzen kurmayı hedeflemektedir (Doğan, 2012: 18-19).

Kamu diplomasisi kendi içerisinde geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi olarak ikiye ayrılmaktadır. György Szondi, Tablo 1’de görüldüğü gibi geleneksel ve yeni kamu diplomasisinin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

Tablo 1: Geleneksel ve 21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21. Yüzyıl Kamu Diplomasisi
Koşullar	Çatışma / Devletlerarası gerilimler	Barış
Hedefler	Farklı kitlelerin davranışlarını değiştirmek, hedef ülkelerde politik değişim sağlamak	Ülkenin dışarıda imaj ve itibar kazanması için siyasal ve ekonomik menfaatlerin teşvik edilmesi
Stratejiler	İkna / Kitlelerin yönetilmesi	Kalıcı ilişkiler kurma ve kamuoyu ile etkileşimi sağlamak
İletişim Yönü	Tek Yönlü / Monolog	Çift Yönlü / Diyalog
Araştırma	Az	Geri bildirim önem verilen ve bilimsel araştırmaya dayalı kamu diplomasisi
Mesajlar	İdeolojiler / Menfaatler	Fikirler / Değerler
Hedef Kitleler	Hedef ülke kamuoyu	Bölünmüş, tanımlanmış ve yerli kamuoyu / Katılımcılar
Kanallar	Geleneksel kitle iletişim araçları	Eski ve yeni medya araçları
Bütçe	Hükümet desteği	Kamu ve özel ortaklık

Kaynak: Szondi, 2009: 305.

Tek yönlü bir iletişim modelini esas alan geleneksel kamu diplomasisinde, bir ülkenin hedeflerinin ve dış politikalarının farklı ülke kamuoylarına anlatılması amaçlanarak bilgilendirmek ve ilgi çekmek hedeflenmektedir. Yeni kamu diplomasisinde ise vatandaşların ve sivil toplumun katılımıyla, küreselleşmenin sunduğu teknolojik yöntemleri kullanarak kurumsal markalaşma hedefiyle, insandan insana etkileşim temelinde faaliyetler yürütülmektedir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022: 14-

15). Tablo 1’deki karşılaştırmanın yanı sıra Szondi, her ne kadar kamu diplomasisinde devlet dışı aktörlerin rolünün arttığını belirtmiş olsa da hükümetlerin katılım, kontrol ve desteğinin kamu diplomasisinin özünü oluşturduğuna vurgu yapmıştır. Dış politika önceliklerinin de hükümet değişiklikleri ile değişime uğrayabileceğini aktaran Szondi, hükümetin yabancı kamuoyları ile kurduğu ilişkinin öneminin altını çizmiştir (Szondi, 2009: 304).

Tablo 2: Eski ve Yeni Kamu Diplomasisi Ayrımı

	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
Uluslararası Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve devlet dışı aktörler
Teknolojik Ortam	Kısa dalga radyolar, gazeteler, sabit telefonlar	Uydu, internet, anlık haberler, cep telefonları
Medya Ortamı	Yerli ve uluslararası haber alanları arasında keskin çizgiler	Yerli ve uluslararası haber alanları arasında muğlaklık
Yaklaşımın Kaynağı	Siyasi savunuculuğu büyümesi ve propaganda teorisi	Kurumsal markalaşma ve ilişki teorisi
Terminoloji	Uluslararası imaj ve prestij	Yumuşak güç ve ulus markası
Rol Yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörlerden yabancı halklara	Yatay ve kolaylaştırılmış
Rolün Doğası	Mesaj iletmek	İlişki inşa etme
Genel Amaç	Uluslararası çevrenin yönetimi	Uluslararası çevrenin yönetimi

Kaynak: Cull, 2009: 13; Kavoğlu, 2018: 112.

Eski ve yeni kamu diplomasisi ayrımına göre; yalnızca devletlerin esas aktör olduğu düzen değişmiş ve devlet dışı aktörlerin de etkin olduğu bir sistem ortaya çıkmıştır. Küreselleşme süreci nihayetinde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler iletişim kanallarını etkilemiştir. Anlık iletişim mümkün hale gelmiştir. Eski kamu diplomasisinde temel hedef devletin uluslararası alanda imaj kazanması olarak ifade edilirken, yeni kamu diplomasisinde yumuşak güç ve ulus markalama nihai hedef haline gelmiştir. Diplomatik faaliyetler sadece mesajların iletilmesi ile sınırlandırılmaktan çıkmış; aktörler arasında ilişki inşası kamu diplomasisi doğasının bir gereği haline gelmiştir.

Tablo 2’de yer alan Cull’un eski ve yeni kamu diplomasisi sınıflandırması, Türkiye özelinde incelendiğinde; Türkiye’nin uluslararası itibarına zarar veren Ermeni soykırımı iddialarına karşı gerçekleştirilen faaliyetler eski ve yeni kamu diplomasisi ayırımına örnek gösterilebilir. Buna göre Osmanlı Devleti döneminde yaşanan Ermeni tehciri sırasında meydana gelen can kayıpları kabul edilmiş olmakla birlikte, soykırım iddiaları Türkiye tarafından kesin bir dille reddedilmiştir. Türkiye’nin konu ile ilgili resmi düzenlemelerin yabancı ülke meclislerinde kabul edilmesini engellemek amacıyla gerçekleştirdiği geleneksel diplomasi yöntemleri ve lobicilik faaliyetleri, eski kamu diplomasisi uygulamaları olarak tanımlanabilirken; 2000’li yıllarda başlayan diplomasi alanındaki değişimler ve etkin kamu diplomasisi faaliyetleri, yeni kamu diplomasisi uygulamaları olarak gösterilmektedir. Konu ile ilgili tarih komisyonlarının kurulması, arşivlerin açılması önerisi, Erivan’a gerçekleştirilen üst düzey ziyaret ve nihayetinde ilişki tesis etmeye yönelik çabalar yeni kamu diplomasisi faaliyetleri olarak yorumlanmaktadır (Kavoğlu, 2018: 111).

Cull, yeni kamu diplomasisinin unsurlarını dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim, uluslararası yayıncılık ve psikolojik savaş olarak sıralamıştır. Dinleme, bir aktörün farklı ülke kamuoylarını dinleyerek onların görüşleri çerçevesinde politikalar izlemesidir. Savunma, bir aktörün kendi menfaatleri doğrultusunda izlediği politikaları farklı kamuoylarında teşvik etmek amacıyla iletişim faaliyetlerinde bulunmasıdır. Kültürel diplomasi, kültürel kaynakların yurtdışına aktarımıdır. Bu şekilde kültürel değerlerin farklı kamuoylarına kolaylıkla aktarımı hedeflenmektedir. Değişim diplomasisi, çalışma veya kültür gibi herhangi bir sebeple kendi ülke vatandaşlarını yurtdışına göndermek ve yurtdışındaki vatandaşların bu amaçlarla ülkeye dönmesinin sağlanmasıdır. Uluslararası yayıncılık, yabancı halklarla iletişim kurmak amacıyla geleneksel veya yeni medya araçlarının kullanılmasıdır. Psikolojik savaş ise her ne kadar kamu diplomasisi kavramsallaştırmasının dışında tutulsa da bir aktörün savaş zamanında hedeflerine ulaşmak için mücadele halinde olduğu ülkenin kamuoyu ile iletişim kurmasıdır (Cull, 2009: 18-23).

Kamu diplomasisi geleneksel ve yeni kamu diplomasisi olarak sınıflandırılmanın yanı sıra kendi içerisinde katı ve esnek kamu diplomasisi olarak da ayrılmaktadır. Benno Signitzer ve Timothy Coombs tarafından ortaya koyulan esnek ve katı kamu diplomasisi yaklaşımı tasnifine göre katı yaklaşımlı kamu diplomasisi propaganda ve ikna yöntemleri

ile hızlı medya araçları kullanılarak kitleleri etkilemeye çalışmayı hedeflemektedir (Signitzer ve Coombs, 1992: 141). Propaganda tekniklerini esas alan bu yaklaşımda tek yönlü bir iletişim söz konusudur. Katı kamu diplomasisi yaklaşımı, teknolojinin ve iletişim araçlarının henüz günümüzdeki kadar gelişmediği, kamuoyunun önemli bir aktör haline gelmediği ve iki kutuplu düzenin devam ettiği döneme ait bir yaklaşımdır (Özkan, 2015: 6). Esnek kamu diplomasisi yaklaşımı ise bilgi ve kültürel programlar aracılığıyla uzun döneme yayılmış ulusal hedeflere odaklanılarak dış politika hedeflerinin gerçekleştirilebileceği görüşüne dayanmaktadır. Kamu diplomasisinin karşılıklı anlayış esasına dayandığını savunan bu yaklaşım, sosyal ve kültürel faaliyetlerin bu bakımdan önemli olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre siyasal açıdan bilgilendirme görevini dışişleri bakanlıkları üstlenirken kültürel faaliyetler bu amaçla kurulmuş kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Yağmurlu, 2007: 6).

Kamu diplomasisinin önemli bir özelliği ise Joseph Nye tarafından ortaya atılan ve bir aktörün uluslararası alanda istediklerine erişme yeteneğinin ifadesi olarak kullanılan yumuşak güçtür (Cull, 2009: 15). Gücü askeri, ekonomik ve yumuşak güç olarak kategorize eden Nye'a göre askeri güç baskı, caydırma ve korumaya dayalı, tehdit ve güç kullanılarak savaş ve ittifak gibi politikaları esas alırken; ekonomik güç, teşvik ve zorlama ile ödeme ve yaptırım yoluyla yardım ve rüşvet gibi faaliyetlerdir. Yumuşak güç ise cazibe ve gündem belirleme yoluyla değerler, kültür, politikalar ve kurumlar aracılığıyla kamu diplomasisi, ikili ve çok taraflı diplomasi politikaları şeklinde gerçekleştirilmektedir (Nye, 2005: 31). Nye'a göre kamu diplomasisi, kültürel değer, faaliyetler ve değişim programları gibi uygulamaların politikaya dönüştürülmesi ve uygulanmasıdır (Ekşi, 2018: 60-61). Diplomasi alanında meydana gelen gelişmeler, güç kavramında da önemli değişimlere sebep olmuştur. Bu noktada insanların zorlama yerine işbirliği yoluyla hareket etmesini esas alan yumuşak güç kavramı önem kazanmıştır. İkna ve cazibe yoluyla elde edilen prestij ve saygınlık, askeri ve ekonomik önlemlerin ötesine geçmiştir. Kamu diplomasisi yumuşak güç kaynaklarını eyleme dönüştüren resmi bir politika haline gelmiştir (Gilboa, 1990: 61). Devletlere avantaj sağlaması bakımından yumuşak gücün bazı unsurları mevcuttur. Bir ülkenin sahip olduğu görüşlerin ve kültürel değerlerin dünyadaki diğer kültürler ile uyumlu olması, önemli bir avantaj sunmaktadır. Ülkeler milli ve manevi değerlerini diğer ülkelere tanıtımında ne kadar fazla iletişim

aracına sahipse o kadar yumuşak güce sahiptir. Ülkelerin ulusal ve uluslararası alanda uyguladığı politikalar, ülkelerin itibarını arttıran unsurlardır (Snow, 2009: 4).

Kamu diplomasisini yumuşak gücün diplomasi alanında uygulanması olarak gören Nye, gündem belirleme ve çerçeveleme gibi yöntemlerle yumuşak gücün eyleme dönüştürüldüğünü savunmaktadır (Ekşi, 2018: 60-61). Kültür, eğitim, sanat, medya, yükseköğretim kuruluşları, STK'lar, işbirliği ve diplomasi yumuşak gücü ortaya çıkaran ve besleyen faktörler olarak görülmektedir (Kalın, 2011: 9).

3.1.1. Kamu Diplomasisi ve Propaganda Ayrımı

Kamu diplomasisi ile propaganda birbiriyle karıştırılan iki kavramdır. Propaganda, insanlara belirli bir durumu kabul ettirmek amacıyla kullanılan bir ikna yöntemidir ve insan davranışlarını istenilen yönde değiştirmeyi amaçlamaktadır (Evans ve Graham, 2007: 509). Kamu diplomasisinin propaganda ile eş tutulmasının temelinde tarihsel sebepler yatmaktadır. Kamuoyu, her iki kavramın temelinde yer almaktadır. 1622 yılında Papa tarafından Kilise bünyesinde “propaganda ofisinin” kurulması, kamu diplomasisi ve propagandanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Ancak Birinci Dünya Savaşı süresince propagandanın etkin bir şekilde kullanılması akabinde İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi propagandası, kavramın kötü anılmasına sebep olmuştur. Soğuk Savaş boyunca da propaganda, yalan, dezenformasyon, manipülasyon gibi kavramlarla özdeş anlamda kullanılmıştır. Bu durum propaganda ile eş tutulan kamu diplomasisinin de olumsuz bir kavram olarak görülmesine yol açmıştır (Ekşi, 2018: 153).

Kamu diplomasisi, karşılıklı faaliyetlere, temeli sağlam olan bilgiye ve bu bilgilerin aktarılmasına dayanan bir süreçtir. Bu yönüyle kamu diplomasisi, bazı çevrelerin eksik ve altyapısı olmayan bilgilere dayanan, kısmen veya tamamen doğru, kafa karıştırmaya yönelik yanlış bilgiler verme ve bu yönde inanış oluşturmaya amaçlayan propaganda faaliyetlerinden ayrılmaktadır (Doğan, 2012: 14). Ayrıca propaganda iki açıdan diplomasiden farklılık göstermektedir. İlk olarak, diplomaside doğrudan devletler ve temsilcileri ile muhatap olunmaktadır. İkinci olarak ise propaganda, milli hedef ve menfaatler bakımından bencil bir özellik taşımaktadır. Propaganda, diplomaside olduğu gibi karşılıklı bir uzlaşya dayanmamakla birlikte meselelere tek taraflı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır (Gündoğdu, 2021: 32).

Kamu diplomasisi ve propaganda her ne kadar devlet çıkarlarına yönelik faaliyetler olarak görülse de kamu diplomasisinin iyi, propagandanın ise kötü araçları kullanması bakımından ayrılmaktadır. Propaganda, kısa vadeli ve özellikle savaşlarda kullanılan bir yöntem olarak ön plana çıkmakta; kamu diplomasisi ise uzun vadeli planlanmakta ve barış dönemlerinde ön plana çıkmaktadır. Propaganda, şiddet ve korkuya dayalı örnekleri ile bilinirken, kamu diplomasisinde kalplerin kazanılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Propaganda genellikle söylemlere dayalı olarak kamuoyunun daha kolay bir şekilde ikna edilmesi amacıyla gerçekleştirilirken kamu diplomasisi kısa vadeli söylemler üzerinden değil bireylerin ikna edilmesinin hedeflendiği zihinsel bir süreci kapsar (Karadağ, 2022: 62-63). İki kavram arasındaki önemli farklardan birini iletişim modeli oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi iki yönlü iletişim modelini benimsemektedir. Her ne kadar kamu diplomasisi kitleleri ikna etme amacı bakımından propaganda ile benzeşse de bireyleri dinleyerek önemseme noktasında propaganda ile ayrılmaktadır. Kamu diplomasisi, liberal iletişim anlayışına dayalı ikna yöntemlerini kullanmaktadır (Melissen, 2005: 19).

3.1.2. Kamu Diplomasisinin Araçları ve Aktörleri

Kamu diplomasisi faaliyetlerini yerine getirmek ve etkili bir kamu diplomasisi planı oluşturmak için birtakım araçlar kullanılmaktadır. Kültürel diplomasi, inanç, sağlık, spor diplomasisi ve lobi faaliyetlerinin yanı sıra geleneksel medya araçları olan TV, radyo, gazete, medya ve uluslararası etkinlikler yoluyla kamu diplomasisi faaliyetleri yerine getirilmektedir (Şahin ve Çevik, 2015: 10). Kitle iletişim araçları kamu diplomasisinin başlıca araçlarından biridir. Kitleler, bilinen ve güvenilen kaynaklardan elde edilen bilgilere inanır, fikirlerine bu bilgiler çerçevesinde yön verir (Özkan, 2015: 11). İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte geleneksel medya araçlarının yanı sıra ulusal marka, itibar, imaj, haber yönetimi ve bilgi verme faaliyetleri de kamu diplomasisi süreçlerinde kullanılmaya başlanmıştır (Ekşi, 2017: 10).

Devletlerin kendi ülkelerini ve eğilimlerini anlatma hedefiyle gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetlerinde kültürel öğeler oldukça önemlidir. Kültürel öğeler, ülkelerin prestij ve imajlarını oluşturur. Kamu diplomasisi ve kültürel öğeler bütünleşmiştir. Kültür, kamu diplomasisi süreçlerinde ülkelerin yabancı toplumlara kendi milli ve manevi değerlerini aktarma açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte ülkelerin politik değerleri ve dış politika hedefleri de imajlarını etkilemektedir. Sahip

olunan kültürel değerlerin evrensel özellikler taşıması ve etkilemek istenilen toplumların değerleri ile uyuşması, devletlerin uluslararası alanda etkili olmasını sağlamaktadır. Bunu destekleyen ve tamamlayan önemli unsur ise ekonomik güçtür. Ekonomik güce sahip olan devletlerin yabancı ülkelerde kurdukları şirketler ile birçok insana iş olanağı sağlaması da kamu diplomasisine katkı sunmaktadır (Gündoğdu, 2021: 83-84).

Günümüzde yükselişe geçen internet ve sosyal ağları kapsayan yeni medya araçları, kamu diplomasisinin uygulanmasında önemli araçlardır. Hatta öyle ki geleneksel yöntemler ile sürdürülen kamu diplomasisi eski kamu diplomasisi olarak adlandırılırken yeni medya gibi dijital araçlarla uygulanan kamu diplomasisi yeni kamu diplomasisi olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle dijital araçlarla gerçekleştirilen kamu diplomasisi uygulamaları dijital diplomasi olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte devletler sosyal medya kullanımına önem vererek etkileşim sağlamayı amaçlamaktadır. Hükümetler sosyal medya aracılığıyla istedikleri mesajları iletmeyi ve destek bulmak amacıyla kamuoyu oluşturmayı, kamu diplomasisi ekseninde bir devlet politikası haline getirmiştir (Ekşi, 2018: 177-179). Medya, devletlerin kamu diplomasisi politikaları ve faaliyetlerini büyük kitlelere ulaştırabilme kapasitesine sahip olması sebebiyle önemli fonksiyonlara sahiptir. Medya araçları sayesinde devletler tutum ve görüşlerini dünya kamuoyu ile paylaşabilmektedir (Baritci ve Aydeniz, 2019: 1553).

Kültür ve sanat faaliyetlerinin yanı sıra spor faaliyetleri de kültürel bağlar kurulması bakımından önemlidir. Her yıl birçok insanın katılımıyla gerçekleştirilen müsabakalar aracılığıyla müsabakalara ev sahipliği yapan ülkeler, kendileri hakkında bir izlenim oluşmasını sağlamaktadır. Bu tür uluslararası etkinlikler, resmi prosedürlerle gerçekleştirilen diplomatik faaliyetlerin ötesinde bir etki yaratmaktadır. Bu organizasyonlar, etkilemek istenilen kitleler ile doğrudan bir ilişki kurulmasını sağladığından ev sahibi devletlere önemli olanaklar sunmaktadır (Erzen, 2014: 125-126).

İlk dönemlerinde hükümet kaynaklı bir iletişim süreci olan kamu diplomasisinde, teknolojik gelişmelerle birlikte etkilemek istenilen kitleye daha kolay ulaşılması, küreselleşme sonucunda çok uluslu şirketlerin devamlılıklarının kamu diplomasisi faaliyetlerine dolaylı olarak bağlanması gibi nedenlerle devletler artık tek aktör olmaktan çıkmıştır. Devlet dışında hem devletle çalışan hem de kendi faaliyetlerini yürüten yeni aktörler söz konusudur (Sancar, 2012: 98-99).

Kamu diplomasisi uygulamalarında devlet haricindeki önemli aktörlerden biri, sivil toplum kuruluşlarıdır. Günümüz toplumlarının en etkili siyasi ve toplumsal değişim aktörlerinden olan STK'lar, katılımcı demokrasinin sağlanması, çoğulcu bir toplum yapısının oluşması ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesi bakımından oldukça önemli aktörlerdir. STK'lar devlet ve vatandaşlar arasında politika ve fikir aktarımı konusunda aracılık etmektedir. STK'ların ulusal sınırları aşan özellikleri, artan iletişim olanakları ile sınırların ortadan kalkmasıyla devletlerin ulaşamadığı noktalara ulaşmak ve etkide bulunmak bakımından kendilerine önemli görevler yüklemektedir. STK'ların kamu diplomasisi açısından faaliyetlerine TÜSİAD örnek olarak gösterilebilir. Kendisini yalnızca ekonomik hedeflerle sınırlandırmayan TÜSİAD, gerçekleştirdiği lobi faaliyetleri neticesinde 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke statüsü kazanmasında önemli katkılar sağlamıştır (Akçadağ, 2011: 1-6).

STK'ların tamamen devletten bağımsız faaliyetler gerçekleştirdiği söylenemez. Kimi zaman siyasi otoritelerin yönlendirmesi ile faaliyet yürüten STK'lar sınır kavramının ortadan kalkmasıyla dış politika yapım süreçlerinde de devletlerin önemli bir iş ortağı haline gelmiştir. STK'lar genel olarak bir devletin uluslararası alanda olumlu bir imaj ve itibar edinmesi konusunda devletlere önemli faydalar sağlamaktadır. Gerçekleştirilen insani yardımlar bu konudaki başlıca örneklerdendir. Örneğin; Türkiye'nin devlet kurumları haricinde STK'lar aracılığıyla Kafkaslar, Ortadoğu, Afrika ülkeleri ve Balkanlar gibi birçok bölgede gerçekleştirdiği insani yardımlar Türkiye'ye prestij kazandırmaktadır (Tuna, 2021: 8-9).

Üniversiteler ve okullar başta olmak üzere eğitim kurumları kamu diplomasisinin bir diğer önemli aktörleridir. Üniversiteler, araştırma merkezleri aracılığıyla hazırlanan araştırmalar, raporlar ve bilimsel çalışmalarla verilmek istenen mesajları aktarma konusunda kamu diplomasisi faaliyetlerini yerine getirmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin bünyesinde gerçekleştirilen kongre ve konferanslar gibi bilimsel etkinliklerle akademisyenler de mesaj alışverişi gerçekleştirerek kamu diplomasisine katkı sunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022: 17).

Üniversiteler, kültürel diplomasi aracı olmaları bakımından da büyük önem taşır. Farklı ülkelerde kurulmuş olan üniversiteler, kendi ülkelerine ait milli ve manevi unsurların kuruldukları ülkedeki halka ve öğrencilere anlatılmasında önemli bir rol

oynamaktadır. Örneğin; ülkemizde bulunan Saint Benoit, Sainte Pulchérie, Saint Joseph, Saint Michel, Notre Dame de Sion ve İzmir Saint Joseph gibi Fransız Liseleri, Alman Lisesi, St. Georg Avusturya Lisesi, Galileo Galilei İtalyan Lisesi, Robert Kolej, Üsküdar Amerikan Lisesi, Tarsus Amerikan Lisesi gibi okullar menşei ülkelerinin kültürlerini Türk öğrencilere anlatma görevini üstlenmektedirler (Sancar, 2012: 103).

Yukarıda bahsi geçen aktör ve araçlar her ne kadar kamuoyunu etkilemek amacıyla kullanılmaktaysa da kitleleri etkilemenin önemli yollarından ve kamu diplomasisinin önemli aktörlerinden biri de kanaat önderleridir. Nüfuz edilmek istenen ülkede bulunan kanaat önderlerini etkilemek, ilgili kamuoyunu etkilemenin dolaylı bir yoludur. Roman yazarları ve film yönetmenleri, bu konuda örnek verilebilir. Örneğin; Türk yazar Yaşar Kemal romanları ile Fransa’da tanınarak Türkiye ile ilgili algıları etkilemektedir (Sancar, 2012: 103-104).

Tüm bu aktör ve araçların yanı sıra bir devletin kendi içerisinde benimsemiş olduğu politikalar ve değerler, kamu diplomasisi uygulamalarına kaynaklık etmektedir. İkna temeline dayanan kamu diplomasisi uygulamalarının diğer ülke ve kamuoyları nezdinde etkili hale gelebilmesi için devletlerin demokrasi, insan hakları ve uluslararası hukuka uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte kendi değerleri ile ters düşmeyen, kültürel değerler ile uyumlu dış politika stratejileri, etkili bir kamu diplomasisi yürütülmesinde son derece etkilidir. Dış politika yapım sürecinde esas alınan temel değerler ve bu değerlerin diğer ülkeler nezdinde geçerliliğinin olması, kamu diplomasisi uygulamalarını meşru ve cazip kılacaktır (Aydoğan, 2011: 31-33).

3.1.3. Dünyada Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Kamu diplomasisi uygulamaları ve hedefleri ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde dünyada uygulanan farklı kamu diplomasisi stratejileri ve uygulamaları hakkında bilgi verilecek olup bu bağlamda kavramın ortaya ilk çıktığı ülke olan ABD ele alınacaktır. Akabinde dünyadan birkaç kamu diplomasisi örneğine yer verilecektir.

3.1.3.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Kamu Diplomasisi

Önemli bir yumuşak güç enstrümanı olan kamu diplomasisi, değişen uluslararası sistemde oldukça önemli hale gelmiştir. Bu önemin farkında olan ABD yumuşak gücünü siyasi, kültürel, teknolojik, ekonomik açıdan ve nüfus bakımından sahip olduğu güç ile

destekleyerek kamu diplomasisi faaliyetlerinde etkin olarak kullanılmaktadır. Microsoft, McDonalds, Coca Cola gibi evrensel markaların yanı sıra kültürel bakımdan Hollywood gibi bir değere sahip olan ABD, bu markaların yanı sıra öğrenci değişim programları, uluslararası yayın kuruluşları, başarılı sporcuları ve bilim insanları sayesinde etkin kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir (Akçadağ, 2012: 1).

1953 yılında ABD'nin Soğuk Savaş stratejisinin bir unsuru olarak ABD Başkanı Dwight Eisenhower tarafından Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (USIA) kurulmuştur. Bünyesinde radyo yayınları gerçekleştiren Voice of America, kültür merkezleri, kütüphaneler, belgesel ve televizyon film birimleri bulundurmasının yanı sıra dünya kamuoyunu izleme ve ABD dış politikasına tavsiyelerde bulunmak üzere analistleri bulunduran USIA (Cull, 2012: 2), bilgilendirme programları, eğitim ve kültür faaliyetleri aracılığıyla ABD dış politikasına katkı sunarak ABD'nin uluslararası menfaatlerine hizmet etmek amacıyla kurulmuştur. Bu bağlamda USIA, ABD kamu diplomasisi hedeflerine odaklanarak faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Bunun dışında ABD kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde kendi milli menfaatlerini yerine getirmek amacıyla farklı devletlerdeki elit ve bürokratları etki altında tutarak kendi hedeflerine yönelik faaliyetler gerçekleştirecek bir kitle yaratmaya çalışmaktadır (Bağce, 2003: 74-75).

Soğuk savaş süresince ABD ve SSCB arasındaki mücadele fikirlerin, kalplerin ve akılların savaşı olarak nitelendirilmiş ve nihayetinde kamu diplomasisi alanında iki süper güç arasında mücadele devam etmiştir. 1987 yılında ABD'de bir konferansta yaptığı konuşmada Başkan Reagan, bilgi teknolojilerinin bu denli geliştiği bir dönemde geleneksel diplomasi yöntemlerinin yetersiz kaldığını dile getirmiş; devletlerin kamu diplomasisine olabildiğince özen göstermeleri gerektiğine vurgu yaparak yalnızca hedef ülke hükümetlerine değil onların kamuoylarına da nüfuz etmenin öneminden bahsetmiştir (Aydoğan, 2011: 25).

11 Eylül saldırılarıyla birlikte kamu diplomasisi ABD nezdinde yeniden önem kazanan bir konu olmuştur. Müslüman kamuoyunu olumlu yönde etkilemek ve Amerikan imajını değiştirmek temel hedef haline gelmiştir. (Akçadağ, 2011: 1). “Islam in the US” ve “Muslim Life in America” gibi internet siteleri ve Amerikan halkını Müslümanlık konusunda bilgilendirmek amacıyla “Council of American Muslims for Understanding”

vakfı kurulmuştur. Terörle savaşın Müslümanlığa yönelik olmadığı vurgulanmıştır. Bu itibarla gerçekleştirilen faaliyetler eğitim alanında da gerçekleştirilmiş; Arap uyruklu öğrencilere eğitim ve değişim programları konusunda olanaklar sağlanmıştır. Ancak bu faaliyetlerin istenilen seviyede etkili olmadığı 2006 yılında Government Accountability Office tarafından yayımlanan bir raporla ortaya konmuştur. Raporda Amerikan kamu diplomasisinin iletişim bakımından önemli eksikliklerinin olduğu belirtilmiştir. Verilmek istenen mesajların ilgili yerlere ulaşmaması, halk ile bütünleşmenin sağlanamaması ve etkilemek istenilen kamuoyunun dilinin bilinmemesi kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarısızlığının nedenleri olarak sıralanmıştır (Akçadağ, 2022: 12-13).

ABD’de kamu diplomasisi faaliyetleri kurumsal olarak Broadcasting Board of Governors, Dış İşleri Bakanlığı, Beyaz Saray, USAID ve Savunma Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (Erzen, 2014: 63). Bu kurumlar haricinde Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Müsteşarlığı, kamu diplomasisi çalışmaları yürütmektedir. Kurum, farklı ülke kamuoyları ile ilişki kurma ve geliştirme hedefiyle çalışmalar gerçekleştirmektedir. Müsteşarlığa bağlı çalışma birimleri aracılığıyla yabancı kamuoylarının fikirlerini süreçlere dahil ederek ve bilgilendirmeye çalışarak ulusal menfaatlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs, 2023).

3.1.3.2. Diğer Kamu Diplomasisi Örnekleri

Günümüzde dünyada birçok ülke tarafından kamu diplomasisi uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaları yürüten devletlerden biri de Çin Halk Cumhuriyeti’dir. Küreselleşmeyle birlikte uluslararası kamuoyu ile etkileşim kurmak açısından Çin hükümeti, kamu diplomasisi ve yumuşak gücü fazlasıyla önemsemeye başlamıştır.

Kamu diplomasisi uygulamaları genel olarak ülkelerin Dış İşleri Bakanlığı tarafından yerine getirilmekte iken Çin’de bu görevi toplum temelli politikalar yoluyla Çin’in itibarını arttırmaya çalışan “Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi” üstlenmektedir. Bunun yanı sıra Dış İşleri Bakanlığı, kamu diplomasisi alanında görevlendirmek üzere personeller yetiştirerek kamu diplomasisi stratejilerinin uygulanması görevini yürütmektedir (Akçadağ, 2010: 4).

1949’da Çin’de Komünist Parti’nin iş başına gelmesiyle kamu diplomasisi faaliyetlerinde yavaşlama meydana gelmiş (Rawnsley, 2009: 285); bu dönemde

diplomasi uygulamalarından daha çok propaganda teknikleri uygulanmıştır. 1970’li yıllara gelindiğinde ise Çin ve ABD arasında diplomatik ilişkilerin yeniden tesis edilmesiyle kültürel temele dayalı kamu diplomasisi önem kazanmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesiyle gerçekleştirilen görüşmeler tarihte “Ping-Pong Diplomasisi” olarak yer almıştır (Sak, 2014: 17).

Yatırım ve ticaret hacminin kendisine sağladığı önemli avantajın yanı sıra Çin, önemli bir kamu diplomasisi aracı olan dış yardımlara önemli miktarda kaynak ayırmaktadır. Ancak bu noktada Çin’in Tayvan ile yaşadığı sorun ve Tayvan’ın statüsü, diğer ülkelerle olan ilişkilerde belirleyici bir faktördür. Çin, yardımlardan faydalanmak isteyen ülkelere Tayvan’ın diplomatik olarak tanınmaması şartını koşmaktadır (Rawnsley, 2009: 284-285).

Komünist parti tarafından otoriter uygulamalarla yönetilen Çin’in, sınırları içinde ve dışında olumlu bir imaj çizmesi güç görünmektedir. İnsan hakları konusundaki uygulamaları, Sincan-Uygur Özerk Bölgesi, Tibet ve Hong-Kong gibi bölgelerde meydana gelen sorunlar, Çin’in imaj yaratma ve sürdürmesinin zorluğunu göstermektedir. Bu imajı yaratmak ve sürdürmek amacıyla Çin, Batılı devletlerin “demokratik değerler olmadan ekonomik kalkınma olmaz” sözüne cevaben ekonomik kalkınmayı merkeze alarak dış politika ve kamu diplomasisine büyük önem vermekte ve içişlerine karışılmasının önüne geçmeye çalışmaktadır (Kalın, 2012: 153).

Bahsi geçen uygulamaların yanı sıra Çin dili ve kültürünü dünyaya tanıtmak amacıyla Çin Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak “Konfüçyüs Enstitüleri” kurulmuştur. Bu enstitüler, Çin dili ve kültürü hakkında bir farkındalık yaratmak, iş ve sanayi alanında devlet ve diğer kurumlar ile stratejik işbirlikleri yapmayı hedeflemektedir. Genel itibarıyla Çin kamu diplomasisinin beş temel hedefi bulunmaktadır. Bunlar; Çin hükümetinin kendisini dünyaya ilan etmesi, Çin ile ilgili ilgi çekici bir imaj oluşturmak, Çin ile ilgili yurtdışında yapılan olumsuz haberlerin gerçeği yansıtmadığını göstermek, kendi hedefleri doğrultusunda uluslararası bir ortam oluşturmak ve son olarak farklı devletlerin siyasi karar süreçlerinde etkili olmaktır (Erzen, 2014: 75-78).

Kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında incelenecek bir diğer örnek ise AB’dir. Bu çerçevede AB üyesi ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetleri iki farklı düzeyde incelenmektedir. Buna göre üye ülkeler AB nezdinde kamu diplomasisi politikaları

benimsemekle birlikte her biri Birlik'ten bağımsız olarak kendi stratejilerini uygulamaktadır. Kültür, eğitim, insani yardımlar ve kalkınma yardımları AB'nin kamu diplomasisi araçlarındandır. Örneğin; Erasmus değişim programı eğitim alanında uygulanan kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilebilecek bir uygulamadır (Kavoğlu, 2018: 143).

Çeşitlenmiş bir sivil topluma sahip olan Avrupa, bu anlamda dünyanın pek çok bölgesine göre önemli bir avantaja sahiptir. Avrupa'daki sivil toplum, devletten bağımsız politikalar geliştirmesi ve uygulaması noktasında önemli bir imaj ve itibar kazanmıştır. Avrupa'daki şehirlerin de kamu diplomasisine önemli katkıları vardır. Avrupa şehirleri insanların yaşamlarını sürdürmek, çalışmak veya tatillerini yapacağı önemli cazibe merkezleridir. Bu bağlamda bazı şehirler özellikle kendi ülkesinden bağımsız olarak kendisine bir marka değeri katarak önemli bir imaja sahip olmuştur. Uluslararası açıdan önemli sivil toplum örgütlerinin merkezine ev sahipliği yapan Brüksel, Londra ve Paris gibi şehirler AB'nin uluslararası politika alanında söz sahibi olmasını sağlamaktadır. Bahsi geçen kamu diplomasisi araçları olarak sayılabilecek unsurların haricinde AB'nin en önemli yumuşak güç araçlarından biri "genişleme"dir. AB genişlemesi, sistemli bir şekilde yumuşak güç kullanımı konusunda eşi olmayan bir örnektir. Demokratik değerlerin varlığı, refah, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü temel alan ve bu değerleri Avrupa'ya yaymaya özen göstererek bir genişleme süreci yönetmek, AB için oldukça önemlidir. Son derece titizlikle yürütülen genişleme süreci AB sınırları içinde ve uluslararası alanda önemli bir prestij kaynağıdır (Akdağ ve Ekici, 2017: 45-46).

AB, dış iletişime önem vermekte ve önemli boyutta kaynak ayırmaktadır. AB, dış politikasının önemli stratejilerinden biri olarak, sınırları dışında bulunan kamuoylarıyla kurduğu iletişim ve diplomasiyi önemsemektedir. Ortak bir AB dış politikası oluşturmak zor olsa da Avrupa Komisyonu ve bağlı birimleri, AB dış politikasının hem AB sınırları içinde hem de yabancı kamuoyunda etkili şekilde anlatılmasına oldukça önem vermektedir (Kalın, 2012: 152).

3.2. Diaspora Diplomasisi

Kamu diplomasisinin alt dallarından biri olan diaspora diplomasisi, diğer diplomasi türlerine göre görece yeni bir kavramdır. Anavatanlarının dışında farklı ülkelerde bulunan, bazen bulundukları ülkelerin vatandaşlığına geçmiş ve genel itibarıyla

bulundukları ülkede sayıca az olan topluluklar diaspora olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde kamu diplomasisinin kazandığı öneme binaen diasporalar, anavatanları ve ev sahibi ülke arasında aracı konumda bulunmaları nedeniyle bir diplomasi aracı olarak görülmektedir. Bu bağlamda diaspora diplomasisi, diasporalar yoluyla kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesi olarak nitelendirilmektedir. Diaspora diplomasisinin temel amacı ise anavatan ile ilgili politik bir nüfuz sağlamaktır (Cankurtaran, 2015: 94-95).

İletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve diplomasinin dijitalleşmesi diplomasi araçlarında çeşitlilik sağlamıştır. Diplomasi ve dış politikayı etkileyen bu çeşitlilik, yeni aktörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda diasporalar, lobi faaliyetleri yürütme, arabuluculuk yapma ve bilgi toplama gibi görevleri yerine getiren önemli aktörler haline gelmiştir. Diasporalar, bu bakımdan kültürel diplomasi ve kamu diplomasisinin kilit unsurlarından biridir (Ho ve McConnell, 2019: 241). Yeni medya, diasporaların konumu üzerinde son derece etkili olmuş; diasporaların menşe ülkeleri ile iletişim halinde olmaları ve bulundukları sahalardan bilgi paylaşımı yapmaları kolaylaşmıştır (Cull, 2022: 14).

Diaspora diplomasisi bir ülkede yaşayan mevcut diasporaların farklı hükümetlerle ekonomik ve politik işbirliği gibi dış politika hedeflerine ulaşmak için menşe ülke tarafından bir araç olarak kullanıldığı bir süreci ifade etmektedir. Başka bir tanıma göre bir ülkenin denizaşırı topluluklarının, farklı devletler ile ilişki kurulması sürecine katkıda bulunmaya dâhil edilmesi olarak ifade edilmektedir. Diaspora diplomasisi, menşe ülke hükümeti, diaspora grupları ve her iki ülkedeki çıkar grupları arasında karşılıklı yarar sağlama temelinde ilişkileri teşvik etmek amacıyla Dışişleri Bakanlığı'nın ve hükümet kuruluşlarının kullanılması sürecidir. Geleneksel diplomasi, devletler ve hükümetler tarafından tasarlanıp yürütülen bir süreç olarak görülürken; diaspora diplomasisi, devlet dışı aktörler arasında ilişki kurma rolüyle kamu diplomasisinin bir parçası olarak görülmektedir (Gilboa, 2009: 381-385).

Diasporaların kamu diplomasisi süreçlerine önemli katkıları vardır. Diasporalar hem ev sahibi devlette hem de uluslararası alanda yumuşak güç yoluyla imajın geliştirilmesini ve kültürel diplomasi aracılığıyla kültürel bağların kurulmasını sağlar. Siyasi olarak ise diasporalar, anavatanlarını hedef alan bir politikayı veya müdahaleyi destekleyebilir, karşı çıkabilir. Anavatana siyasi veya ekonomik reform yapılması için

yardım ya da baskı yapabilir. Bunun yanı sıra insani yardımların etkin bir şekilde yönetilmesine yardımcı olabilmektedir. Ev sahibi ülkeler, ülkelerinde bulunan diaspora üyelerini üst düzey kamu hizmeti pozisyonlarına ve üst düzey diplomatik görevlere atayarak imajlarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu yolla istenilen diplomatik sonuçlara ulaşılabilir. (Gilboa, 2009: 381-385).

Günümüzde devletler kendi diasporalarının ulusal kalkınma açısından önemini fark ederek bu konuda yeni politikalar üretmektedir. Bununla birlikte hükümetler yurtdışındaki vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla farklı kurum ve kuruluşlar kurmaktadır. Diasporalar sundukları ekonomik katkılar aracılığıyla kendi aile halkı bazında yoksulluğun giderilmesine yardımcı olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar ile kendi ülkelerine katkı sağlamaktadır. Hem ev sahibi ülke hem de menşe ülkelerde aracı olarak hareket ederek ulusal sınırların ötesinde ticareti teşvik etmeye yardımcı olmaktadır. Ev sahibi ve menşe ülke arasında bilgi ve teknoloji aktarımına aracılık etmektedirler (Jovenir, 2013: 6-7). Menşe ülke açısından incelendiğinde diasporaların ev sahibi ülkelerde yönetimde önemli mevkilere gelmelerinin yanı sıra siyasi açıdan sağlamış oldukları nüfuz, anavatanları ile ilgili konuşmak ve fikir beyan etmek bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle diasporaların liderleri ile sürekli temas halinde olmak anavatanına önemli katkılar sunar. Bir diaspora grubu kritik bir çoğunluğa ulaştığında ikili ilişkilerde belirleyici rol oynayabilmektedir. Uygun koşullar mevcut olmadığında bile başarılı bir diaspora topluluğu kazan-kazan temelinde anavatanları lehine hareket etme potansiyeline sahiptir (Rana, 2011: 104-105).

Diplomatik aktörler olarak diasporaların politikalarında öznellik söz konusudur. Diasporalar kendi vizyonlarını gerçekleştirmek için ev sahibi ülkeye karşı savunuculuk yapabilirler. Diasporaların savunuculuk faaliyetleri, anavatanlarında veya ev sahibi ülkelerdeki durumlarını etkilemek, iç ve dış politikaları desteklemek ve etkilemek için gerçekleştirdikleri faaliyetleri ifade etmektedir. Diasporalar bu faaliyetlerini ayrıca kendi yasal statülerini ve haklarını etkileyen kararlar üzerinde etkide bulunmak için kullanmaktadır. Diaspora grupları ayrıca, ev sahibi devlet halkları arasında farkındalık yaratarak ve ev sahibi devlet hükümetleriyle ve uluslararası kuruluşlarla doğrudan lobi faaliyetleri yaparak insan hakları savunuculuğu yoluyla barışın inşası üzerinde olumlu etkilere sahip olabilir (Ho ve McConnel, 2019: 245-247).

Diasporaları diğer kamu diplomasisi aktörlerinden ayıran önemli farklardan biri, diasporaların tek başına bile birer kamu diplomasisi aktörü olmalarıdır. Diasporalar oluşturdukları kültürel dernekler aracılığıyla hem ev sahibi ülkede hem de uluslararası ortamda anavatanlarının imajı hakkında olumlu izlenim oluşturabilmektedir. Diasporalar devletlerin yabancı kamuoylarını anlaması noktasında önemli katkılar sunmaktadır. Bunun yanı sıra diasporaların değerleri, ev sahibi ülkenin ulusal çıkarları ve değerleri ile uyum sağladığında ev sahibi ülke dış politikaları üzerinde önemli bir etki gücüne sahip olmaktadır (Brinkerhoff, 2019: 53). Bir diasporanın gücü, kendi farkındalığı ve tutarlılığına bağlıdır. Diaspora içerisinde farkındalık yaratan, vatandaşları iletişim kurmaya ve politik açıdan faydalı bir şekilde hareket etmeye teşvik ederek bir diplomat olarak hareket eden üyeler görmek mümkündür (Cull, 2022: 12).

Diaspora üyeleri; ana, pasif ve sessiz üyeler olarak üç grupta kategorize edilmektedir. Ana üyeler, diasporanın örgütlenmesini ve aktif hale gelmesini sağlamaktadır. Pasif üyeler ise çağrı üzerine harekete geçmektedir. Hiçbir faaliyete katılmayan grup ise sessiz üyelerdir. Bu sınıflandırmaya göre pasif halde bulunan diaspora kendi iradesi dışında uluslararası meselelere dahil olan olurken, ev sahibi ülkenin dış politika süreçlerinde aktif rol oynamaktadır. Bu konuda en önemli örneği, Ermeni diasporası oluşturmaktadır. Ermeni diasporası faaliyetleri ile Ermenistan dış politikasında oldukça aktif rol oynamaktadır. Örneğin; Ermeni diasporasının sözde Ermeni soykırımını kabul ettirmek için başta ABD ve Avrupa ülkelerinde olmak üzere yürüttüğü faaliyetler, kamuoyunu etkileme ve lobi çalışmaları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Ermeni diasporası bulunduğu ev sahibi ülkelerde ekonomik ve politik açıdan elini güçlendirerek diaspora faaliyetlerine katkı sağlamaktadır. Ermeni diasporasının Batılı medya araçlarını kamu diplomasisi faaliyetlerinde son derece etkili bir şekilde kullanması sözde Ermeni soykırımını konusunda Ermenistan'ı bilinir hale getirmiştir (Çakır, 2018: 32).

Brinkerhoff diasporaların kamu diplomasisinde üç önemli rolü olduğundan bahsetmiştir. Buna göre diasporalar, ajan, diplomatik gündem aracı ve kasıtlı veya tesadüfi ortaklar olarak görülmektedir. Diasporalar, kamuoyunu ve hedef alınan devlet dışı aktörlerin görüşlerini etkilemeye çalışır; doğrudan hükümetleri ve uluslararası kuruluşlarla ilişki kurarlar ve devlet hedeflerini iletirmek için bir araç olarak kullanılabilirler (Brinkerhoff, 2019: 56).

Uluslararası aktörlerin diasporalar ile ilişki kurması için pek çok neden vardır. İlk olarak, diasporaların kendilerine ait bir yaşamları vardır. Diasporadaki değişimler, hükümetler kabul etse de etmese de kendi siyasi gerçekliklerini beraberinde getirmektedir. Diasporaların sahip olduğu imaj, hem kendi hem de menşe ülke için oldukça önemlidir. Diasporanın olumsuz özellikler ile tanımlanması anavatanına zarar verebilmektedir. Ulus devletlerin uluslararası toplumun yegâne yapıtaşı olmaktan çıkmasıyla diasporalar şehir kimliğinin değişiminde önemli rol oynamaya başlamıştır. Şehirlerin kimlikleri, dilsel veya etnik ortaklıklara geri dönme eğilimleri olan ulus devletlerden ziyade diasporaları dahil etmeye daha uygun hale gelmiştir (Cull, 2022: 15). Bahsi geçen bu nedenler diasporaları hem diplomatik açıdan hem de uluslararası sistem açısından son derece önemli aktörler haline gelmesini sağlamıştır.

3.3. Türkiye’de Kamu Diplomasisi

Türkiye’de kamu diplomasisi kavramının kökeni incelendiğinde; kavramın kaynak bakımından Batı’daki örneklerle dayanmış olmasına rağmen, Osmanlı Devleti’nde de konu ile ilgili örneklerle rastlamanın mümkün olduğu görülmektedir. 1857 yılında kurulan Matbuat Müdürlüğü, iç ve dış kamuoyu ile ilgilenen bir kurum olarak nitelendirilmektedir. Kurum, 1920 yılında Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti, 1984 yılında Basın Yayın Enformasyon Müdürlüğü ve nihayetinde 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle yerini Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’na bırakmıştır. Kamu diplomasisi faaliyetleri Türkiye’de her ne kadar Soğuk Savaş sonrasında artmış olsa da bu alanda uygulanan politikalarda bir Osmanlı mirası söz konusudur. Bu bakımdan incelendiğinde Osmanlı Devleti’nin fethedilen bölgelerdeki halka uygulamış olduğu “İstimalet Politikası” diğer bir ifadeyle ısındırma siyaseti ve geniş bir alanı kapsayan vakıf faaliyetleri gibi uygulamalar, kamu diplomasisi uygulamalarına örnek olarak gösterilebilir (Kocabıyık, 2019: 171-172). İstimalet politikası çerçevesinde yürütülen hoşgörü siyaseti, Osmanlı Devleti’nin fetihleri kolaylıkla gerçekleştirmesini ve bölge halkının devlete bağlılığını arttırmıştır. Özellikle Balkan coğrafyasında etkili olan bu politika, Osmanlı Devleti’nde sert güç unsurları yerine yumuşak gücün ön plana çıkmasını sağlamış; hedef ülke halkı ile gönül bağı kurulmasını kolaylaştırmıştır (Çakır, 2018: 36).

Kırım Savaşı sırasında Osmanlı’nın uyguladığı politikalar Osmanlı kamu diplomasisinin önemli başarılarından biri olarak gösterilebilir. Osmanlı Hükümeti,

gücünü kendisi ile eşdeğer gördüğü İngiliz basınıni etkilemek maksadıyla önemli hamleler gerçekleştirmiştir. Bu hedefle Rusya'ya müdahale edilmesi yönünde çağrıda bulunulmuş, gerekli hamlelerin yapılması amacıyla Londra Sefareti'ne kaynak aktarımı yapılmıştır. İngiltere Rusya'ya savaş açmış; Fransa ve Osmanlı aynı safta yer almış ve nihayetinde Çarlık Rusya'sı yenilgiye uğratılmıştır. Bu uygulamalar, günümüzde kamu diplomasisi faaliyeti olarak nitelendirilebilecek uygulamalara örnek gösterilebilir (Gündoğdu, 2021: 165).

Kurtuluş Savaşı sürecinde ise Türk kurtuluş mücadelesinin tüm dünyaya anlatılmaya çalışılması ve kamuoyu desteğini elde etmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar, birer kamu diplomasisi örneği olarak gösterilebilir. Mücadele döneminde Türkiye, yurtdışı kamuoyunun desteğini fazlasıyla önemsemiş; bu kapsamda Afganistan ile bir dostluk antlaşması imzalanmıştır. Afganistan aracılığıyla Hindistan'a ulaşılmış ve sağlanan maddi ve manevi destek neticesinde İngilizlerin Türkiye aleyhinde karar almaları engellenmiştir (Karadağ, 2022: 198-199).

6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulması ise kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilebilecek bir diğer önemli gelişmedir. AA, halka hem ülke gündemi hem de dünyadaki gelişmelerle ilgili bilgiler aktarıp, yanıltıcı haberlerin önüne geçmeyi hedeflerken yabancı kamuoyuna Türk ulusal mücadelesinin haklılığını, Türkiye'nin bu yöndeki istek ve amaçlarını anlatmaya çalışan haberler üretmiştir (Kavoğlu, 2018: 151).

Cumhuriyetin ilanından 2000'li yıllara değin Türk diplomasisi, Osmanlı diplomasi geleneği çerçevesinde sürdürülmüştür. Genel olarak içe kapanık, güvenlik endişesi içerisinde, savunmacı bir politika çerçevesinde sürdürülen Türk diplomasi anlayışı, Almanya'ya doğru gerçekleşen işçi göçleri ve SSCB'nin dağılmasını takip eden süreçte bir değişim ve dönüşüm dönemine girmiştir. Eğitim ve refah seviyesinde meydana gelen artış, siyasete katılımı teşvik etmiş; bu bağlamda Dış İşleri Bakanlığı diplomasinin tek aktörü olmaktan çıkmıştır (Purtaş, 2013: 7). Ancak ekonomi ve askerî açıdan desteklenmesi halinde başarıya ulaşabilecek olan ve yumuşak gücün uygulanması bakımından önemli bir araç olan kamu diplomasisi, tarihsel süreç içerisinde Türkiye'nin uzun yıllar boyunca iç ve dış zayıflıkları sebebiyle geri plana atılmıştır. Kamu diplomasisi, SSCB'nin yıkılışı ve Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte Türkiye'nin artan

imkanlarına paralel olarak gündemine dahil ettiği önemli bir başlık haline gelmiştir (Kavoglu, 2018: 152).

Türkiye’de kamu diplomasisi hedefiyle faaliyet gösteren kurumlar bulunmaktadır. Bu bağlamda başta T.C Dışışleri Bakanlığı olmak üzere; Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Türk Kızılay’ı gibi kurumsal bir zemini bulunan kurumlar, kamu diplomasisi stratejilerinin geliştirilmesi ve bu alanda faaliyet gösterilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Türkiye’de diplomasi ve dış politikanın en önemli aktörlerinden biri Dışışleri Bakanlığı’dır. Bakanlık, görev ve sorumluluklarını şu şekilde açıklamaktadır (Dışışleri Bakanlığı 2023 Yılı Performans Programı, 2023):

Bakanlığımız, Türkiye Cumhuriyeti’nin dış politikasının Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından tayin ve tespit edilen hedef ve esaslara göre uygulanması, diplomatik ilişkilerin tüm boyutlarıyla yürütülmesi ve koordinasyonu, uluslararası alanda Devletimizin çıkarlarının korunması, Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Sayın Cumhurbaşkanımızın yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın hak ve menfaatlerinin korunması ile konsolosluk hizmetinin ve himayesinin sağlanmasından sorumludur. Ayrıca, dış ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesi de Bakanlığımızın görevleri arasındadır.

Dışışleri Bakanlığı, Türk diplomasisini geliştirme ve bulunduğumuz çağın gereklerine uygun hale getirmeyi temel amaç ve politikaları arasında sıralamaktadır. Bunun yanı sıra dijitalleşmenin önem kazandığı günümüzde dijital diplomasiyi etkin bir yöntem olarak kullanmayı hedeflemektedir. Küreselleşmenin sunmuş olduğu teknoloji imkanlarından dış politika yapım süreçlerinde de faydalanmayı hedefleyen Dışışleri Bakanlığı, bu imkanların kullanımını kamu diplomasisinin geliştirilmesi noktasında da önemsemektedir (Dışışleri Bakanlığı 2023 Yılı Performans Programı, 2023).

Bakanlık yurtdışındaki vatandaşlarımızın hakları ve yaşam standartlarının yükseltilmesi konusunda da önemli çalışmalar yapan bir kurumdur. Bu bağlamda, yurtdışındaki vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde politik, ekonomik ve sosyal hayata adapte olması, Türkiye ile kültürel bağların korunup güçlendirilmesi ve sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması Bakanlığın önemli çalışma alanlarında birini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra küresel sorunların çözümünde aktif rol oynama,

arabuluculuk çalışmaları, dünya üzerindeki her türlü dışlayıcı muamelelere karşı çözüm odaklı politikalar izlenmesi Dışışleri Bakanlığı temel amaçları arasında yer almaktadır (<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> 01/06/2023). Bu bağlamda gerçekleştirilen faaliyetlerin Türkiye hakkındaki izlenimlerin olumlu yönde etkilemesi ve Türkiye'ye itibar kazandırması, Dışışleri Bakanlığı'nı önemli bir kamu diplomasisi kurumu haline getirmektedir.

Kamu diplomasisinin kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin bu anlamda sesini duyurmasını sağlayan önemli bir adım olmuştur. Bu bağlamda, SSCB'nin yıkılışı sonrası bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinin hem uluslararası toplum tarafından kabul görmesi hem de sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişimine katkıda bulunmak amacıyla bölgede gerçekleştirilecek çalışmaları ve dış politika önceliklerini yerine getirmek ve eşgüdümlü çalışılması sağlamak amacıyla 1992 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı kurulmuştur (www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649 01/06/2023).

Türkiye'nin stratejik açıdan önemli bir konumda olması ve bu nedenle özellikle bulunduğu coğrafyada etkili bir aktör olması, 2000'li yıllardan günümüze değin Türk dış politikasında önemli değişimlere sebep olmuştur. Bahsi geçen bu değişimler TİKA'nın faaliyet gösterdiği coğrafyanın genişlemesini sağlamıştır. Faaliyetlerini yürüttüğü ofis sayısı 2002 yılında on iki olan TİKA, bu sayıyı 2011 yılında yirmi beşe, 2016 yılında ise elli altıya yükseltmiştir. AK Parti döneminde, TİKA'nın kamu diplomasisine olan katkıları artarak devam ettiği görülmektedir. AK Parti iktidarının benimsemiş olduğu barış ve istikrar temelli proaktif dış politika anlayışına paralel olarak TİKA önemli bir araç haline gelmiştir. Gerçekleştirdiği sosyal, kültürel ekonomik ve teknik yardımlar ile kültürel bağlar inşa edilmesini sağlayan TİKA, AK Parti dönemi kamu diplomasisi uygulamaları ve yumuşak gücünün önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir (Gündoğdu, 2021: 186-189).

Türkiye'nin benimsemiş olduğu aktif dış politika çerçevesinde, Dışışleri Bakanlığı'ndan bağımsız bir kurum olarak Türkiye'nin yumuşak güç politikalarının uygulanmasında kurumlar arası koordinasyon sağlama görevi üstlenen TİKA, başta Avrasya coğrafyasında faaliyet göstermek üzere Türkiye'nin dış yardımlarının organize edilmesini sağlamaktadır. Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıkları sonrasında

kurumsallaşmasında önemli rol oynayan TİKA, Türkiye’de meydana gelen iktidar değişikliği neticesinde faaliyet alanını genişletmiş; Afrika ve Ortadoğu’yu faaliyet merkezi olarak belirlemiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018: 154-156).

Ülkemizde kamu diplomasisi faaliyetlerinin kurumsal çerçevede sürdürülmesi amacıyla kurulan başka bir kurum ise Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olmuştur. İşbirliğini güçlendirmek ve karar alma süreçlerinin hızlandırılmasının zorunlu hale geldiği iletişim çağında kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmek, iletişim ve tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında kamu kurum ve kuruluşları ile STK’lar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanması amacıyla kurulan KDK’nın yönetim faaliyetleri Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm> 01/06/2023).

KDK, geleneksel kamu diplomasisi faaliyetlerinin aksine daha geniş kapsamlı faaliyetler yürütmektedir. Üniversiteler, siyasal iletişim ve medya tanıtım çalışmaları kurumun faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Bu itibarla KDK, çeşitli üniversitelerde öğrenci, akademisyen ve dış politika yapım süreçlerinde görevli kurum ve kişilerin bir araya getirilerek Türk dış politikası ve kamu diplomasisi konularında bilgilendirilmesini ve görüş beyan edilmesini amaçlamaktadır. Siyasal iletişim faaliyetlerinde farklı düşüncelere sahip kişilerin bir araya getirilerek ilişkileri geliştirme, Akil İnsanlar Konferansları çatısı altında bölgesel ve küresel sorunların değerlendirilmesi ve nihayetinde Türk uzmanlar tarafından, tartışılan konularla ilgili yabancı uzmanların bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Medya iletişim faaliyetleri çerçevesinde ise farklı ülke basın çalışanlarının Türkiye hakkında bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu faaliyetler gerçekleştirilirken yabancı basının Türkiye ile ilgili meseleler hakkında bilgilendirilmesinin yetkili bir makam tarafından gerçekleştirilmesi oldukça önemli görülmektedir (Turan ve Karafil, 2017: 24-27).

Kamu diplomasisinin uygulama alanlarından biri de dini diplomasıdır. Yumuşak güç, aynı zamanda önemli değerlerden biri olan dine de dayanmaktadır. Türkiye’de ise kamu diplomasisinin bu alandaki faaliyetleri Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda dinin hedef kamuoylarını harekete geçiren etkili unsurlardan biri olması nedeniyle DİB, uluslararası alanda faaliyetlerde bulunmaktadır

(Okumuş, 2021: 159). Kamu diplomasisine olan katkıları bakımından incelendiğinde uluslararası toplantılar ve sempozyumlar düzenlemek, vekalet yoluyla yurtdışında kurban kesim faaliyetleri düzenlemek, ilahiyat alanında ihtisas yapmak isteyen öğrencilere burs olanağı sunmak, yabancı uyruklu Müslüman gençleri değerler eğitimi kapsamında Türkiye’de ağırlamak, yabancı din görevlilerine Türkiye’de eğitim fırsatı sunmak, dini yayınların farklı dillere çevrilerek yurtdışında dağıtımını sağlamak, kardeş şehir projesi dahilinde farklı ülkelerde ibadet yapıları inşa etmek ve halihazırda var olanları ise restore etmek gibi faaliyetler DİB’in bünyesinde gerçekleştirilmektedir (Karadağ, 2022: 233). Dini değerlerin kamu diplomasisi süreçlerine dahil edilmesi bakımından DİB, güzel bir örnektir.

Kültürel unsurların günümüz diplomatik faaliyetlerinde son derece önemli bir faktör haline gelmesiyle kültürel diplomasi de kamu diplomasisinin önemli başlıklarından biri olmuştur. Türkiye ise bu alanda diğer ülkelere göre daha geç adımlar atmıştır. Bu bağlamda Türkiye, 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsü’nü kurarak bu alanda nihayet kurumsal düzeyde faaliyet göstermeye başlamıştır (Ünalmiş, 2019: 146). YEE, Türkiye’yi ve Türk kültürüne ait unsurların yurtdışında tanıtılmasını sağlamak, bu unsurlar ile ilgili eğitim almak isteyenler için yurtdışında hizmet vermek, Türkiye ve diğer ülkeler arasında kültürel paylaşım yoluyla dostane ilişkiler geliştirmek maksadıyla 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır. YEE, yurtdışında kurmuş olduğu merkezler aracılığıyla hem Türkçe öğretimi hem de kültürel, sanatsal ve bilimsel alanlarda hizmet vermektedir (<https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> 03/06/2023).

Gerçekleştirdiği faaliyetler ile YEE, Türkiye’nin etki alanının genişletilmesi ve imajının geliştirilmesi hedefiyle hareket ederek kendi ile benzer alanlarda faaliyet gösteren kurumlarla uyumlu çalışarak kültürel ve toplumsal faktörleri Türk dış politikası süreçlerine dahil etmiştir. Kurum, Türkiye’nin etkili bir yumuşak güç aracı olarak, kamu diplomasisi alanında kültürel açıdan oldukça etkili olmasını sağlamıştır (Gündoğdu, 2021: 204).

AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başladığı 2005 yılında Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerine hız vermiş, buradan hareketle kültürel faaliyetlerde bir artış söz konusu olmuştur. Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen kültürel faaliyetler aracılığıyla Türkiye’nin AB’ye üyeliği konusunda olumsuz görüşe sahip AB kamuoyunda

Türkiye'nin imajı arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Avrupa dışında 1993 yılında Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın katılımıyla dil, tarih ve kültürel ortaklık temelinde oluşturulan TÜRKSOY, 2000'li yıllarda Türk kültürünün dünyaya tanıtılması noktasında önemli çalışmalara imza atmıştır. Bu kapsamda 2010 yılında UNESCO ve 2011 yılında BM Genel Kurulu'nda Nevruz'un kutlanması, 2012 yılında ise New York ve Washington'da Yunus Emre Oratoryosu konserleri düzenlenmiştir. Bu etkinlikler Türkiye'nin yabancı ülke kamuoyunda tanınmasına oldukça önemli katkılar sunmuştur (Purtaş, 2013: 12).

3.4. Türkiye'de Diaspora Diplomasisi

Türkiye'deki diaspora diplomasisi incelenmeden önce Türkiye'nin tarihsel açıdan diaspora politikası incelenmelidir. Bu bağlamda Türkiye'nin diaspora politikası dört döneme ayrılabilir: 1923-1960 yılları arasında gerçekleşen nüfus mübadeleleri ile ülke dışına verilen göçler, 1960-1980 yılları arasında gerçekleşen işçi göçleri, 1980-2002 yılları arasında ekonomi alanındaki liberal politikalar ve siyasi ilticaların etkisinde gerçekleşen göçler, 2002 sonrasında ise AK Parti'nin iktidara gelmesiyle siyasi kadrolarda meydana gelen değişim sonucu uygulamaya konulan politikalar (Sağlam, 2020: 754).

Yurtdışındaki Türkler, uzunca bir süre Türkiye'nin gündemi dışında kalan bir mesele olmuştur. Yurtdışındaki Türkler ile ilgili faaliyetler uzun yıllar boyunca Dışişleri Bakanlığı'na bağlı yurtdışı temsilcilikleri ile gerçekleştirilmiş ve klasik yöntemler kullanılmıştır. Yurtdışı Türklerle ilgili faaliyetlerin geniş bir alana yayılması siyasi birlik düşüncesini savunmak ve neticede Pan-Türkizm ve Pan-İslamizm olarak değerlendirilebileceğinden dolayı bir tehlike olarak görülmüştür (Şahin, 2018: 61). Atatürk'ten sonraki dönemlerde ise "Dış Türkler" bir maceracılık ve aşırıya gitme olarak görülmüş; hatta öyle ki İnönü'nün Türkçülere yönelik 19 Mayıs konuşması ile dış Türkler meselesi devlet seviyesinde yasak hale gelmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 119).

Türk diasporası kavramı özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında Batı'ya doğru gerçekleşen göçler ile bir zemin kazanmaya başlamıştır. İlk dönemlerde Türk göçü ile ilgili olarak diaspora kavramı yerine "göçmen" tanımlaması yapılmıştır. Türk göçmenlerinin diaspora olarak algılanması ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirilen işçi göçleri sonrasında gerçekleşmiştir (Köse, 2021: 68). Türkiye,

diaspora meselesine 2000’li yıllara kadar göç ve göçmen konusu olarak bakmıştır. Ancak bu yıllardan itibaren yurtdışındaki Türklerin ev sahibi ülkelerde özellikle ekonomik açıdan önemli bir refah seviyesi yakalamış olması, bu nedenle sınıf atlaması ve gelişim sağlaması yurtdışındaki Türklerin göçmen olarak değil diaspora olarak algılanmaya başlamasını sağlamıştır. Bu nedenle Türkiye’nin yurtdışındaki Türklere yönelik bakış açısı ve politikaları da değişime uğramıştır (Ulusoy, 2017: 145).

Türklerin diaspora olarak günümüzde bulundukları konuma gelmesi elbette belirli bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Geleneksel diaspora sınıflandırmasında yer alan diasporalara göre görece geç bir zamanda başlayan Türk diasporalaşma süreci açısından 1960’lı son derece önemlidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir toparlanma, sanayileşme ve kalkınma sürecine giren Avrupa devletlerinin artan işgücü ihtiyacı, Türklerin Avrupa’ya göçünü teşvik etmiştir (Aksel, 2014: 202). Özellikle Türkiye bu dönemde işsizliği azaltmak ve yurtdışına çıkan vatandaşları aracılığıyla ülkeye döviz girişini sağlamak amacıyla yurt dışına işçi göçünü teşvik eden politikalar izlemiştir. Almanya ve Türkiye arasında imzalanan ikili işçi alımı anlaşmaları çerçevesinde gerçekleştirilen bu göçler öncelikle bireysel olarak gerçekleştirilmiş; ancak göç eden işçilerin zamanla ailelerini de bulundukları ülkelere götürmesiyle kitlesel göç haline gelmiştir. Göçmenlerin Türkiye’ye dönmek yerine ev sahibi ülkelerde kalmayı tercih etmesiyle birlikte günümüzde yaklaşık dört milyonu Avrupa’da bulunan toplamda ise beş milyonu bulan büyük bir Türk göçmen topluluğu ortaya çıkmıştır (Başer, 2017: 223). Avrupa’ya doğru gerçekleştirilen “misafir işçi göçleri” Türk diasporasının inşa edilmesinde ve kurumsal bir kimlik kazanmasında oldukça önemli bir dönüm noktası olmuştur (Köse, 2021: 69).

1970’li yıllarda ise Türk göçmenlerin misafir değil kalıcı olduklarının Avrupa devletleri tarafından kabul edilmesiyle birlikte Türkiye ve ev sahibi Avrupa ülkeleri arasında Türk göçmenlere sosyal haklar tanıyan bir dizi anlaşma imzalanmıştır (Abadan Unat, 2002: 46). Bununla birlikte göçmen Türklerin Türk kültüründen kopmasını engellemek, dönemin hükümetlerinin temel amacı olmuştur (Aydın, 2016: 175). Bu dönemde DİB tarafından ev sahibi ülkelere gönderilmek üzere imamlar görevlendirilmiş; bu yolla diasporanın dini pratikleri kolaylıkla uygulanmasını sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca bu faaliyetleri koordine etmesi amacıyla DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Türk İslam Birliği’ni kurmuştur (Başer, 2017: 225).

Geçen zaman içerisinde Türk işçilerin göç ettikleri ülkelerde planlanan süreden daha fazla kalması, bu ülkelere Türkiye’den artan sığınmacı artışı ve Avrupa’daki Türk nüfusun doğum oranının artmasıyla Avrupa’da giderek büyüyen bir Türk nüfusu ortaya çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda günümüzde çoğu Avrupa ülkesinde önemli büyüklükte bir Türk diaspora topluluğu oluşmuştur (İçduygu, 2009: 7).

1982 yılı Türkiye’nin diaspora politikalarının değişmeye başladığı yıl olmuştur. Hükümet tarafından yurtdışındaki Türklere çift vatandaşlık hakkı tanınmıştır. Diasporanın Türkiye’nin çıkarlarına yönelik hareket etmesi ve diasporanın Türkiye ile bağlarının güçlendirilmesine yönelik politikalar, Türkiye’nin yeni diaspora politikaları olmuştur (Aydın, 2014: 8). 1990’lı yıllar ise Avrupa’daki Türkler, diğer adıyla Euro-Türkler, açısından bir geçiş dönemi olmuştur. Bu dönemde Türkiye, yurtdışındaki vatandaşları ile ilişkilerini istihdam ve sosyo-politik konuların ötesine taşıyarak diaspora politikalarının uygulanması amacıyla kurumsal adımlar atmaya başlamıştır. Yurtdışındaki Türklerin karşılaştığı sorunları araştırmak, çözmek ve TBMM’de tartışmak üzere Başbakanlık bünyesinde Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları Danışma Kurulu ve Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları Yüksek Kurulu kurulmuştur (Aksel, 2014: 204).

Diaspora konusunda daha önceki yıllarda izlenen politikalar konusundaki en önemli kopuş, değişen iktidarla birlikte zihniyette meydana gelen bariz değişimden kaynaklanmaktadır. 2002 yılından günümüze art arda gelen AK Parti hükümetleri tarafından, önceki hükümetler tarafından izlenen ulus gizleme politikalarının aksine diaspora politikası bir ulus markalaştırma stratejisi olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte diaspora stratejilerinin temelini ise yumuşak güç ve kültürel diplomasiyi esas alan kamu diplomasisi oluşturmaktadır. Diasporanın çağın gereklerine ayak uydururken köken ve geleneklerine bağlı kalması sağlanarak anavatan ile bütünleşmesi hedeflenmekte; aynı zamanda güçlü bir ülke imajı yaratarak diasporanın ihtiyaçlarına her zaman cevap verebileceğinin güvencesini veren bir ülke profili oluşturmak amaçlanmaktadır (Başer ve Öztürk, 2019: 32-33). Diaspora temelinde yeni kurumların oluşturulması ve diasporanın bir aktör olarak Türk dış politikası süreçlerine dahil olması, Türkiye’nin çok taraflı iletişim hedefinin dış politikaya yansımalarının bir sonucu olarak yorumlanabilir (Çakır, 2018: 87).

Tarihsel süreç içerisinde Türk diaspora politikasında bariz bir dönüşüm olduğu görülmektedir. Dış göçün başladığı yıllarda ekonomik sebepler ve işsizliği azaltma hedefiyle şekillenen Türk diaspora politikası, anavatan ve diasporada meydana gelen toplumsal ve politik gelişmelerle sosyal, politik, hukuki ve kültürel alanlara da yayılmış ve nihayetinde çok taraflı bir Türk diaspora politikası söz konusu olmuştur. Dönemsel olarak ise diaspora politikaları ekonomik ve güvenlik temelli politikalar ve sosyo-kültürel, politik, hukuki haklar ve kamu hizmetleri kapsamında genişletilmiş politikalar şeklinde iki döneme ayrılabilir. Bunun yanı sıra yurtdışındaki Türkler de tasnif açısından bir dönüşüme uğramıştır. İlk olarak geçici işçi, sonrasında Türk göçmenler olarak adlandırılan yurtdışı Türkler nihayetinde Türk diasporası isimlendirmesi ile resmi kurum ve kuruluşlara ait belgelerde yerini almıştır (Köse, 2020: 195).

Türkiye'nin diaspora politikaları beş temel unsur üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki, yurtdışında Türkçe öğretiminin sağlanması amacıyla öğretmenlerin görevlendirilmesidir. Ayrıca bu öğretmenler Türk kültürünü ve tarihini öğretme görevini de üstlenmiştir. Diğer bir unsur, dindir. Diasporanın Türkiye ile bağlarının kopmasını engellemek, manevi değerlere sahip çıkmak ve daha önemlisi asimile olmalarını engellemek önemli bir amaç olmuştur. Çalışma atışları ise diaspora politikasının bir diğer unsuru olmakta ve diaspora üyelerinin iş hayatında karşılaştıkları sıkıntılar karşısında şartların düzeltilerek sıkıntıların aşılması konusunda destek vermektedir. Ekonomi ve STK'lar diaspora politikasının diğer iki önemli ayağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda diasporalar ev sahibi ülke ve anavatan arasında köprü görevi görerek ticari açıdan katkılar sunmakta, kar ve devamlılık sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar ise diasporalaşma sürecinde önem kazanan bir diğer unsur olmuştur (Ulusoy, 2017: 146).

Tüm bunların ötesinde sayıları milyonları aşan bir insan topluluğunu içinde barındıran Türk diasporası, bulundukları toplumlar içerisinde önemli rollere sahiptir. Entelektüel bir orta sınıfın oluşturulması, sosyal ve kültürel açıdan güçlendirilmiş bir sivil toplum hayatı ve ekonomik girişimcilik alanında sağlanan ilerlemeler diasporanın gelişmesi ve güçlenmesi için oldukça önemli unsurlardır. Ekonomik girişimcilik sonucunda sağlanan refah, diasporaya bulunduğu toplumda saygınlık kazandıran önemli bir unsurdur. Ekonomik gelişim ve beraberinde gelen siyasi güç, Türkiye'nin diaspora sayesinde önemli bir ticari partner olarak görülmesini sağlayabilmektedir (Pehlivan,

2014: 372). Türkiye, 2008 yılında meydana gelen küresel krizle birlikte yeni pazarlarda ekonomik etkinliğini arttırmak ve özel sektörün desteklenmesi hedefiyle yurtdışındaki vatandaşların sosyo-ekonomik politikalar geliştirmiş ve neticede girişimci bir Türk diasporası oluşturmayı hedeflemiştir. 1986 yılında kurulan ve 2018 yılına kadar Ekonomi Bakanlığı çatısı altında faaliyetlerini sürdüren Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye'nin bu alandaki faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla çalışmaktadır (Çakır, 2018: 88). Gerçekleştirdiği faaliyetleri ticari diplomasi olarak sunan DEİK, kamu diplomasisinin desteklendiği ikili veya çok taraflı sosyal ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunacak faaliyetlerin gerçekleştirilmesini misyonlarından biri olarak açıklamaktadır (<https://www.deik.org.tr/deik-kurumsal-yapi-baskan-dan> 04/06/2023). Bu kapsamda DEİK Türk diasporasının ekonomik alanda da etkin bir aktör haline gelmesini sağlayacak birtakım öneriler sıralamıştır. Bunlar (DEİK, 2011: 37):

- Bulunduğu konumda kilit rol oynayan diaspora üyelerinin ve menşe ülkenin desteği ile ekonomik alanda önde gelen kişilerle birlikte bir iş ağının kurulması, halihazırda var olanların güçlendirilmesi ve bu süreçte internet ve iletişim olanaklarından faydalanılması,
- Türk diasporası ve Türkiye'deki kalkınma ajanslarının etkileşim halinde bulunması,
- Diasporaların şirketlerinin kurumsal ve profesyonel olması ve bu anlamda gelişmeleri için Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşları ile STK'ların da yer aldığı mekanizmaların geliştirilmesi,
- Diaspora üyelerinin küresel şirketlerde profesyonel olarak yer almalarının sağlanması,
- Diasporadaki Türk girişimcilerin Türkiye'deki girişimcilere danışmanlık yapması,
- Türk diasporasının anavatana yaptığı yatırımlarda işlem maliyetlerinin düşürülmesi, ayrıca Türk diasporasının işçi değil girişimci olarak değerlendirilmesi,
- Türk diasporasının bulundukları ülkelerdeki sosyal güvenlik ile ilgili sorunlarının çözülmesi ve sosyal güvenlik anlaşmalarının imzalanmasıdır.

Diaspora diplomasisi hedefiyle Türk diasporasının ev sahibi ülkelerde lobicilik faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için o ülkenin ticaretinde önemli bir kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Bu alanda Türkiye'nin başarılı olabilmesi için ise diasporanın organize bir şekilde hareket etmesi şarttır (Çakır, 2018: 90).

Bahsi geçen unsurlar değerlendirildiğinde Türk diasporası gerek anavatana sağladığı ekonomik katkılar gerekse anavatan ve menşe ülke arasında köprü görevi görerek ilişkilerin geliştirilmesi konusunda Türkiye açısından önemli diplomatik aktörler olarak görülmektedir. Bu bağlamda, diaspora diplomasisi de diğer diplomasi dallarına göre görece yeni bir alan olsa da Türkiye'de son yıllarda üzerine çalışmalar yapılan önemli konulardan olmuştur. Özellikle 2000'li yıllara kadar Washington D.C'de kendisine bir lobi bulunmamasından dolayı Türkiye ilgili alanlara göre Rum ve Yahudi lobilerinden yardım istemiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde bahsi geçen lobiler ile ilişkilerin bozulması, Türkiye'nin kendi diaspora politikasını geliştirmesi ve lobicilik faaliyetleri oluşturmasını zorunlu kılmıştır. Hatta Ermenistan tarafından uluslararası kamuoyunu etkilemeye yönelik ortaya konan "sözde soykırım" iddiaları Türkiye'nin kendi lobi faaliyetlerini yürütmesini sağlayacak bir diaspora topluluğunun gerekliliğini ortaya koymuştur (Ekşi, 2018: 356-357).

Dünyada yumuşak gücü etkin bir şekilde kullanan devletlerin lobicilik faaliyetlerindeki başarıları diaspora gücünün önemi yadsınamaz bir yumuşak güç aracı olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin bu alandaki eksikliği giderme çabaları ise AK Parti döneminde bu alanda yeni kurumların kurulması, YEE ve TİKA gibi önceden var olan kurumların AK Parti döneminde yeniden yapılandırılması şeklinde kendini göstermiştir. Bahsi geçen kurumlar ve kurumsallaşma adımları, Türkiye'nin diaspora ve diaspora diplomasisi alanında faaliyet gösteren ilk nesil kurumsal mekanizmalarını oluşturmaktadır (Şahin, 2018: 67).

Diaspora diplomasisi, Türkiye'de değişen diaspora algısına paralel olarak, 2002 yılındaki hükümet değişikliğiyle önem kazanan başlıklardan biri olmuştur. 1990'larda Türk diaspora nüfusunu harekete geçirmek için birtakım çabalar söz konusu olsa da sistemli politikaların olmaması, çabaların sonuçsuz kalmasına sebep olmuştur. Türkiye'de meydana gelen iktidar değişikliği, diasporanın AB sürecinde etkili bir yumuşak güç aracı olarak görülmesi gibi nedenler diaspora politikasında da birtakım

değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Akçapar ve Aksel, 2017: 138). Diasporanın dış politika süreçlerindeki öneminin farkına varan hükümet, 2003 yılında yurtdışındaki nüfusun sorunlarını tespit etmek amacıyla Avrupa'ya milletvekilleri gönderen bir komisyon kurmuştur. Komisyon tarafından yürütülen soruşturmalar neticesinde oluşturulan raporlarda Türkiye'den gelen göçmenler ve onların soyundan gelenlerle bağların güçlendirilmesinin, çok katmanlı ve dinamik bir diaspora politikası oluşturulmasının önemini vurgulanmıştır. Rapor neticesinde Türkiye'nin diaspora politikasında mutlak bir değişiklik gerektiği ve bu bağlamda yeni diaspora kurumlarının kurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Arkılıç, 2022: 214). Yeni kurumların kurulmasından önce Dışişleri Bakanlığı, yabancı ülkelerde Türk vatandaşlarına sağlanan hizmetlerin kalitesini ve sayısını artırmak amacıyla misyon ve başkonsolosluklar aracılığıyla iyileştirmelerde bulunmuştur. Atılan kurumsallaşma adımları ile yurtdışındaki bakanlık temsilcilikleri ve Türk diasporası ile yakın bağlar kurulmasının yanı sıra diaspora üyelerine, yurtdışındaki diğer temsil organlarıyla kurumsal iletişim kurabilecekleri alternatif kanalların sunulması amaçlanmıştır (Akçapar ve Aksel, 2017: 142). Bu itibarla, Türkiye'nin kendisini uluslararası arenada yükselen bir güç ve etki kapasitesine sahip olduğunu anlatmaya çalıştığı yeni dış politika döneminde kullandığı araçlardan biri olan YTB, Dış İşleri Bakanlığı'ndan ayrı bir kurum olarak kurulmuştur (Aksel, 2023: 321). Bu anlamda YTB, ev sahibi ülkelerde ve küresel ortamda itibarı yüksek, güvenilir ve ortak hareket yetisine sahip bir Türk diasporasına kurumsal altyapı oluşturmak ve faaliyetlerde bulunmak üzere kurulan önemli bir kurumdur (Ünver, 2013: 186).

2013 yılında Başbakanlık görevini yürüten Recep Tayyip Erdoğan da kurumun kuruluş amacını vurgular nitelikte şu açıklamayı yapmıştır (Altınok, 2013: 7):

Türkiye'nin izlediği politikalarda ilkeli ve hakkaniyetten yana duruşunun, sizlerin bu yöndeki gayretlerinize güç ve katkı sağlayacağına inanıyorum. Şundan emin olun, sizin arkanızda artık güçlü ekonomisiyle, aktif dış politikasıyla bölgesinde ve dünyada söz sahibi bir Türkiye Cumhuriyeti devleti var. Sizler de tıpkı ülkenizde olduğu gibi hedeflerinizi büyütmelisiniz. Burada kalıcı olmaya, yerleşmeye, ev almaya, iş kurmaya karar verdiğiniz andan itibaren sizler artık buranın bir parçasısınız. Kesinlikle entegrasyon konusunda en ufak bir sıkıntınızın olmaması gerekir. Birliğinizi, beraberliğinizi, dayanışmanızı güçlü tuttuğunuzda Avrupa'daki en güçlü, en etkili, en dinamik toplum olacaksınız.

YTB, Türkiye adına yurtdışında küresel bir lobi oluşturulması hedefiyle bir “Diaspora Bakanlığı” olarak ifade edilebilir. Bu konuda 2013 yılında dönemin Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ da YTB’nin isimlendirilmemiş bir Diaspora Bakanlığı olduğunu belirten açıklamaları bulunmaktadır

(<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/05/14/bozdag-bize-buyuk-guc-verecektir> 16/06/2023). Ayrıca Bozdağ, “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, devletin son yıllarda attığı en stratejik adımlardan biri...Çünkü bu Kurum, diplomasının uzanamadığı bir noktayı, insanı hedef almış durumda ve Türkiye ile bağı olan herkesi korumakta kararlı...” (Altınok, 2013: 10) açıklaması ile Kurumun önemini bir kez daha vurgulamış; yurtdışı Türkler, soydaş ve akraba topluluklarının Türk dış politikasında ve Türk diplomasisindeki rolüne vurgu yapmıştır.

YTB için Türkiye’nin diaspora aracılığıyla lobicilik faaliyetleri gerçekleştirmesi noktasında STK’lar önemli iş ortaklarıdır. YTB, yurtdışında bir diaspora topluluğu inşa etmeyi hedeflerken; STK’lar aracılığıyla gerekli örgütlenmeleri sağlayarak diasporanın ev sahibi ülkelerdeki karar alma süreçlerinde etkili birer aktör olmalarını hedeflemektedir. YTB, STK’lar aracılığıyla beraber hareket etme kabiliyetini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yolla etkin lobicilik faaliyetleri gerçekleştiren bir diaspora grubunun oluşturulması amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda YTB, örgütlenmiş diasporanın, Türkiye’nin uluslararası alanda yardımcı unsuru haline gelmesini amaçlamaktadır. Türkiye, YTB faaliyetleri kapsamında oluşturulmuş olan diasporanın önemli bir yumuşak güç aracı olduğunun farkında olmakla diasporanın lobicilik faaliyetleri ile kamu diplomasisi konusunda Türkiye’ye önemli bir güç kazandıracağını farkındadır (Ekşi, 2018: 358-359).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİASPORA DİPLOMASİSİNDE KURUMSALLAŞMA: YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

4.1. Kurumsallaşma Kavramı

Kurumsallaşma, tekraren gerçekleştirilen faaliyet ve alışkanlıkların standartlaştırılması veya riayet edilmesi gereken kurallar olarak ifade edilmektedir. Kavram, bir örgüt veya kurumun eylemlerinin sistemli bir şekilde sürdürülmesi anlamını taşır (Yazıcıoğlu ve Koç, 2009: 499-500). Kurumsallaşma, kuruluşlar veya tüm toplum içerisindeki davranışları düzenlemeyi amaçlayan, sosyal ve politik alanlarda kurallar ve prosedürler koyan, uyarlayan ve değiştiren bir insan faaliyeti ve sistemin istikrarını arttıran dinamik bir süreçtir (<https://www.britannica.com/topic/institutionalization> 07/06/2023).

Kurumsallaşma, belirli amaçlarla birlikte ilke ve değerler kapsamında örgütün yönetimi olarak ifade edilmektedir. Kurumsallaşma kurum davranışlarında belirli bir kalıp yakalanması, kurumun devamlılığının sağlanması ve düzenin sağlanması olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda kurumsallaşma, ilgili yapının şahıslardan bağımsız olarak kurallara, kalıplara, yöntemleri haiz olması, çağın gerekliliklerine ayak uydurabilen bir sistem oluşturulması ve bu doğrultuda organizasyonel bir yapı oluşturulması, kurumsal yapıya uygun iletişim ve çalışma yöntemlerinin belirlenmesi sürecini ifade etmektedir. Genel manada kurumsallaşma, bir kurumu diğerlerinden ayıran özelliklerin kuruma entegre edilmesi sürecini ve tüm bu adımların sonucu olarak ortaya çıkan kurumsal niteliklere sahip yapıyı ifade etmektedir (Nişancı vd., 2015: 177-179).

Herhangi bir örgütte devamlılığın sağlanmasının en önemli faktörlerinden biri o örgütün kurumsal yapı kazanması ve insan kaynağına sahip olmasıdır. Bununla birlikte kurumsallaşma, kurumun elde ettiği başarının devamlılığının sağlanması için ihtiyaç olan yönetim, yönlendirme ve kontrol mekanizmalarının uygulanmasıdır. Temel amaç ise kurumun mevcudiyetinin sürdürebilmesi için devamlılık kazanması ve bu hedefle örgütsel düzenlemelerin gerçekleştirilmesidir. Bu hedefler gerçekleştirilirken en önemli unsur ise insan unsurudur. Sahip olunan insan kaynağı kurumun sahip olduğu kurumsal yapının devamlılığı açısından son derece önemli bir unsurdur (Sevinç, 2017: 13).

Yukarıda kısaca açıklanan kurumsallaşma kavramı Türk dış politikasında da uygulanma fırsat bulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın temel konusu olan YTB, diaspora diplomasisinin kurumsal bir çerçevede gerçekleştirilmesi bakımından önemli bir kamu kurumudur. Devam eden bölümde diaspora diplomasisine kurumsal kimlik kazandıran YTB analiz edilecektir.

4.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: Kuruluşu, Kurumsal Yapısı ve Faaliyet Kapsamı

Tüm dünyada devletler, yurtdışında yaşayan vatandaşlarına, akraba topluluklarına hizmet etmek ve ilişki kurmak amacıyla kurumlar oluşturmaktadır. Bu kurumlar kimi ülkelerde Diaspora Bakanlığı veya Dairesi olarak isimlendirilirken bazı ülkelerde doğrudan Dışişleri Bakanlığı'na bağlı birer birim olarak faaliyet göstermektedirler. 1990'lı yıllarda SSCB'nin dağılmasıyla soydaş ve akraba toplulukları sınır ötesinde kalan birçok yeni devlet kurulmuştur. Bu topluluklar ile ilişki kurma ihtiyacı ise diaspora kurumlarına olan ihtiyacı arttırmıştır. Bunun yanı sıra devam eden küreselleşme süreci ise bu topluluklar arasında bağ kurulmasını kolaylaştıran bir gelişme olmuştur. Günümüzde ise diasporalar, devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde önemli bir aktör haline gelerek devletlerin etki alanlarını geliştirmek noktasında önemli bir araç haline gelmiştir (Yurtnaç, 2012: 3). Bu itibarla Türkiye, soydaş ve akraba toplulukları ile bağlarını kuvvetlendirmek ve bu alanda kurumsal çalışmalar yürütmek amacıyla YTB'yi kurmuştur.

YTB, 6 Nisan 2010 tarihli 5978 sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulmuş; 15 Temmuz 2018 tarihli ve 4 sayılı "Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" ile yeniden yapılandırılmış ve T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanmıştır. Resmî Gazetede belirtilen amaçlarına göre YTB; yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarına çözüm üretmek ve çalışmalar yapmak, soydaş ve akraba topluluklar ile çok boyutlu ilişkiler tesis edilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmak ve ülkemizde bulunması ve eğitim görmesi uygun bulunan kişi ve öğrencilerin Türkiye'de geçirdiği süreçlerin başarılı bir şekilde tamamlanması gibi temel amaçlarla kurulmuştur (YTB, 2010).

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı çerçevesinde kurumun temel politikaları şunlardır: Yurtdışındaki vatandaşların sorunlarının çözülmesi ve anavatanları ile bağlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması, yurtdışındaki vatandaşlar sosyal, kültürel ve bilimsel açıdan gelişiminin desteklenmesi, yurtdışında yaşayan yeni neslin kendi anadillerini ve kültürlerini öğrenmesinin sağlanması, Türk Konseyi ve TÜRKSOY gibi Türk milli ve manevi değerleri temelinde çalışmalar yürüten kuruluşların desteklenmesi, Türkiye Bursları çerçevesinde eğitime katkı sağlanan öğrencilerin Türkiye’de istihdam edilmesinin kolaylaştırılması ve Türk kültürünün tanıtımı çerçevesinde seçilen bazı ülkelerde Türk dili ve edebiyatı alanında üniversite programlarının açılmasının desteklenmesi.

Türk diasporası ile güçlü bağlar tesis etmek ve diasporanın etkin bir aktör olmasını sağlayarak Türkiye’nin uluslararası ilişkilerdeki vizyonuna katkı sağlamak kurumun misyonunu oluşturmaktadır. Vizyon sahibi bir diaspora politikası aracılığıyla YTB’nin küresel bir kurum olması hedefi ise kurumun vizyonu olarak açıklanmaktadır (YTB 2022 Yılı Performans Programı,

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2022%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Performans%20Program%C4%B1.pdf> 19/06/2023).

YTB, genişletilmiş diaspora tanımlaması çerçevesinde, faaliyet alanını yalnızca yurtdışı Türkler ile sınırlandırmamakta; Türkiye’nin siyasi ve beşerî coğrafyası dahilinde tarihi bir ilişkisi bulunan her grubu ilgi alanına dahil etmektedir. YTB’nin kurumsal olarak takınmış olduğu evrensel ve kapsayıcı tutum, Türkiye’de kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten kamu kurumlarının küresel açıdan meşruluğunu perçinlemektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 247).

Günümüzde çoğunluğu Avrupa Kıtasında olmak üzere sayısı yaklaşık 7 milyonu bulan bir Türk diasporasından söz etmek mümkündür. Bu nüfusun Türkiye ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesi, diaspora, menşe ve ev sahibi ülke için oldukça önemlidir. Kurum bu bağlamda yurtdışındaki Türk nüfusunun mevcudiyeti doğrultusunda çok yönlü ve kapsamlı bir diaspora politikası yürütmektedir. Bu itibarla, diasporanın Türkiye ve Türk kültürüne dair değerlerinin muhafaza edilmesi, anavatanına olan bağlılıklarının güçlendirilmesi, diasporanın kalıcı olarak bulunulan ülkelerdeki farklı açılardaki konumunun sağlamlaştırılması, YTB’nin diaspora politikasının esasını oluşturmaktadır.

Kurumun bahsi geçen özelliklerinin yanı sıra birtakım faaliyet alanı bulunmaktadır. İlk olarak soydaş ve akraba topluluklar YTB'nin temel faaliyet alanı olmaktadır. Orta ve Doğu Asya'dan, Ortadoğu, Kafkasya, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Afrika'yı içine alan bir coğrafyada bulunan soydaş ve akraba topluluklar ile çok boyutlu ilişkilerin tesis edilmesi kurumun temel amacını oluşturmaktadır. Tesis edilmeye çalışılan uluslararası öğrenci hareketliliği YTB'nin bir diğer faaliyet alanını oluşturmaktadır. Türkiye Bursları bu anlamda oldukça kapsamlı bir burs programıdır. Lisans ve lisansüstü seviyelerinde belirli programlar çerçevesinde her yıl 175'ten fazla ülkeden yaklaşık 165 bin başvurunun alındığı ve 5 bin uluslararası öğrencinin burs imkânı kazandığı Türkiye Bursları çerçevesinde ülkemizde toplamda 15 bin uluslararası öğrenci yükseköğrenim görmektedir. Bu anlamda YTB, aynı zamanda mezun öğrencilerin kendi ülkelerinde yetişmiş insan kaynağının tesis edilmesinde son derece önemli bir katkı sunmaktadır (<https://ytb.gov.tr/kurumsal/baskanlik> 09/06/2023).

Yukarıda sıralanan özellikleri çerçevesinde kurum vizyonunu, “nerede bir Türk varsa o Türk’e sonuna kadar sahip çıkmak” veya resmi olarak belirtildiği gibi “nerede bir vatandaşımız, soydaşımız, akrabamız varsa biz oradayız” şeklinde ifade etmektedir (Ekşi, 2018: 348).

Kurumun görev alanına ilişkin politikaların oluşturulması, kurumun etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması amacıyla kurum bünyesinde üç daimî kurul oluşturulmuştur. Bunlar: Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu, Kültürel ve Sosyal İlişkiler Koordinasyonu Değerlendirme Kurulu ve Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu’dur. Bu kurullar, kendi alanlarına giren konularda stratejiler geliştirmek amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Başkanlığın yapısı, görev alanı dahilindeki konuların planlanması, koordine edilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinin sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır (Yurtnaç, 2012: 5).

4.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın Teşkilat Yapısı

YTB'nin teşkilat şeması incelendiğinde dokuz farklı birimden oluştuğu görülmektedir. Bunlar: Personel Daire Başkanlığı, Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı, Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı,

Hukuk Müşavirliği, Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'dır (<https://ytb.gov.tr/kurumsal/teskilat-semasi> 09/06/2023).

Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı; yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının anavatanlarıyla bağlarını korumasına dair çalışmaların gerçekleştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Daire, vatandaşların sorunlarının çözülmesi ve hayat standartlarının yükseltilmesi ile ilgili çalışmalarının kurumsal bir zeminde yürütülmesi, vatandaşların ev sahibi ülkelere adapte olması konusunda gerekli çalışmaların yürütülmesini sağlamaktadır. Vatandaşların bulundukları ülkelerdeki yasal haklardan faydalanmasının sağlanarak her türlü ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına karşı korunması, Türk vatandaşları ve çocuklarının eğitim, beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla faaliyet göstermektedir (YTB 2011 Faaliyet Raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı; yurtdışındaki Türk vatandaşlarının sosyal ve kültürel bağlarının geliştirilmesi amacıyla STK'lar ile işbirliği yaparak koordineli bir şekilde faaliyetler gerçekleştirilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra devlet kurumları tarafından soydaş ve akraba topluluklara yönelik gerçekleştirilen hizmet ve faaliyetlerin planlı ve koordineli şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla hizmet göstermektedir (YTB 2011 Faaliyet Raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı; yurtdışındaki vatandaşların sivil toplum kuruluşları aracılığıyla faaliyetlerde bulunmaları için kapasite geliştirme programları ve projeler geliştirme, bu projelerin uygulanmasını sağlama ve bu projelere maddi ve idari destekte bulunma görevlerini üstlenmektedir. Bununla birlikte Daire, YTB ile ilgili yayınların planlanarak yayınlanmasını ve yayınlatılmasını sağlamaktadır. Ayrıca kendi görev alanına giren konularla ilgili bilimsel toplantılar düzenlenmesini sağlamaktadır. YTB'nin halkla ilişkiler ve basın faaliyetlerini yerine getirmektedir (YTB 2011 Faaliyet Raporu,

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Yabancı Öğrenciler Daire Başkanlığı; öğrencilerin öğrenim aşamalarında Türkiye'yi yakinen tanıtmak ve kalıcı ilişkiler sağlamak amacıyla Türkiye'de ve yurt dışında çalışmalar yapmak ve bu amaçla faaliyet gösteren STK'lara gerekli katkıları sunma konusunda hizmet vermektedir. Ülkemizde eğitim görmekte olan uluslararası öğrencilerin eğitim süreçlerine gerekli katkıları sunmak ve mezuniyet sonrası öğrencilerin ülkeleri ile Türkiye'nin ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir (YTB 2011 Faaliyet Raporu,

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı; YTB'nin kurumsal hizmet stratejisinin belirlenmesi, orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirerek politikaların belirlenmesi, idarenin yönetimi ve hizmetler ile ilgili verilerin toplanarak analiz edilmesi ve genel olarak Başkanlığın bilgi işlem hizmetlerinin yürütülmesinden sorumludur (YTB 2011 Faaliyet Raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Hukuk Müşavirliği; YTB'nin hukuki meseleleri ile ilgilenmek ve görüş bildirmek, anlaşma ve sözleşmelerin hukuki esaslara dayandırılarak gerçekleştirilmesini sağlamak, Başkanlığın temsil edildiği davalarda ilgili işlemlerin takip ve koordine edilmesini sağlamak gibi temel görevleri vardır (YTB 2011 Faaliyet Raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı; YTB bünyesinde çalışan personele yönelik politikaların planlanması ve geliştirilmesi, YTB bünyesinde gerçekleştirilecek hizmet içi ve dışı eğitimlerin organize edilmesi, genel evrak akışının sağlanması gibi görevleri yerine getirmektedir (YTB 2011 Faaliyet Raporu,

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

Bilgi İşlem Daire Başkanlığı; kurumun bilgi işlem hizmetlerini yürütmek, kurumun projelerinin oluşturulması için gerekli bilişim altyapısını sağlamak, uygulamak, teknik çalışmaları yürütmek gibi temel görevleri yerine getirmektedir (YTB 2019 Faaliyet

Raporu,

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf).

Personel Daire Başkanlığı; kurumun personel planlaması ve politikası ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmek, personellerin izin, emeklilik, atama ve özlük hakları ile ilgili işlemleri yürütmek, kurumun hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi ile ilgili planlamak, düzenlemek ve uygulamak gibi görevleri üstlenmektedir (YTB 2019 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf).

4.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Çalışma Alanları

YTB'nin yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrenciler olmak üzere üç farklı çalışma alanı bulunmaktadır. Devam eden başlıklarda bahsi geçen çalışma alanları incelenecektir.

4.4.1. Yurtdışı Vatandaşlar

1960'lı yıllarda başta Avrupa'ya olmak üzere yurtdışına yapılan işçi göçleri, Türkiye dışında bir Türk toplumunun oluşmasına sebep olmuştur. Günümüzde yaklaşık 7 milyonu bulan yurtdışındaki Türk nüfusu, gittikleri ülkelerin vatandaşlığını alarak misafir işçi konumundan çıkmış ve ev sahibi ülkelerde başat unsur haline gelmiştir. Bu durum, Türk nüfusunun aynı zamanda devlet desteğine ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Anavatan ile bağlarını devam ettiren diaspora üyelerine hem Türkiye'de hem de ev sahibi ülkelerde eşlik etme amacı ile Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, her yıl çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, Türk diasporasının pek çok farklı alandaki gereksinim ve beklentilerinin belirlenmesi, bu ihtiyaçlar doğrultusunda politika ve stratejilerin uygulanması amacıyla tespit edilen hedefler doğrultusunda faaliyetlerde bulunmaktadır. Diasporadaki genç nüfusun hem anadil hem de yabancı dil yeteneğinin gelişmesi, eğitim olanaklarından faydalanmasının sağlanması, akademik açıdan ilerleme sağlayarak toplumla bütünleşmesi ev sahibi ve menşe ülke açısından büyük önem taşımaktadır. Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı bu hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla stratejiler geliştirmekte ve uygulanmasını sağlama hedefiyle çalışmalarını

sürdürmektedir (<https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar> 13/06/2023). YTB bünyesinde çalışmalar yürüten Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu ise yurtdışındaki vatandaşlarımızın temsilcileri ile kamu kurumu temsilcilerini bir araya getirerek mevcut sorunların çözülmesini amaçlamaktadır (Yurtnaç, 2013: 14). Kurul bünyesinde yurtdışındaki vatandaşlar, soydaş ve akraba toplulukların lobicilik faaliyetleri kapasitesinin artırılması amacıyla diaspora medya platformu ve Avrupa Diaspora Konseyi/Kongresi gibi yapılanmalar oluşturmuştur. Bunun yanı sıra kurumun her yıl faaliyetleri içerisinde yer alan STK'lar ile ilgili programlarla diasporaya kolektif hareket etme bilincinin kazandırılması hedeflenmektedir (Ekşi, 2018: 359).

Yurtdışındaki Türk gençleri, eğitim ve öğretim faaliyetleri nedeniyle bulundukları ülke toplumları ile sürekli etkileşim halindedir. Bu durum, gençlerin kültürel açıdan hızlı bir şekilde dönüşmesine sebep olmakta; gençleri kimi zaman kendi değerlerinden kopma noktasına getirmektedir. Ancak bu noktada milli ve manevi duyguların muhafaza edilmesinin zorlaşmasına, kimlik ve aidiyet sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu itibarla YTB, diasporadaki genç üyelerin milli ve manevi değerler ile bütünleşmesini, aidiyet duygusunun gelişmesini sağlamak ve gençlerin bulunduğu toplumlara entegre olarak özgüven ve sorumluluk sahibi birer birey olmaları hedefiyle çalışmalarını yürütmektedir (<https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar/kulturel-hareketlilik> 13/06/2023).

YTB, yurtdışındaki vatandaşların ve özellikle genç neslin dil becerilerinin geliştirilmesini oldukça önemsemektedir. Bu bağlamda diasporanın dil ve eğitim konusunda farkındalığını arttırmak, bu kapsamda gerçekleştirilecek faaliyetler için her türlü imkânı sunmak ve eğitim hayatlarının her aşamasında destek olabilmek için yeni mekanizmalar üzerinde çalışılmaktadır (<https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar/turkce-ve-egitim> 13/06/2023).

Yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda YTB birtakım programlar gerçekleştirmektedir. Örneğin; Evliya Çelebi Kültür Gezileri Programı ile yurtdışındaki Türk vatandaşlarının anavatanları ile bağlarını güçlendirmek ve iletişimde devamlılığı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Yurtdışındaki Türk STK'larına ve eğitim merkezlerine, diaspora gençleri için turlar düzenlemesi amacıyla mali destek sağlanmaktadır. Programın esas amacı, Türk diasporasının genç üyelerine “anavatana

aidiyet hissi tesis etmek” olarak ifade edilmektedir (Arkılıç, 2022: 220). Genç Destek Programı ise Türk diasporasının genç üyelerinin düşünce ve projelerinin uygulanabilir hale getirilmesi sağlanarak ev sahibi ve menşe ülke yararı başta olmak üzere tüm insanlığa fayda sağlayacak çalışmaları hayata geçirme motivasyonu sağlamak amacıyla yürütülen bir programdır. Bu programların haricinde Türk diasporasının genç üyelerini teşvik etmek amacıyla Fuat Sezgin Üstün Başarı Bursu, Lise Bitirme Başarı Bursu, Tez Araştırma Bursu gibi burs olanakları da sunulmaktadır (<https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar/vatandaslik> 13/06/2023).

Kurumun yurtdışı vatandaşlar faaliyet alanının kapsamı ise topluca şöyle sıralanabilir (YTB Stratejik Planı, 2021):

- Yurtdışı Vatandaşlar Eğitim ve Araştırma Bursları,
- Bulundukları ülkelerde vatandaşlarımızın oy kullanabilmelerine yönelik çalışmalar,
- Genç Liderler, Gençlik Köprüleri,
- Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri,
- Staj programları gibi kültürel hareketlilik programları,
- Kadın, genç ve yaşlılara yönelik çalışmalar,
- Ayrımcılıkla mücadeleyle ilişkin farkındalık çalışmaları,
- İstihdama yönelik çalışmalar.

4.4.2. Kardeş Topluluklar

YTB’nin kardeş topluluklar ile ilgili çalışmaları Kültür ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı çatısı altında yürütülmektedir. Bu faaliyet alanında soydaş ve akraba topluluklar ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda kardeş topluluklar şöyle sıralanmaktadır: Türkçe konuşan azınlıklar, ülkeler ve bölgeler, Müslüman ülke, bölge ve toplumlar, kalkınma sürecinde Türkiye’nin yardımına ihtiyaç duyan devletler ve toplumlar, son olarak ise Türkiye mezunları (<https://ytb.gov.tr/daireler/kardes-topluluklar> 15/06/2023).

Bu bağlamda gerçekleştirilen faaliyetlerin temel amaçları ise şunlardır: Çok yönlü ilişkiler geliştirerek kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi faaliyetleri gerçekleştirmek, Ortak bağlara sahip olunan kardeş topluluklarla işbirliği sağlanarak ilişkilerin gelişmesine

katkıda bulunmak, Türkiye mezunlarının bulundukları ülkelerde ön planda olması ve Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunması. Bu bağlamda her ülke ve bölgeye özel ülke-bölge masaları tarafından yürütülerek her bölgenin devletin durum, talep ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir (<https://ytb.gov.tr/daireler/kardes-topluluklar> 15/06/2023).

Kurumun kardeş topluluklar faaliyet alanına yönelik gerçekleştirdiği hizmetler şöyle sıralanmaktadır (YTB Stratejik Planı, 2021):

- Türkçe programları,
- Eğitimcilerin eğitime yönelik programlar,
- Dini ve kültürel programlar,
- Öğrenci değişim programları,
- Kardeş topluluklara yönelik yazılı ve görsel materyal geliştirme çalışmaları,
- Diasporalar arası iş birliği programları, kültürel hareketlilik programları,
- Akademik ve bilimsel araştırma programları,
- Sözlü tarih çalışmaları,
- Düşünce tarihi çalışmaları,
- Eser tercüme çalışmaları.

4.4.3. Uluslararası Öğrenciler

YTB, Türkiye ile diğer ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi akademi, edebiyat, teknoloji, ekonomi, mimari gibi pek çok alanda hem bölgesel hem de küresel kalkınmaya katkı sağlamak hedefiyle Türkiye’de bulunan uluslararası öğrencilere Türkiye Bursları burs olanağı sunmaktadır. Türkiye Bursları 2012 yılı itibariyle YTB çatısı altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Günümüzde ise yaklaşık 15 bin uluslararası öğrenci burs imkânından faydalanmaktadır (<https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler> 15/06/2023).

ABD’deki Fulbright bursu gibi bir özelliğe sahip olan Türkiye Bursları, Türkiye’nin en önemli kamu diplomasisi faaliyetlerinden biridir. Bununla birlikte AK Parti döneminde bölgesel olarak önem verilen coğrafyalarda Türkiye Burslarına ağırlık

verildiği görülmektedir. Özellikle Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Afrika gibi bölgelere odaklanıldığı görülmektedir (Ekşi, 2018: 353-354).

Kurumun uluslararası öğrencilere yönelik faaliyet alanı kapsamında sunduğu hizmetler şöyle sıralanmaktadır (YTB Stratejik Planı, 2021):

- Türkiye Bursları Bilgi Sistemi (TBBS),
- Türkiye Bursları Çağrı Merkezi,
- Türkiye Bursları Üniversite Ofisleri,
- Tanıtım Programları,
- Seçim ve Yerleştirme İşlemleri,
- Yeni Bursiyer Karşılama ve Oryantasyon Hizmetleri,
- Bursluluk Statüsü Başlangıç İşlemleri,
- Katkı Payı Ödeme İşlemleri,
- Türkçe Öğretimi Ödeme İşlemleri
- Ulaşım Yardımı Hizmetleri,
- Barınma Yardımı Hizmetleri,
- Sağlık Sigortası Tescil ve Prim Ödeme İşlemleri,
- Burs Ödeme İşlemleri,
- Türkçe Hazırlık Eğitimi Hizmetleri,
- Akademik Rehberlik Hizmetleri,
- Sosyal ve Kültürel Rehberlik Hizmetleri,
- Mesleki Gelişim ve Staj Programları,
- Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Töreni,
- Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi.

4.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Faaliyetleri

2010 yılında kurulan ve günümüzde de faaliyetlerini durmaksızın sürdüren YTB, her yıl gerçekleştirdiği çalışmaların bir özeti olarak faaliyet raporu yayınlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle kurumun vizyon, misyon, amaç ve hedefleri belirtilmekte; mali raporlar ve performans raporları yıllık faaliyet raporları içerisinde sunulmaktadır. Kurumun her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği birtakım faaliyetler bulunmaktadır. Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza ve uluslararası

öğrencilere yönelik eğitim programları ve sağlanan burs imkânları, kültür gezileri gibi etkinliklerin yanı sıra soydaş ve kardeş topluluklarla bağlarımızı güçlendirmeye yönelik toplantılar, anma etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu bölümde YTB'nin yıllık faaliyet raporlarının kısa özetlerine ve belli başlı programlara yer verilecektir.

4.5.1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2010 Faaliyet Raporu

YTB'nin kuruluş yılı olan 2010'daki faaliyetlerinin en başında yurtdışındaki vatandaşlarımız için Mavi Kart uygulamasının faydalı ve kullanılabilir hale gelmesinin sağlanması yer almaktadır. Seçimlerde yurtdışındaki vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde oy kullanmalarını sağlayacak düzenlemeler için çalışmalar başlatılmıştır. Almanya ve Hollanda gibi ülkelere ziyaretler gerçekleştirilmiş ve Türk vatandaşlarının sorunlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kültürel çalışmalar çerçevesinde ise soydaş ve akraba topluluklar ile ilgili bir tarama gerçekleştirilmiş; bulundukları ülkelerdeki kültürel ve sosyal haklarının geliştirilmesi ve kimliklerinin korunmasına yönelik çalışmalar desteklenmiştir. Yabancı öğrencilere yönelik ise yabancı öğrenci strateji belgesi oluşturma çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda yabancı öğrenci hareketliliğinin kamu diplomasisi, kültürel tanıtım, dış politika ve ekonomi alanlarında olumlu katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi gerektiği ortaya konmuştur (YTB 2010 Faaliyet Raporu¹,

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2010-faaliyet-raporu.pdf 19/06/2023).

4.5.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2011 Faaliyet Raporu

YTB'nin 2011 yılı faaliyetleri incelendiğinde üzerinde çalışmalar yapılan önemli konulardan birinin "Mavi Kart² uygulaması" olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çifte vatandaşlık hakkı tanımayan ülkelerle ilgili gerekli çalışmalar yapılarak konu ile ilgili Ankara'da toplantılar gerçekleştirilmiştir. Netice olarak Mavi Kart uygulaması ile ilgili

¹ Ayrıntılı bilgi için: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2010-faaliyet-raporu.pdf 19/06/2023).

² Mavi Kart: Çift vatandaşlığa izin verilmeyen durumlarda Türk vatandaşı olarak doğan ancak çıkma izni ile Türk vatandaşlığından çıkanlara Türk vatandaşlığı haklarından faydalanmasını sağlayan bir uygulamadır. (https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf 19/06/2023).

yasa değişikliği teklifi hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuştur. Bunun yanı sıra yurtdişında oy kullanacak olan vatandaşların bu süreci sorunsuz bir şekilde tamamlaması için gerekli çalışmalar yrtlmştur. Bu amaçla Adalet Bakanlığı, Dışışleri Bakanlığı ve Yüksek Seçim Kurulu temsilcileri ile bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Toplantılar sonucunda konu ile ilgili alışmalar Mavi Kart uygulaması ile ilgili hazırlanan yasa tasarısı ile birlikte Başbakanlığa sunulmuştur. Almanya’ya gerçekleşen işçi glerinin 50. yılı olması sebebiyle 2011 yılında konu ile alakalı birtakım etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Almanya’daki Türk diasporasının gelişimi, toplumla uyumları ve ülkenin gelişimine sundukları katkılar ele alınmıştır. Yurtdişında gelen vatandaşlar için bir cep rehberi hazırlanmış olup vatandaşların ihtiyaı olan pasaport, nüfus, gümrük, askerlik, mavi kart, sosyal hizmetler ve daha birçok alanla ilgili temel bilgiler hazırlanan kitapçıda yer almıştır. Türkçe Eğitimi, ift dillilik ve eğitim ile ilgili Avustralya, İngiltere ve Almanya’da konu ile ilgili çalışmalar yrtlmştur. Bu amaçla Avustralya’da müfredata Türkçe’nin dâhil edilmesine yönelik alışmalar; İngiltere’de “İngiltere Türk Toplumunu Eğitim alıştayı” gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Almanya’nın bazı bölgelerinde okul öncesi eğitim kurumlarında çift dilli eğitime yönelik birtakım incelemelerde bulunulmuştur. Kültürel açıdan ise Afrika Kıtası, Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya’da faaliyetler gerçekleştirilmiştir. STK’lar ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen çalışmalarla; sosyal ve kültürel ilişkilerin programlı bir şekilde geliştirilmesi, soydaş ve akraba toplulukların kültürel ve sosyal haklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Sosyal, Kültürel ve Bilimsel alanlarda gerçekleştirilen araştırma alışmaları YTB tarafından desteklenmiş olup; Kafkasya, Balkanlar, Orta Asya ve Doğu Avrupa’da soydaş ve akraba toplulukların varlığının korunmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Karay kültürünün tanıtılması ve Ahıska Türklerinin Gürcistan’a dönüşü ile ilgili alışmalar YTB bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Yabancı ğrenciler konusunda da faaliyetlerde bulunan YTB, Türkiye’de eğitim gören öğrencilere ve eğitim almak isteyen kişilere gerekli hizmetleri sağlamak ve teşvik etmek amacıyla çalışmalarını srdrmştur (YTB 2011 Faaliyet Raporu³,

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf 19/06/2023).

³ Ayrıntılı bilgi için: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf.

4.5.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2012 Faaliyet Raporu

2012 yılında yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarını oy kullanması ile ilgili yasa tasarısı TBMM'de kabul edilerek kanun haline gelmiştir. Yasa tasarısı çerçevesinde düzenlenen Mavi Kart, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununda tanımlanmıştır. Yurtdışında faaliyet gösteren STK'lar ile Başbakan yardımcıları, Bakanlar ve bürokratların katılımıyla buluşmalar gerçekleştirilmiş; STK'lar bu şekilde talep ve görüşlerini sunma imkânı bulmuştur. Aynı yıl içerisinde Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika kıtasında bulunan soydaş, kardeş ve akraba topluluklar ile ilişkilerin geliştirilmesi ve tarihi bağların güçlendirilmesi amacıyla çalışmalara devam edilmiştir. 14. Batı Trakya Panayırı, 8. Uluslararası Balkan Güreş Şampiyonası gibi etkinlikler düzenlenmiştir. Yunus Emre Enstitüsü'nün de katkılarıyla Balkanlar'da kütüphaneler inşa edilmiş, Macaristan Bugaç Ovası Şenlikleri'ne destek verilmiştir. Balkan Savaşı'nın 100. Yılı sebebiyle etkinlikler düzenlenmiştir. YTB'nin üstlenmiş olduğu eğitim faaliyetleri "Türkiye Bursları" çatısı altında yeniden yapılandırılmıştır (YTB 2012 Faaliyet Raporu⁴, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/g5aCG+2012-faaliyet-raporu.pdf> 19/06/2023).

4.5.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2013 Faaliyet Raporu

2013 yılında, yurtdışında doğup büyüyen ve eğitimlerine devam eden Türk gençlerinin kendi kültürlerine bağlı bireyler olarak topluma katkı sağlamalarına yönelik Yurtdışı Genç Liderler Programı düzenlenmiştir. 16-22 Haziran 2013 tarihleri arasında ise TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ve bir YTB heyeti Avrupa'daki ayrımcılık ve hak ihlallerinin tespitine yönelik çalışmalar gerçekleştirmek amacıyla ziyaretler düzenlemiştir.

Kuruluşundan beri her yıl olduğu gibi YTB, uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetlerine devam etmiş; soydaş, kardeş ve akraba topluluklarla kültürel ve sosyal işbirliğinin geliştirilmesi, ortak değerleri paylaştığımız toplumlarla ilişkilerin

⁴ Ayrıntılı bilgi için: <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/g5aCG+2012-faaliyet-raporu.pdf>

geliştirilmesi ve ortak tarihi mirasların korunmasına yönelik çalışmalarını sürdürmüştür (YTB 2013 Faaliyet Raporu⁵,

<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/3Re4G+2013-faaliyet-raporu.pdf>

19/06/2023).

4.5.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2014 Faaliyet Raporu

2014 yılında YTB'nin katkılarıyla; Yurtdışı Genç Liderler Programı'nın dördüncüsü düzenlenmiş, Avusturya'ya göçün 50. yılı çerçevesinde programlar düzenlenmiştir. Yurtdışında yaşayan Türk gençlerinin anavatanları ile bağlarını güçlendirmek ve Türk kültürünü ve tarihini tanımalarını sağlamaya yönelik Gençlik Köprüleri Programı düzenlenmiştir. Yurtdışında yaşayan Türklerin ev sahibi ülkelerde akademik ve kültürel hayata katılımlarını teşvik etmeye yönelik Yurtdışı Vatandaşlar Bursu uygulamaya konmuştur (YTB 2014 Faaliyet Raporu⁶, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2014-faaliyet-raporu.pdf 19/06/2023).

4.5.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2015 Faaliyet Raporu

2015 yılında YTB bünyesinde yurtdışındaki Türk vatandaşlarının Türkiye'deki siyasal süreçlere katılımının sağlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda vatandaşlar için gümrük kapılarında oy kullanma uygulaması sona ermiş ve nihayetinde Türk vatandaşları ikamet ettikleri ülkelerde oy kullanmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra ayrımcılık ve hak ihlalleri ile mücadele çalışmaları kapsamında sürdürülen hukuk eğitim programları 2015 yılında da devam etmiştir. İsveç'e gerçekleştirilen Türk göçünün 50. yılı münasebetiyle programlar gerçekleştirilmiştir. Evliye Çelebi Gençli Köprüleri Programı Çerçevesinde yurtdışındaki genç Türklerin anavatanları ile sosyal, kültürel ve tarihsel ilişkilerini güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılmış ve geziler düzenlenmiştir (YTB 2015 Faaliyet Raporu⁷,

⁵ Ayrıntılı bilgi için: <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/3Re4G+2013-faaliyet-raporu.pdf>

⁶ Ayrıntılı bilgi için: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2014-faaliyet-raporu.pdf

⁷ Ayrıntılı bilgi için: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2015-faaliyet-raporu.pdf

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2015-faaliyet-raporu.pdf 19/06/2023).

4.5.7. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2016 Faaliyet Raporu

YTB, 2016 yılında yurtdışındaki Türk gençlerinin anavatanlarındaki gerek kamu sektörü gerekse STK'lardaki iş alanlarını tanımalarını sağlamak, anavatanları ile bağlarını güçlendirmek ve anadillerini geliştirmeleri amacıyla "Türkiye Stajları" adı altında 1 aylık staj olanağı sunmuştur. Bunun yanı sıra bulundukları ülkelerde hedefleri yüksek, siyasal ve sosyal hayatta aktif bireyler olmaları amacıyla ABD'de Liderlik Akademisi programları gerçekleştirilmiştir. Yurtdışı Vatandaşları Burs Programı ve Cep Rehberi uygulamaları bu dönemde de devam etmiştir. 2 ülkeden 59 öğrencinin katılımıyla II: TBMM Yasama Eğitimi gerçekleştirilmiş; bu kapsamda Türkiye Burslarından faydalanan öğrencilerin TBMM'yi yakından tanınması amacıyla bilgilendirmeler yapılmıştır. II: Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi çerçevesinde YTB'nin 2016 yılını Kosova yılı ilan etmesi sebebiyle Kosova temalı bir oturumun da bulunduğu oturumlar gerçekleştirilmiştir (YTB 2016 Faaliyet Raporu⁸,

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyet-raporu.pdf 19/06/2023).

4.5.8. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2017 Faaliyet Raporu

2017 yılında, diasporadaki Türk gençlerinin Türk üniversitelerinde ücretsiz bir şekilde eğitim almalarını sağlayacak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Diaspora istişare toplantıları yapılmıştır. Kardeş topluluklar faaliyetleri kapsamında Türkiye Mezunları, Kültürel İşbirliği ve Diaspora İşbirliği Programları başta olmak üzere birçok alanda YTB faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak gerekli altyapının oluşturulması ve Türkiye'nin bu konuda bir merkez haline gelmesi amacıyla birçok program belirlenmiştir (YTB 2017 Faaliyet Raporu⁹,

⁸ Ayrıntılı bilgi için: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyet-raporu.pdf

⁹ Ayrıntılı bilgi için: https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf 19/06/2023).

4.5.9. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2018 Faaliyet Raporu

2018 yılında YTB, Belçika, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde saha çalışmaları yapmak üzere ziyaretlerde bulunmuş; Avustralya'ya göçün 50. yılı sebebiyle programlar düzenlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı veya mavi kart sahibi ve mühendislik veya ilgili alanlarda eğitim alan gençlerin havacılık ve teknoloji alanındaki çalışmaları yakından takip edebilmeleri amacıyla Teknofest 2018'e katılımları sağlanmıştır. Türk Konseyi Diaspora Bakanları ve Kuruluş Başkanları Toplantıları, Türk Konseyi üyeleri Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'ın katılımıyla diaspora alanında çalışan kişi ve kurumlar arasında işbirliğini arttırmak, ortak sorunlara ortak çözümler üretmek amacıyla gerçekleştirilmiştir (YTB 2018 Faaliyet Raporu).

4.5.10. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2019 Faaliyet Raporu

2019 yılında, her yıl kurum bünyesinde gerçekleştirilen mezun buluşmaları, STK buluşmaları, Mavi Kart uygulamasına yönelik çalışmalar, Türkiye Bursları kapsamındaki faaliyetler ve gençlik buluşmaları gibi etkinliklerin yanı sıra Balkan Gençlik Okulları Kapsamında kültürel geziler düzenlenmiştir. Kuzey Makedonya'da eğitim gören soydaş öğrencilerin Türkiye'yi yakından tanımaları amacıyla ülkemize kültürel geziler gerçekleştirilmiştir. Uluslararası Balkan Türkologları buluşması çerçevesinde uluslararası bir çalıştay düzenlenmiştir. Türkiye-Ukrayna Dostluk Köprüsü projesi çerçevesinde Ukraynalı ve Kırım Tatarı gençlerin ülkemizi ziyaret etmeleri için destek sağlanması kurumun 2019 faaliyetlerinde başlıcalarıdır (YTB 2019 Faaliyet Raporu¹⁰, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf 19/06/2023).

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için:

https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf

4.5.11. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2020 Faaliyet Raporu

2020 yılında yurtdışındaki vatandaşlara yönelik temel hizmetler çerçevesinde akademik, kültürel ve kişisel gelişimi sağlamaya yönelik online eğitim programları gerçekleştirilmiştir. Türkçe eğitim çalışmaları kapsamında destekleyici ve mali destek sunulan programlar gerçekleştirilmiştir olup; Türkçe materyal desteği sağlanmıştır. Bunun yanı sıra yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik ev sahibi ülkelerdeki kamu hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Kurumun her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği faaliyet ve hizmetlerin haricinde tüm dünyaya yayılan COVID-19 Salgını sürecinde kurum faaliyetlerine devam etmiştir. Kamu spotu, salgın ile ilgili beş dilde bilgilendirme ve psikolojik danışmanlık hizmetleri gibi salgın süresince yurtdışındaki vatandaşlara birçok hizmet sunulmuştur. Kardeş topluluklara yönelik Türkçe eğitim ve yaz okulları programları gerçekleştirilmiş olup Kafkasya'da Türkçe Okulu, Balkan Gençlik Okulu Projesi bu kapsamda gerçekleştirilen bazı projelerdir (YTB 2020 Faaliyet Raporu¹¹,

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/2020%20FAALİ%CC%87YET%20RAPORU-6046114fcd034.pdf> 19/06/2023).

4.5.12. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2021 Faaliyet Raporu

YTB, 2021 yılında önceki yıllarda kendi bünyesinde gerçekleştirdiği çalışmaları devam ettirmiştir. Bu kapsamda yurtdışındaki vatandaşların sorunlarının çözülmesi, yurtdışındaki genç neslin eğitim olanaklarından faydalanması, akademik ve kültürel gelişimlerinin sağlanarak bulundukları topluma adapte olması amacıyla faaliyetlerine devam etmiştir. Bunun yanı sıra her yıl olduğu gibi kardeş ve soydaş topluluklarla bağların geliştirilmesi ve ilişkilerin ilerletilmesi amacıyla anma etkinlikleri ve kültürel geziler düzenlenmeye devam etmiştir. Kurum, Türkiye'de eğitim almaya hak kazanan yabancı öğrencilere yönelik burs imkânı sağlanması çalışmalarını sürdürmüştür. Bunun yanı sıra Türkiye Bursları projesinin tüm dünyada tanıtılması amacıyla hem yerinde hem de çevrimiçi tanıtım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında Türkiye Bursları

¹¹ Ayrıntılı bilgi için:

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/2020%20FAALİ%CC%87YET%20RAPORU-6046114fcd034.pdf>

kapsamında 178 ülkeden 165 bin 582 başvuru alınmıştır. 2021 yılında Türkiye Bursları kapsamında bursiyer sayısı 4 bin 108'dir. Yurtdışında yaşayan vatandaşlar ve kardeş topluluklara yönelik çalışmalar kapsamında Teknofest, YTB Türkçe Ödülleri gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Diaspora çalışmaları dahilinde Akademi Kürsüsü, İnsan Hazine Serisi gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Hukuk alanında ise kurumun önceki yıllarda Cep Serisi ve yurtdışında yaşayan vatandaşların kamu hizmetlerinin faydalanmasının geliştirilmesi kapsamında birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Kurum ayrıca aile ve yurtdışında zarar gören vatandaşlara hizmet amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur (YTB 2021 Faaliyet Raporu¹²,

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> 19/06/2023).

4.5.13. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın 2022 Faaliyet Raporu

YTB, 2022 yılında ülkemizde halihazırda eğitim gören eğitim almaya hak kazanan yabancı öğrencilere yönelik faaliyetlerini sürdürmüştür. Türkiye Bursları kapsamında Yükseköğretim Destek Burs Programı, Necmettin Erbakan Üniversitesi Geliştirme Vakfı Burs Programı, BAYKAR Burs Programı ve daha birçok burs programı yürütülmektedir. Uluslararası öğrencilere yönelik mezun buluşmaları gerçekleştirilmiştir. Diaspora çalışmaları kapsamında; Türkiye-AB-NATO İlişkileri Sertifika Programı, Türk Diaspora Endeksi, Avrupa'da Yaşayan Türkler Araştırması, Almanya Türk Diasporası Atlası gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetlerin yanı sıra kurum kamuoyuna yönelik basın yayın çalışmaları kapsamında 7 adet kitabın YTB yayınlarından yayınlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. YTB, kurumun tanınırlığının artırılması amacıyla dijital platformlar üzerinden de faaliyetlerini gerçekleştirmeye devam etmiştir. Kamu diplomasisi çalışmaları çerçevesinde yurtdışına geziler düzenlenmiş, gezilerden elde edilen bilgi ve bulgular kapsamında raporlar hazırlanmıştır (YTB 2022 Faaliyet Raporu¹³,

<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/npCBk+YTB22FR.pdf> 19/06/2023).

¹² Ayrıntılı bilgi için:

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>

¹³ Ayrıntılı bilgi için: <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/npCBk+YTB22FR.pdf>

4.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın Süreli Yayınları

YTB, gerçekleştirdiği faaliyetleri anlatmak, tanınırlığının arttırmak ve gündemindeki konular ile ilgili yazıları paylaşmak amacıyla süreli yayınlar yayınlamaktadır. Bu yayınların başında Artı 90 Dergisi bulunmaktadır. Derginin ilk sayısı 14 Şubat 2012’de yayınlanmış olup 3 aylık süreli bir yayındır. Dönemin YTB Başkanı Kemal Yurtnaç, derginin ismini Türkiye’nin uluslararası telefon kodu olan +90’dan aldığını, asıl amacın iletişimin arttırılması ve beklentilerin karşılanması olduğunu belirtmiştir (Şahin, 2018: 89).

Kurumun bir diğer süreli yayını ise YTB Bülten’dir. YTB Bülten¹⁴, kurumun aylık faaliyetlerini içermektedir. 2022 yılı ocak ayında ilk sayısı yayınlanmıştır (<https://ytb.gov.tr/kutuphane/ytb-bulten-19/06/2023>).

2020 yılı Nisan ayından itibaren ise kurum bünyesinde her üç ayda bir ve yılda toplamda dört defa “Memleketim” dergisi yayınlanmaya başlamıştır. YTB Başkanı Abdullah Eren, geçmişte Artı 90 dergisi ile ortak ilgi alanlarına yönelik fikirlerin paylaşılabilirdiği, tarihsel ve kültürel unsurlarımız gibi zengin içeriğe sahip bir dergi yayınlanmasını amaçlandığını ve artık bu amaçla Memleketim dergisinin faaliyet göstereceğini açıklamıştır (Eren, 2020).

YTB bünyesinde yayın faaliyetlerini gerçekleştiren bir diğer dergi “Telve” dergisidir. Telve, yurtdışındaki Türklerin edebiyat alanında ortaya koyduğu eserlerin çeşitlenmesi noktasında teşvik edilmesi, vatandaşların ana dil becerilerinin geliştirilmesi ve kendi kültürel birikimlerini yansıtmaları amacıyla yayınlanmaktadır. Genel hedefi, Türk edebiyatına katkı sunmak olan dergi, kültürlerarası etkileşim sağlamak hedefiyle faaliyet göstermektedir (Güney, 2020).

“Bağlar” dergisi ise 2022 yılında yayınlanmaya başlayan bir dergi olup YTB başkanı Eren tarafından Balkan ülkelerinde yaşayan gençlerin edebi yazılarının paylaşılacağı, Balkan coğrafyasına ve Balkan kültürüne ait içeriklerin yer alacağı bir dergi olarak sunulmuştur (<https://dkp.blob.core.windows.net/dkp-dergi-flippage/Baglar%201/dergi.html-19/06/2023>).

¹⁴ YTB Bülten yayınlarına ulaşmak için: <https://ytb.gov.tr/kutuphane/ytb-bulten>.

4.7. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Sosyal Medya

Günümüzde iletişim ve internet çağında artan sosyal medya araçları kullanımı kamu kurum ve kuruluşları tarafından da önemsenmektedir. Alana dair meydana gelen bu gelişmeler ülkeler arasındaki manevi sınırların kalkmasına, haberlerin tüm dünyada anında duyulmasına ve toplumları harekete geçirmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal medyanın bu yadsınamaz özelliğinin farkına varan devletler ve ona bağlı kamu kurum ve kuruluşları Twitter, Facebook, Instagram ve Youtube başta olmak üzere sosyal medya platformlarının bu çekici gücünden faydalanmaktadır. Bu bağlamda YTB de faaliyetleri ile ilgili paylaşımlar yapma ve bilgi vermek amacıyla Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, LinkedIn gibi sosyal medya ağlarını kullanmaktadır. Kurumsal bir kimliğe sahip olarak sosyal medyada varlık gösteren YTB'nin 20/06/2023 tarihindeki güncel verileri incelendiğinde; Instagram'da 88 bin (<https://www.instagram.com/yurtdisiturkler/> 20/06/2023), Twitter'da 109,5 bin (<https://twitter.com/yurtdisiturkler> 20/06/2023) ve Facebook'da 212 bin (https://www.facebook.com/yurtdisiturkler/?locale=tr_TR 20/06/2023) takipçisi bulunduğu görülmüştür. YTB'nin Instagram sayfası yalnızca Türkçe hizmet vermekte iken, Twitter sayfası Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Arapça dillerinde hizmet sunmaktadır. Facebook sayfasında ise Türkçe ve İngilizce hizmet verildiği görülmektedir. Sosyal medya platformlarının yanı sıra YTB'nin kurumsal bilgilerinin ve faaliyetlerinin yer aldığı bir resmi internet sitesi bulunmaktadır. Bu kapsamda site, Türkçe ve İngilizce dillerinde faaliyet göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada AK Parti Hükümeti'nin 2002 yılında başa gelmesiyle yükselişe geçen kamu diplomasisi ve onun alt dallarından biri olan diaspora diplomasisinin kurumsallaşmasının YTB özelinde anlatılması amaçlanmıştır. Bu itibarla gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde öncelikle diplomasi ve diaspora kavramlarına yönelik tanımlamalar yapılmış ve kavramların tarihsel olarak gelişimi anlatılmıştır. Daha sonra çalışmanın temelini teşkil eden kamu diplomasisinin tarihi anlatılmış; diaspora diplomasisi, kamu diplomasisi çerçevesinde incelenmiş ve esasları ortaya konmuştur. Kamu diplomasisinin farklı ülke ve coğrafyalardaki uygulamalarına değinilmiş, akabinde dünyadan örneklerle desteklenerek kamu diplomasisinin ve diaspora diplomasisinin Türkiye'deki oluşumu ve gelişimi açıklanmıştır. Diaspora diplomasisinin kurumsal bir zeminde yürütüldüğünden yola çıkılarak YTB bir diaspora kurumu olarak ele alınmıştır. YTB'nin oluşumu, kapsamı, faaliyet alanları ve kısaca faaliyet raporları incelenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Uluslararası ilişkilerde savaşların neden olduğu tahribatlar nedeniyle savaş dışı diplomatik yöntemlerin kullanımı oldukça yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Uzun yıllardır gerçekleştirilen diplomasi faaliyetlerinde devletler yegâne aktör konumunda iken; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, devletler arasındaki keskin sınırların muğlak hale gelmesine neden olmuştur. Nihayetinde bilgi ve haberlerin iletim süreçlerinin kolaylaşması ile devletler diplomasi süreçlerinin tek aktörü olma konumunu kaybetmiştir. Bunun yanı sıra diplomasi kapsamı genişlemiş ve birçok alanda çok sayıda aktörün dahil olduğu diplomasi süreçleri söz konusu olmuştur. Diplomasi süreçlerinde meydana gelen aktör çeşitliliği, yalnızca STK'lar ve uluslararası örgütler ile sınırlı kalmamış; devletlerin yabancı ülkelerde yaşayan halkları yani diasporaları önemli birer diplomatik aktör haline gelmiştir.

Diplomasinin geçirdiği bu dönüşüm süreci kamu diplomasisi gibi bir kavram ve uygulamanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yabancı ülke kamuoylarını etkilemenin devletlere önemli bir imaj ve itibar sağladığı gerçeğinin farkına varan devletler, bu maksatla iletişim ve ikna temeline dayalı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. Yine aynı şekilde iknaya dayalı bir uygulama olan propaganda ile kamu diplomasisinin ayrımı ele alınmış ve kamu diplomasisinin uzun vadeli hedefler

çerçevesinde proaktif bir süreç olduğu; propagandanın ise günü kurtarma hedefiyle gerçekleştirilen reaktif bir politikadan ibaret olduğu anlaşılmıştır.

Çok yönlü bir iletişim süreci çerçevesinde gerçekleştirilen kamu diplomasisi uygulamalarında, fikirlerin ve kültürel değerlerin aktarımı ve dolayısıyla sempati kazanmanın önemi oldukça büyüktür. Bu sayede devletler bir markalaşma sağlamaktadır. Bu amaçla çağın gereklerine uygun şekilde yürütülen faaliyetler kültür, eğitim, spor, sağlık, çevre diplomasisi, dini ve insani diplomasi başta olmak üzere birçok alana yayılmıştır. Son yılların önemli araştırma ve çalışma başlıklarından biri olan diasporalar ise diaspora diplomasisinin baş aktörü olmaktadır.

Türkiye, diasporası ile diğer devletlere göre görece geç bir zamanda iletişim kurmaya ve ilgilenmeye başlamıştır. Diğer devletlerin diasporaları aracılığıyla farklı devletlerde gerçekleştirdiği başta lobicilik faaliyetleri olmak üzere elde ettiği başarılar, Türkiye’yi bu konuda harekete geçiren önemli bir sebep olmuştur. Bu bağlamda Türkiye, yurtdışındaki vatandaşlarını göçmen veya işçi olarak tanımlamak yerine artık diaspora olarak tanımlamayı tercih etmiştir. 2002 yılı itibariyle kamu diplomasisi faaliyetlerine hız veren Türkiye, 2010 yılında YTB’nin kurulması ile diaspora diplomasisi faaliyetlerini kurumsal bir zeminde yürütmeye başlamıştır. Hatta öyle ki YTB faaliyet alanı kapsamına yalnızca yurtdışı Türkleri dahil etmekle kalmamış, soydaş ve akraba toplulukları da bu faaliyet alanına dahil ederek farklı devletlerdeki etki alanını genişletmeye çalışmıştır. Çalışma neticesinde YTB’nin AK Parti’nin dış politika yapım süreçlerine paralel olarak aktör çeşitliliği sağlamaya çalıştığı ve bu nedenle çalışma alanını yurtdışı Türkler ile sınırlandırmadığı saptanmıştır.

YTB’nin faaliyetleri incelendiğinde; yurtdışı Türklerin anavatanları ile bağlarını kuvvetlendirmeye ve anavatanlarına ilgilerini arttırmaya, Türk dili ve kültürünü benimseyerek özünü kaybetmemelerine yönelik faaliyetlerin her yıl düzenli bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin kurumsal bir çatı altında gerçekleştirilmesi, bir rutin haline gelmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra yurtdışında yaşayan Türklerin anavatanlarındaki kamu hizmetlerinden kolaylıkla faydalanabilmeleri amacıyla Cep Serisi hazırlanmış olup, her yıl düzenli olarak yurtdışındaki vatandaşlarımızın kullanımına sunulmaktadır. Bu bağlamda diasporaya yönelik bu hizmetlerin kamu kurumu aracılığıyla gerçekleştirilmesi, diasporanın Türkiye’deki resmi

süreçleri öğrenmesinin sağlanarak bu süreçlere vakıf bir aktör haline getirilmeye çalışıldığının önemli bir göstergesidir.

YTB, bünyesinde düzenlemiş olduğu kültürel ve sosyal etkinlikler ile soydaş ve akraba toplulukları ilgilendiren önemli günlerde düzenlenen anma etkinlikleri sayesinde Türkiye'nin dost bir ülke olduğu izlenimi oluşturmaktadır. Bu durum, YTB'nin Türk dış politikasında yumuşak güç bakımından elini güçlendiren önemli bir hamledir.

Diasporalara hizmet eden kurumların oluşturulması veya mevcut kurumların düzenlenerek etkin hale getirilmesi, diasporaları kucaklayıcı hamleler olmakla beraber kurumsallaşmanın önemini ve getirilerini gözler önüne sermektedir. YTB çatısı altında gerçekleştirilen meşru diaspora politikaları, Türk diasporasının açık bir şekilde diplomatik aktör olarak görülmesini sağlamaktadır.

YTB'nin faaliyet gösterdiği coğrafyalara bakıldığında ise genel olarak Orta Asya, Afrika, Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasya bölgesinin ön planda olduğu görülmektedir. Buna göre YTB'nin genel olarak tarihsel, kültürel ve dini açıdan ortak bir paydaya sahip olduğu coğrafyalarda faaliyet kapasitesinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ancak Türkiye Bursları projesi ile kurulduğu ilk yıllardan itibaren giderek artan sayıda bir öğrenci hareketliliğine sebep olan YTB, 175'ten fazla ülkeden yaklaşık 15 bin öğrenciye burs imkânı sağlamaktadır. Türkiye'de Türkiye Bursları ile eğitim görme fırsatı bulan öğrencilerin mezuniyet sonrası kendi ülkelerine döndüklerinde önemli kademelerde görev aldıkları bilinmektedir. Bu durum o ülkelerin Türkiye'ye olan bakış açılarını değiştirmekte ve devlet düzeyinde ikili ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktadır. Buna göre Türkiye ile ortak kültürel değerleri paylaşmayan devletlerin dahi YTB faaliyetleri neticesinde Türkiye ile yakın ilişkiler kurmak istemesi YTB'nin bir başarısı olarak gösterilebilir.

YTB'nin her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerden bir diğerinin ise STK'lar ile gerçekleştirilen buluşmalar ve toplantılar olduğu görülmüştür. STK'ların yurtdışındaki Türkleri birleştiren bir çatı olduğu kabul edilirse her yıl düzenlenen bu toplantıların yurtdışındaki vatandaşlarımızın güncel sorunlarının dinlenmesi ve isteklerinin yetkili mercilere iletilmesi noktasında önemli görevleri olduğu düşünülmektedir. Toplantıların YTB önderliğinde düzenlenmesi ise bahsi geçen

taleplerin bir kamu kurumu aracılığıyla anavatana iletilmesini son derece önemli kılmaktadır.

Türkiye, yurtdışında bulunan vatandaşlarının dil konusundaki becerilerinin geliştirilmesini ve yeni neslin çift dilli olarak yetiştirilmesini önemsemektedir. Bu kapsamda YTB yurtdışındaki Türk vatandaşlarının, gençlerinin ve okulöncesi eğitim gören Türk çocuklarının dil eğitimlerini düzgün bir şekilde alabilmeleri konusunda da faaliyetler gerçekleştirmektedir. Hem Türkçe hem de bulunulan ülkenin resmi dilini öğrenmenin YTB tarafından bu kadar önemsenmesi vatandaşlarımızın önemli diplomatik aktörler olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Diasporanın ekonomik açıdan anavatana sağlayabileceği faydalar çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmalar neticesinde DEİK'in bu konudaki önerileri sıralanmış; diasporanın ticari faaliyetler ile önemli bir diplomatik aktör olabileceği ortaya konmuştur. Diaspora diplomasisinin yalnızca sosyal ve kültürel yönleri değil ekonomik bir yönünün olduğu da vurgulanmıştır.

Çalışma neticesinde bahsi geçen değerlendirmelerin yanı sıra YTB'nin birtakım eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Günümüzde sosyal medya araçlarının kullanımının son derece yaygın olduğu görülmektedir. YTB ise bir kamu kurumu olarak bu araçlardan faydalanmayı ihmal etmemiştir. Ancak YTB gibi oldukça farklı coğrafyaları kendisine faaliyet alanı olarak belirlemiş bir kurumun bu alanda bazı eksikliklerinin bulunduğu açıktır. Bu anlamda YTB'nin resmi Twitter sayfaları Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Arapça dillerinde hizmet vermekte iken YTB resmi internet sitesinin yalnızca Türkçe ve İngilizce dillerinde faaliyet göstermesi, geniş bir coğrafyayı faaliyet alanı olarak gören bir kurum için bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu bağlamda resmi internet sitesinin yayın dillerinin artırılması konusunda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Netice itibarıyla Türk diasporasının önemli bir diplomatik aktör haline gelmeye başladığı görülmüş olmakla birlikte bir gelişim süreci içerisinde olduğu da saptanmıştır. YTB ile dünyanın farklı coğrafyalarında yer alan Türklerin ortak bir çatıda buluşması ve Türk diasporası olarak adlandırılması, literatürdeki tanım boşluğunu kısmen doldurmuştur. YTB'nin Türk dış politikasında bir diaspora kurumunun eksikliğini gidermiş olduğu görülmüştür. Diaspora politikalarının kurumsal bir çerçevede

sürdürülmesi ise Türk diasporasının diplomatik bir aktör olmaya başladığını ortaya koymuştur. AK Parti dönemindeki zihniyet değişimi ve YTB'nin kuruluşu, diaspora algısının değişmesine ve resmi bir devlet kurumu çatısı altında diaspora faaliyetlerinin yürütülmesine olanak sağlamıştır. Türkiye açısından uzun yıllar göz ardı edilen bir dış politika alanı, bu alanda faaliyet gösterecek bir kamu kurumu kurulacak kadar önemsenmiştir. Dünya üzerinde YTB ile benzer amaçlarla kurulmuş, belirli bir seviyeye gelmiş ve başarılı faaliyetleri bulunan kurumlara göre genç bir kurum olan YTB ve benzeri kurumlar, akademik olarak çalışılması ve gelişimlerine katkı sunulması gereken kamu kurumlarıdır.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, N., (2002), Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Akçadağ, E., (2010), Yükselen Güç Çin'in Kamu Diplomasisi, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Akçadağ, E. (2011), Avrupa Birliği Sürecinde Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, *Politika Dergisi*, 24, 1-15.

Akçadağ, E. (2011), Amerikan Kamu Diplomasisi Stratejisi: Akıllı Güç, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> Erişim Tarihi: 08/05/2023.

Akçadağ, E. (2022), Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> Erişim Tarihi: 08/05/2023

Akçapar, Ş. K. & Aksel, D. B., (2017), Public Diplomacy through Diaspora Engagement: The Case of Turkey, *Perceptions: Journal of International Affairs*, 22 (3), 135-160.

Akdağ, Z. ve Ekici, S. (2017), Avrupa Birliği'nin Uluslararası Politikada Etkili Olma Aracı: Yumuşak Güç, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 33-64.

Akgün, B. & M. Çelik, (2015), Türk Diasporası, Türk Dış Politikası Cumhuriyet Dönemi, ed. Mustafa Bıyıklı, 2. Baskı, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul.

Aksel, D. B., (2014), Kins, Distant Workers, Diasporas: Constructing Turkey's Transnational Members Abroad, *Turkish Studies*, 15 (2), 195-219.

Aksel, D. B., (2023), Diaspora Diplomacy in Foreign Policy: The Case of Turkey, *Metamorphosis of Turkish Foreign Policy in the 21st Century*, ed. N. Ö. Köroğlu ve H. K. Doost, Lexington Books, London.

Alkan, N., (2012), Diplomasi Tarihi ve Geçirdiği Dönemler, Osmanlı Diplomasisi, ed. M. Alaaddin Yalçınkaya, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Altınok, M. (2013), "Başbakan Yardımcısı Bozdağ: Yurtdışında da Bir Olalım, Beraber Olalım.", *Artı 90*, (5), 10-11.

Arkılıç, A. (2022), Long-Distance Politics and Diaspora Youth: Analyzing Turkey's Diaspora Engagemenet Policies Aimed at Post Migrant Generations, *Routledge International Handbook of Diaspora Diplomacy*, ed. Liam Kennedy, Taylor and Francis Group, New York.

Arsenteva, V., (2021), "Diaspora (Diaspora)", Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Diplomasi Kavramları Sözlüğü, ed. Mehmet Güneş, Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Ateş, A. G. & M. Ekşi, (2020), Hasbara Anlayışı Çerçevesinden İsrail'in Kamu Diplomasisi Faaliyetleri, *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), 71-90.

Aydın, Y., (2014), The New Turkish Diaspora Policy: Its Aims, Their Limits and the Challenges for Associations of People of Turkish Origin and Desicion Makers in Germany, *Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs Research Paper 10*, Berlin.

Aydın, Y., (2016), Turkish Diaspora Policy: Transnationalism or Long-distance Nationalism, *Turkish Migration Policy*, ed. İ. Sirkeci & Barbara Pusch, Transnational Press London, London.

Aydoğan, B. (2011), Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi, *Ekopolitik Uluslararası İlişkiler Masası*, Rapor No: 11-2.

Bagce, H. E. (2003), Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (28), 63-79.

Baritci, F. & H. Aydeniz, (2019), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Medya: TRT World Örneği, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (2), 1551-1576.

Başer, B., (2017), Turkey's Ever-Evolving Attitude-Shift Towards Engagement with Its Diaspora, *Emigration and Diaspora Policies in the Age of Mobility*, ed. Agnieszka Weiner vd., Springer, Switzerland.

Başer, B. & Öztürk, A. E., (2019), Turkey's Diaspora Governance Policies And Diasporas From Turkey In Germany: A Critical Reading Of The Changing Dynamics, *Kinship and Diasporas in Turkish Foreign Policy: Examples from Europe, the Middle*

East and Eastern Mediterranean, Ed. Mete Hatay & Zenonas Tziarras, Peace Research Institute Oslo.

Berridge, G. R. & James, A., (2001), *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave Macmillan, London.

Bjola, C. & Kornprobst, M., (2013), *Understanding International Diplomacy*, Routledge, New York.

Brinkerhoff, J. M. (2019), *Diasporas and Public Diplomacy: Distinctions and Future Propects*, *The Hague Journal of Diplomacy*, (14), 51-64.

Bozdağ: Bize büyük güç verecektir.
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/05/14/bozdag-bize-buyuk-guc-verecektir>
Erişim Tarihi: 16/06/2023.

Britannica, Diplomacy, www.britannica.com/topic/diplomacy Erişim Tarihi: 25/12/2022

Britannica, Diaspora, <https://www.britannica.com/topic/diaspora-social-science>
Erişim Tarihi: 30/01/2023

Britannica, Lobbying, www.britannica.com/topic/lobbying Erişim Tarihi: 12.03.2023.

Britannica, Institutionalization, <https://www.britannica.com/topic/institutionalization> Erişim Tarihi: 07/06/2023.

Campbell, B., *Roma Dünyasında Diplomasi*, çev. Recep Özman, *The History School*, sayı 14, 2013, 201-224.

Cengiz, R., (2015), *Ermeni Soykırımı İddiası; Ermeni Diasporasının Rolü ve Stratejisi*, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1 (26), 153-167.

Cohen, R., (2008), *Global Diasporas An Introduction*, Routledge, 2. Baskı, New York.

Cohen, R., (1997), *Global Diaporas An Introduction*, Taylor and Francis.

Cull., N. J. (2006), “Public Diplomacy” Before Gullion: The Evolution of A Phrase, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase> Erişim Tarihi: 11/04/2023

Cull, N. (2009), Public Diplomacy: Lesson From The Past, Figueroa Press, Los Angeles.

Cull, N. (2012), The Decline and Fall of the United States Information Agency: American Public Diplomacy, 1989-2001, Palgrave Macmillian, New York.

Cull, N., (2022), Diasporas and Public Diplomacy, *Routledge International Handbook of Diaspora Diplomacy*, ed. Liam Kennedy, Taylor and Francis Group, New York.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Kamu Diplomasisi Nedir? (2022), Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Çakır, D. Ç., (2018), *Kamu Diplomasisi Bağlamında Türk Dış Politikasında Diaspora Diplomasisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İzmir.

Çelenk, B., (2015), Diaspora ve Markalaşma: Avrupa’daki Türk Diasporasının Marka Gücü ve Eksikleri, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, ed. Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Nobel Kitap, 1. Baskı, Ankara.

Çelik, M., (2017), Kavramsal Olarak Diaspora, Ermeni Diasporası ve Lübnan Ermeni Diasporası, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3(3), 321-341.

Dağ, A. E., (2004), Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Ağaç Kitabevi, İstanbul.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, (2011), Dünyada Diaspora Stratejileri: Türk Diasporası İçin Öneriler, DEİK Yayınları, İstanbul.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Kurumsal Yapı, <https://www.deik.org.tr/deik-kurumsal-yapi-baskan-dan> Erişim Tarihi: 04/06/2023.

Doğın, E. (2012), Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar, *Kamu Diplomasisi*, ed. Abdullah Özkan & Tuğçe Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, İstanbul.

- Dufoix, S., (2008), *Diasporas*, University of California Press, London.
- Ekşi, M. (2018), *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Genişletilmiş 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Ekşi, M. (2017), Türkiye'nin Türk Dünyasına Yönelik Kamu Diplomasisi: Yeni Araç ve Mekanizmalar, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17 (1), 9-19.
- Erdem, E., (2021), Geleneksel Diplomasiden Modern Diplomasiye Diplomasinin Tarihsel Evrimi, *Uluslararası Eşitlik Politikaları Dergisi*, 1(1), 32-55.
- Eren, A., (2020), "YTB'nin 10. Yılı Güçlü Diaspora Güçlü Türkiye, *Memleketim Dergisi*, (1), <https://dkp.blob.core.windows.net/dkp-dergi-flippage/Memleketim%201/dergi.html> Erişim Tarihi: 19/06/2023.
- Ergüven, N. S., (2016), Uluslararası Hukukun Tarihsel Boyutuyla Diplomasinin Kurumsal Gelişim Süreci, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 111-141.
- Ertürk, M., (2012), Batı Avrupa'da Türk Diaspora Kimliğinin İnşası: STK'lar Örneği, YTB Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Erzen, M. (2012), Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği, *Kamu Diplomasisi*, Ed. Abdullah Özkan & Tuğçe Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, İstanbul.
- Erzen, M. (2014), *Kamu Diplomasisi*, 2. Basım, Derin Yayınları, İstanbul.
- Evans, G. & Newnham, J. (2007), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, 1. Baskı, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul.
- Feilleux, J. R. L., (2009), *The Dynamics of Diplomacy*, Lynne Rinner Publishers.
- Gilboa, E. (2008), Searching for a Theory of Public Diplomacy, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (616), 55-77.
- Gündoğdu, S. (2021), *Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Kurumlar ve Uygulamalar (2002-2013)*, Nobel Bilimsel Yayıncılık, Ankara.
- Güney, E. N., (2020), Telve, (1), <https://dkp.blob.core.windows.net/dkp-dergi-flippage/Telve%201/dergi.html> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

Hamilton, K. & Langhorne, R., (2011), *The Practice of Diplomacy*, 2. Baskı, Routledge, New York.

Ho, L. & F. McConnell, (2019), Conceptualizing ‘Diaspora Diplomacy’: Territory and Populations Betwixt the Domestic and Foreign, *Progress in Human Geography*, 43(2), 235-255.

Huijgh, E. (2016), “Public Diplomacy”, *The SAGE Handbook of Diplomacy*, ed. C. M. Constatntinou vd., SAGE Publications.

İçduygu, A., (2009), International Migration and Human Development in Turkey, *United Nations Development Programme Human Development Reports*, Research Paper.

İskit, T., (2012), *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*, Genişletilmiş 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ionescu, D., (2006), Engaging Diasporas as Development Partners for Home and Destination Countries: Challenges for Policymakers, *Uluslararası Göç Örgütü*, Geneva.

Kalın, İ. (2011), Soft Power and Public Diplomacy in Turkish Foreign Policy, *Perceptions: Journal of International Affairs*, 16(3), 5-23.

Kalın, İ. (2012), Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, *Kamu Diplomasisi*, Ed. Abdullah Özkan & Tuğçe Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, İstanbul.

Karadağ, H. (2022), Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi, 3. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Kavoğlu, S., (2018), Türk Kamu Diplomasisi Halkla İlişkiler Eksenli Model Arayışları, Eğitim Yayınevi, Konya.

Kissinger, H., (2000), *Diplomasi*, çev. İbrahim H. Kurt, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Koca, Ş. N., (2021), Fransa’da Türk Diasporası, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 140-162.

Kocabıyık, H., (2019), Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye, *Avrasya Etüdleri*, 25 (55), 163-196.

Kodaman, T. & Akçay, E. Y., (2010), Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 75-92.

Köse, M., (2021), Boundaries of the Turkish Diaspora, *Turkish Journal of Diaspora Studies*, 1 (1), 64-79.

Köse, M., (2020), *Türk Diasporasının Siyasal Katılım Çerçevesinde Diaspora Politikalarının Gelişimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

Mattingly, G., (1988), Renaissance Diplomacy, 1. Baskı, Dover Publications, New York.

Melissen, J. (2005), The New Public Diplomacy Soft Power In International Relations, Palgrave Macmillan, New York.

Morgenthau, H. J., (1970), Uluslararası Politika, çev. Baskın Oran & Ünal Oskay, 1. Cilt, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara.

Mügge, L., (2011), Managing Transnationalism: Continuity and Change in Turkish State Policy, *International Migration*, 50 (1), 20-38.

Nişancı, Z. N. vd., (2015), Kurumsallaşma, Kurumsal Kuram ve Kurumsal Yönetim: Kavramlar Arası Farklılıklar ve Biçimselleşme, *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-III*, Kurumsal Yönetim ve Kurumsallaşma, Malatya, 2015, 174-187.

Nye, J. S. (1990), Soft Power, Foreign Policy, (80), *Twentieth Anniversary (Autumn 1990)*, 153-171.

Nye, J. S. (2005), Soft Power the Means To Success In World Politics, Public Affairs, New York.

Okumuş, M. (2021), Bir Dini Diplomasi Aktörü Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Dijital Hesaplarını Diyalogsal İlişki Açısından Analizi, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 153-170.

Özkan, A. (2015), 21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları, *Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi*, Stratejik Rapor No: 70,

Özkan, S. H., (2022), Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeni Diasporası (1890-1915), *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 579-598.

Özocak, Ö., (2012), Diaspora: Kavramsal ve Tarihsel Bir Çözümleme (Ermeni Örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri.

Özocak, Ö., (2015), Diaspora Kavramı ve Ermeni Diasporası, *Erciyes Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Rapor No: 2, 1-17.

Pehlivan, F., (2014), "Yurtdışındaki Türklerin Diasporalaşma Süreci ve Dış Politikaya Etkisi", *Türk Diasporası ve Türk Dünyası: Vizyon 2023*, ed. Almagül İsina, Tasam Yayınları, İstanbul.

Purtaş, F., (2013), Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi, *Akademik Bakış Dergisi*, 7 (13), 1-14.

Rana, K. S., (2011), 21st Century Diplomacy A Practitioner's Guide, The Continuum International Publishing Group, New York.

Rawnsley, G. D., (2009), "China Talks Back: Public Diplomacy and Soft Power for the Chinese Century", *Routledge Handbook of Diplomacy*", Ed. Nancy Snow ve Phillip M. Taylor, Taylor and Francis, New York.

Reis, M., (2004), Theorizing Diaspora: Perspectives on "Classical" and "Contemporary" Diaspora, *International Migration*, 42(2), 41-60.

Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>
Erişim Tarihi: 01/06/2023.

Safran, W., (1991), Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return, *A Journal of Transnational Studies*, 1(1), 83-99.

Sağlam, E., (2020), Diaspora Politikalarına Yönelik Çağdaş Kuramsal Yaklaşımlar ve Türk Diaspora Politikası, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (27), 744-774.

Sancar, G. A. (2012), *Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Sander, O., (1987), Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Schwartz, A., (2022), "A Too Succesful Diaspora Diplomacy? The Case of Israel", *Routledge International Handbook of Diaspora Diplomacy*, ed. Liam Kennedy, Taylor and Francis, New York.

Sevinç, H. G., (2017), *Kamuda Kurumsallaşma ve Kurumsal İmaj: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye.

Signitzer, B. & T. Coombs, (1992), "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual Convergences, *Public Relations Review*, 18 (1), 137-147.

Snow, N. (2009), "Rethinking Public Diplomacy", *Routledge Handbook Of Public Diplomacy*, ed. Nancy Snow & Phillip M. Taylor, Taylor & Francis, New York.

Szondi, G. (2008), Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences, *Netherlands National Institute of International Relations Clingendael*, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/nationbranding.pdf> 08/05/2023

Szondi, G. (2009), "Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective On National Reputation Management", *Handbook of Diplomacy*, ed. Nancy Snow & Philip M. Taylor, Routledge, New York.

Sipahioğlu Ökten, B., (2019), *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Avrupa'da Türk Diasporası: Hollanda Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.

Sönmezoğlu, F., (1987), Ansiklopedik Politika Sözlüğü, İletişim Yayınları, İstanbul.

Şahin, F. G., (2018), *Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Türk Dış Politikası'nda Diplomasinin Dönüşümü: Diaspora Diplomasisi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

Şahin M. & B. S. Çevik, (2015), “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, ed. M. Şahin & B. S. Çevik, 1. Baskı Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

TBMM, (2009), Fransa Raporu, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Ankara.

T.C. Dışişleri Bakanlığı 2023 Yılı Performans Programı, <https://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/DB-2023-yili-performans-programi.pdf>
Erişim Tarihi: 01/06/2023.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye’nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası, <https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> Erişim Tarihi: 01/06/2023.

Topcu, N., (2021), ABD’deki Çin Diasporasının Oluşumuna Giden Yol, *Asia Minor Studies*, 9 (1), 743-749.

Tuch, H. N. (1990), *Communicating With the World: U. S. Public Policy Overseas*, S. T. Martin Press, New York.

Tuna, F. (2021), Kamu Diplomasisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 1-12.

Tuncer, H., (1991), *Eski ve Yeni Diploması*, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Turan, Y. & A. Karafil, (2017), Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Unsuru ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 17-32.

Türk Koordinasyon ve İşbirliği Ajansı, Hakkımızda, www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649 Erişim Tarihi: 01/06/2023.

Ulusoy, E., (2017), Diaspora Kavramı ve Türkiye'nin Diaspora Politikalarının Modern Teori Çerçevesinde Sosyo-Politik Bir Analizi, *İnsan ve Toplum*, 7 (1), 139-160.

Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs, (2023), <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs> Erişim Tarihi: 08/05/2023.

Ünalnış, A. N., (2019), Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasinin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü, *Bilig, Türk Konseyi'nin 10. Yılı Özel Sayısı*, 137-159.

Ünver, O.C., (2013), Changing Diaspora Politics of Turkey and Public Diplomacy, *Turkish Policy Quarterly*, 12 (1), 181-189.

Yağmurlu, A., (2007), Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi, *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 9-38.

Yaldız, F., (2013), Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 289-318.

Yapıcı, U., (2016), Yahudi Diasporası Diaspora Çalışmalarında Bir İdeal Tip Olarak Kalmalı Mı?, *Alternatif Politika*, 8(2), 322-346.

Yazıcıoğlu, İ. & Koç, H., (2009), Aile İşletmelerinin Kurumsallaşma Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 497-507.

Yılmaz, T., (2009), Stratejik Güç; Lobcilik, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf> Erişim Tarihi: 22/02/2023

Yılmaz, A. N. & Kılıçoğlu, G. (2017), Bir Diaspora Diplomasisi Kurumu Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Balkanlar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi*, İstanbul 2017, 242-251.

Yılmaz, A. N. & Kılıçoğlu, G. (2017), Balkanlar'da YTB ve TİKA'nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 115-131.

Yılmaz, A. N. & Kılıçoğlu, G. (2018), Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi, *Türk Dünyası Araştırmaları*, (119), 141-184.

Yunus Emre Enstitüsü, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> Erişim Tarihi: 03/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Başkanlığımız, <https://ytb.gov.tr/kurumsal/baskanlik> Erişim Tarihi: 09/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Teşkilat Şeması, <https://ytb.gov.tr/kurumsal/teskilat-semasi> Erişim Tarihi: 09/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yurtdışı Vatandaşlar, <https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar> Erişim Tarihi: 13/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Kardeş Topluluklar, <https://ytb.gov.tr/daireler/kardes-topluluklar> Erişim Tarihi: 15/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uluslararası Öğrenciler, <https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler> Erişim Tarihi: 15/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, YTB 2019-2023 Stratejik Planı (Güncellenmiş Versiyon 2021), <https://ytb.gov.tr/kurumsal/planlar-ve-raporlar> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, (2022), Bağlar, <https://dkp.blob.core.windows.net/dkp-dergi-flippage/Baglar%201/dergi.html> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://www.instagram.com/yurtdisiturkler/> Erişim tarihi: 20/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, <https://twitter.com/yurtdisiturkler> Erişim tarihi: 20/06/2023.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, https://www.facebook.com/yurtdisiturkler/?locale=tr_TR Erişim tarihi: 20/06/2023.

Yurtnaç, K., (2012), Turkey's New Horizon: Turks Abroad and Related Communities, *Center for Strategic Research*, No: 3, 1-10.

YTB 2010 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2010-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2011 Faaliyet Raporu, (2011), http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/nBOSW+ofcKu_YTB_faaliyet-raporu-2011.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2012 Faaliyet Raporu, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/g5aCG+2012-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2013 Faaliyet Raporu, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/3Re4G+2013-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2014 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2014-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2015 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2015-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2016 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2017 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAPORU_Digital.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2019 Faaliyet Raporu, https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/2019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU_WEB_-5e60b9bf7136e.pdf Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2020 Faaliyet Raporu,
<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/2020%20FAALI%CC%87YET%20RAPORU-6046114fcd034.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2021 Faaliyet Raporu,
<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2022 Faaliyet Raporu,
<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/npCBk+YTB22FR.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.

YTB 2022 Yılı Performans Programı,
<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER2022/2022%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Performans%20Program%C4%B1.pdf> Erişim Tarihi: 19/06/2023.